T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MEDYA VE İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

ORTAÖĞRETİM MESLEKİ OKULLARDA DERS ENVANTERİ OLARAK FİLM GÖSTERİMİNİN EĞİTİM-ÖĞRETİMDEKİ ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Abdürrahim KILIÇ

GAZİANTEP
MART 2023

T.C

GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MEDYA VE İLETİŞİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

ORTAÖĞRETİM MESLEKİ OKULLARDA DERS ENVANTERİ OLARAK FİLM GÖSTERİMİNİN EĞİTİM-ÖĞRETİMDEKİ ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Abdürrahim KILIÇ

Tez Danışmanı: Prof.Dr. Gökhan GÖKGÖZ

GAZİANTEP
MART 2023

ETİK İLKERE UYGUNLUK BEYANI

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgilerive dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

İmza:
Abdürrahim KILIÇ
Öğrenci Numara: 220531111002
Tezin SavunmaTarihi:31/03/2023

ÖZET

ORTAÖĞRETİM MESLEKİ OKULLARDA DERS ENVANTERİ OLARAK FİLM GÖSTERİMİNİN EĞİTİM-ÖĞRETİMDEKİ ETKİSİ

KILIÇ Abdürrahim
Yüksek Lisans Tezi
Medya ve İletişim Bilimleri Anabilim Dalı
Radyo Televizyon Sinema Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof.Dr. Gökhan GÖKGÖZ
Mart - 2023, 102 sayfa

Son yıllarda Türkiye'de ve dünyada ekonomik alanda yaşanan değişim ve gelişmeler sonucu nitelikli işgücüne ihtiyaç artmıştır. Ortaöğretimde üniversite sınavlarına hazırlanan genç nüfusun artması, üniversite mezunu işsizlerin çoğalması Milli Eğitim Bakanlığını farklı arayışlara itmiştir. Bunun sonucunda teknik ve mesleki liselere ağırlık verilmiş, öğrencilere meslek kazandırılmaya çalışılmıştır. Öte yandan sanayi ve iş sektörlerinin ihtiyaç duyduğu nitelikli işgücü de sağlanmıştır. Bununla birlikte mesleki ve teknik okullarda uygulamalı verilen derslerde istenen başarının sağlanması yolunda çeşitli yöntemler aranmıştır. Bunlardan biri de internet, akıllı tahta, projeksiyon ve televizyonların sunduğu olanaklardan yararlanarak film gösterimiyle eğitim yapmaktır. Bu çalışmada; film gösterimiyle eğitim ve öğretimin öğrencilere daha kalıcı bilgiler sunduğu ve eğitimlerini geliştirdiği iddiasına yanıt aranmaktadır. Ortaöğretimde öğrencilerin sosyal medyaya fazla zaman ayırıp ilgi göstermeleri öğrenmenin ve kendini geliştirmenin önünde bir engel gibi durmaktadır. Bu açıdan görsel ve sanal olanın öne çıkarılmasıyla tekniki ve mesleki okullarda köklü bir eğitim ve öğretim verilebilir mi sorusuna yanıt aranmaktadır. 20. yüzyılın başlarından itibaren sinema filmlerinin başta askeri alanlar olmak üzere birçok alanda eğitim amaçlı kullanıldığı bilinmektedir. Türkiye'de filmle eğitimin tarihsel gelişimi, günümüzdeki uygulamaları ve filmde temsil-ideoloji etkisi de mesleki liseler bağlamında irdelenmektedir. Bu çalışmanın sonunda kısa film yapımıyla ilgili de kısaca yapım süreçleri sunulmaktadır. Çalışmada literatür ve arşiv araştırması yapılmış, meslek liselerindeki öğrencilerinin anketleri nitel ve nicel analize tabii tutulmuştur. Film yapımı süreçleri ile ilgili yönetmen, senarist, yapımcılar ve çekim ekiplerinde yer alan uzmanlarla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Filmle eğitim, Sinema ve eğitim, Meslek liselerinde eğitim, Film gösteriminin eğitime etkisi, Kısa film

ABSTRACT

THE IMPACT OF EDUCATION IN SECONDARY VOCATIONAL SCHOOLS AS THE INVENTORY OF FILM SCREENINGS

KILIÇ Abdürrahim
Master Thesis
Department of Media and Communication Sciences
Radio Television Cinema Science
Supervisor: Prof.Dr. Gökhan GÖKGÖZ
March - 2023, 102 pages

In the last years, as a results of positive change and improvement in economics in Turkey and in earth, the need for qualified labour force increases. As a result of the increase in the young population whom are prepared for university in high schools and the increase in the unemployed people graduated from university, the Ministry of education searc for different solutions. As a result of this, it is focused on tecnical vacotional high school and it is tried to gain a profession to the students. On the other hands, the need in qualifed labour force for industry and work sector is provided. In addition to this, it is searched different methods for applied lessons in tecnical and vacational schools. One of them is to apply the lessons with movies with the benefit of internet, smart boards, projection and television. In this work, it is searched for on answer to the claim that movies offer to the students more lasting knowledge in their education and improve it. In high schools students taking interest and spending too much time in social media, seems as a handicap for learning and improving them selves. In that respect, it is searched for an answer to the question that with putting forwards to the visual and virtual things, it can be succeded to give a welt esteblished education in school. It is known that movies are used in educationespecially in military service from beggining of the 20™ century. In Turkey, it is searched the historical improvement of movies and education, the modern applications and the influance ofrepresentation-ideology with the respect of technical and vacational schools. In the end of this work, it is represented the production processes of short film briefly. In this work, the literature and archieve search is done. The students in vacational schools are subjected to quatitotive and qualitative analysis in the questionnare.

Key Words: Training film, film and education, training in vocational school, short film, visual instruction

ÖN SÖZ

Çağımızda medyanın birey ve toplumlar üzerindeki etkisi yadsınamaz bir şekilde artmaktadır. Kitle iletişim araçlarının kullanımı bir bütünselliğe hizmet ettiği gibi ayrıştırmaya, ötekileştirmeye de neden olmaktadır. Medyanın film yoluyla ideolojik ilişkisi, gerçeklikle olan irtibatı, temsil yeteneği eğitimde yoğun biçimde kullanılmaktadır. Mesleki eğitimde bir ders envanteri olarak filmin öğrencilerin gelişimi ve meslek seçimi üzerindeki etkisi araştırılması gereken bir konudur. Meslek liselerinin müfredat yapısında filmlerin kullanılabiliyor oluşu, bu çalışmanın yapılmasında etkili oldu. Bu çalışma film yapımı hakkında bilgi vermenin yanında, Türkiye'de meslek liselerinin durumu, hangi meslek alanlarında filmin kullanılabileceği, filmin eğitimde kullanılma tarihi, film ve ideoloji ilişkisi ve özelde filmin meslek eğitimi ve seçimi üzerindeki etkisini ele almaktadır. Ayrıca meslek liselerinde filmle ders anlatımının olanakları ile ilgili anket tarama yapılmıştır. Bu çalışma sonucunda çıkacak sonuçların ve geliştirilen önerilerin liselerde öğrenim gören öğrencilere, tüm öğretmenlere, öğrenci velilerine, akademik çevre ile idarecilere ve daha sonra yapılacak çalışmalara katkı sağlaması beklenmektedir.

Yüksek lisans ders ve tez sürecinde desteğini benden esirgemeyen, önerileri ile çalışmama yön gösteren, çalışmanın her aşamasında yanımda olan değerli hocam Sayın Prof.Dr. Gökhan GÖKGÖZ'e, Sayın Prof.Dr. M. Emre KÖKSALAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Zamanından çaldığım eşim Zelal, çocuklarım Arya Nur ve Mirzan Can ile sevgi dolu yüreklerini ihmal ettiğim dostlarım iyi ki varsınız.

Mart 2023
Abdürrahim KILIÇ

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**
ABSTRACT ..... **ii**
ÖN SÖZ ..... **iii**
İÇİNDEKİLER ..... **iv**
KISALTMALAR ..... **vi**

GİRİŞ

A. Araştırmanın Konusu ve Problemi 2
B. Araştırmanın Amacı ve Önemi 3
C. Araştırmanın Yöntemi 3
D. Sayıltılar ve Denenceler 4
E. Araştırmanın Sınırlılıkları 5
F. Tanımlar 5

BÖLÜM 1

KAVRAMSAL ÇERÇEVE **6**
1.1. Filmle Eğitimin Gerekliliği 6
1.2. Film Yoluyla Eğitim 6
1.2.1. Filmle Eğitimden Yararlanma Düşüncesi 9
1.2.2. Filmle Eğitimin Tarihsel Gelişimi ve Batı Dünyasında Filmden Yararlanma 16
1.3. Türkiye'de Eğitim Alanında Filmden Yararlanma ve Günümüzdeki Pratik Uygulamalar 20
1.3.1. Geleceğin Eğitim ve Bilim Dünyasında Filmin Yeri 23

BÖLÜM II

FİLM TEMSİL İLİŞKİSİ **26**
2.1. Film – Temsil ve Gerçeklik İlişkisi 26
2.2. Filmde Temsilin Gücü 28
2.2.1. Filmde Gerçeklik 30
2.2.2. Filmde İdeoloji 35
2.3. Görüntünün Mesleki Eğitimde Kullanılması 38
2.3.1. Meslek Liselerinde Eğitimin Durumu 39
2.3.2. Hangi Meslek Alanlarında Film Kullanılabilir? 43
2.3.3. Filmle Eğitimin Yönlendirici Etkisi 47
2.4. Film Nedir ve Nasıl Hazırlanır? 49
2.4.1. Yapım Öncesi 50
2.4.1.1. Senaryo Yazımı ve Yapım Dosyası 52
2.4.1.2. Çekim programı 53
2.4.1.3. Oyuncu Seçimi 54
2.4.1.4. Mekân Seçimi 55

2.4.1.5. Teknik Ekibi Seçmek 55
2.4.2. Yapım Süreci 57
2.4.2.1. Teknik Malzeme Seçimi 60
2.4.3. Provalar ve Gerçek Çekim Aşaması 61
2.4.4. Yapım Sonrası 63
2.4.4.1. Laboratuvar İşlemleri veya Video, Ses Transferleri 63
2.4.4.2. Kurgu İşlemleri 64
2.4.4.3. Ses İşlemleri 65
2.4.4.4. Kopyalama-Çoğaltma İşlemleri 65
2.4.5. Eğitim Amaçlı Hazırlanacak Filmlerde Dikkat Edilecek Konular 66

BÖLÜM III

3. BULGULAR VE TARTIŞMA 69
3.1. Katılımcıların Demografik Verilerine İlişkin Bulgular 71
3.2. Meslek Lisesi Öğrencilerinin Ders Envanteri Olarak Film Kullanılmasına Yönelik Görüşleri 72
3.3. Tartışma 81
SONUÇ VE ÖNERİLER 83
KAYNAKÇA 86
EKLER 90
EK 1: Anket Örneği 90
EK 2: Görüşmeciler Listesi 92

KISALTMALAR

EBA : Eğitim Bilişim Ağı
MEB: Milli Eğitim Bakanlığı
MEGEP: Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Geliştirilmesi Projesi
RTÜK: Radyo Televizyon Üst Kurulu
YKS: Yükseköğretime Kurumları Sınavı
TRT: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu

GİRİŞ

Türkiye, gelişmekte olan ülkeler kategorisinde son yıllarda dikkat çeker biçimde yükselişe geçmeye çalışan ve çeşitli arayışlara yönelen ülkelerin arasında gelmektedir. Bu arayış sonucunda katma değeri yüksek ürün imal etme çabası eğitim ve öğretimde de yeni teknik ve yöntemlerin denenmesinin yolunu açmıştır. Buna paralel olarak eğitim ve öğretim alanında daha yenilikçi ve çağı daha doğru okuyan bir çizgi arayışı da göze çarpmaktadır. Bugünkü dünyada globalleşen iletişim teknolojilerinin yaygınlaşıp gelişmesi toplumda büyük değişim rüzgârlarının başlamasını sağlamıştır. Okullaşma oranının artmasıyla beraber üniversiteler iş edinme merkezleri olarak görülmeye başlandı. Gerek üniversite giriş sınavlarına genç nüfusun yığılması gerekse üniversite mezunu işsizlerin sayısının artması hükümetleri, gençlerin istihdamı konusunda farklı arayışlara yönlendirmiştir. İş sektörünün ara insan gücü (kalifiye eleman) ihtiyacını karşılamak ve gençlere meslek edindirme yetisi kazandırmak başlıca amaç olmuştur. Bundan hareketle ortaöğretim düzeyinde mesleki ve teknik okulların sayısının arttırılması yönünde yoğun adımlar atılmıştır. 2022 başı itibarıyla Türkiye'de meslek lisesi sayısı 2408 civarındadır ve bu sayıya mesleki eğitim merkezleri dahil değildir. (MEB, 2022).

Eğitim süreci; istendik davranışlar kazandırma çabasında hangi konu veya davranışın neden ve belirlenen hangi amaçla öğretilmesi gereği sorularını yanıtladıktan sonra nasıl öğretmeli sorusunu da bir problem olarak görür ve araştırır. Sürekli biçimde zihinsel kavramları geliştirmek ve değişken toplumsal ve evrensel şartları düzenli algılamak ve doğru bir sisteme oturtmak eğitimin temel argumanı olmak zorundadır. Belirlenen temel hedeflere ulaşmak için zamanın verimli kullanımı, eğitimcinin enerjisini doğru ve etkili kullanması yanında, öğrencilerin pasif bireyler olarak değil etkin kişilikler olarak öğrenme sürecine katılımı çok önemli unsurlardır ve bu temel unsurların kararınca uygulanması eğitim teknolojileri

kapsamında görsel araçların etkin kullanımını gerektirir. Geleneksel ve klasik eğitim ve öğretim sistemleri öğrencilerin ilgi kapsamına girmemektedir. Toplumunu ileriye taşımak isteyen devletler eğitim sistemlerini yenileyerek modern kitle iletişim araçlarının sunduğu olanaklardan yararlanma yoluna gitmiş ve öğretmenlerinin teknolojiye uyumlarını geliştirmeye, desteklemeye çalışmıştır. Öğrencilerin teknoloji kullanımının birçok öğretmenden daha etkin olduğu yaygın kanıdır. Öğretmen ve eğitimcilerin de bu dijital çağa ayak uydurarak ders müfredatlarını yenilemeleri gerekmektedir. Bu anlamda kendilerini çağın gereklerine ve uygulamalarına göre eğitmeleri, geliştirmeleri şart olarak görülmektedir. İşte bu ihtiyaçlardan kaynaklı mesleki ve teknik liselerin artmasıyla nitelikli eğitimin olanakları araştırılmaya başlanmıştır. İlköğretimden liselere geçiş sınavını (LGS) kazanamayan daha düşük puanlı öğrencilerin yönlendirildiği meslek liselerinde iş kabiliyeti edindirmenin öncelikli olduğu aşikardır. Elektrik, elektronik, bilişim, mobilya, tekstil, metal, kuaför ve saç hizmetleri radyo-TV, torna tesviye gibi bölümlerde öğrencilere çeşitli sektörlerde çalışabilme ve kendi işyerini sertifikalı açabilme olanağı kazandırılmaktadır. Fakat tüm çabalara karşın eğitimden istenen verimin elde edilemediği düşünülmektedir. Öğrencilerin istek dışı bu okullara kaydedilmesi, düşük puanlı olması, mezuniyetten sonra üniversite sınavlarında tıp, hukuk, mühendislik gibi bölümlere girme oranının düşük olması başarısızlık gerekçeleri olarak öne sürülmektedir. Bütün bunlara rağmen meslek liselerinin öğrencilerin nitelikli bir meslek sahibi olması açısından önemli olduğu yadsınamayan bir gerçeklik olarak görülmektedir.

A. Araştırmanın Konusu ve Problemi

Eğitim, bireyi çevresiyle uyumlu biçimde yaşayabilecek, verimli ve üretken kılmanın en etkili aracıdır. Eğitim sisteminde hem genel eğitimde hem mesleki ve teknik eğitimde öğrencilerin ilgi, yetenek ve kişiliklerine uygun programlarla ve çağın gerektirdiği standartlarda yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Bilgili ve çağın teknolojisini kullanabilen insan gücünün, evrensel ve demokratik değerlere uygun olarak yetiştirilmesi için çeşitli eğitim öğretim araçları ve yöntemleri denenmektedir.

Ortaöğretim düzeyinde ders veren mesleki ve teknik okullarda başarıyı artırmanın ve bilgiyi kalıcılaştırmanın değişik yöntemleri vardır. Bu yöntemlerden biri de film gösterimi olabilir mi? Sosyal medya kullanımının 14-18 yaş aralığındaki

öğrencilerde yoğun artışı onları sanal ve görüntüsel olana yönlendirmiştir. Böylesi bir durumda başlangıçta askeri eğitim amaçlı kullanılan filmlerin meslek kazandırma eğitiminde de kullanılması ne denli etkili olabilir hipotezi bu çalışmada tartışılacaktır.

B. Araştırmanın Amacı ve Önemi

İcadından bu güne sinema, televizyon, bilgisayar monitörleri, tabletler ve diğer film gösteri araçları çeşitli amaçlarla kullanılmışlardır. Tanıtım ve reklam, eğlence, yarışma gibi amaçlar yanında bilgilendirme hedefiyle de içerikler üretilmiştir. Bu amaç ve içerikler arasında filmler ve eğitim videoları apayrı bir yer tutmaktadır.

Her devlet ve eğitimden sorumlu yetkilileri en yetkin bireyleri yetiştirme arzusundadır. Bilimsel ve sanatsal yönü gelişkin bireyler yetiştirip uluslararası rekabette kendini daha ileriye taşıyarak mutlu ve müreffeh bir ülke yaratmak isterler. Iyi yetişmiş insan gücü, kalkınmış ve gelişmiş ülke demektir.

Bu tez çalışmasında güdülen amaç, ortaöğretim mesleki ve teknik okullarında eğitim-öğretim gören öğrencilere meslek yetisi kazandırmada film gösteriminin gerekliliğine dikkat çekmektir. Böylece eğitimciler başta olmak üzere yönetici ve velilerin sistemli düzenlemeler yapmasını sağlamaktır. Film gösteriminin, bireylerin birden fazla duyusuna hitap ettiği gerçeğinden hareketle klasik ders anlatımından daha kalıcı bilgiler sunduğu, ilgi uyandırdığı ve geniş anlatım olanaklarından yararlanılması gerektiği amaçlanmaktadır.

Mesleki ve teknik liselerde öğretmenlerin film gösterimi yaparak öğrencileri eğitmesi ne kadar mümkündür sorusuna yanıt aranmaktadır. Dolayısıyla bu liselerde verilen eğitimin etkinliliğinin değerlendirilmesi, bu değerlendirmede ideolojinin etkisi, filmde temsilin gerçeklikle ilişkisi irdelenmektedir. Ayrıca film yapımını öğrenmek isteyen kişilere de yol göstermek amaçlanmaktadır.

C. Araştırmanın Yöntemi

Mesleki ve teknik eğitim-öğretim yapan orta öğretim okullarında film ve video ile eğitimin öğrenmede ne tür kolaylıklar ve olanaklar ortaya çıkaracağı irdelenen bu çalışmada, metodoloji olarak literatür çalışması yapılmıştır. Mesleki veya diğer eğitim sistemlerinde yapılmış konu ile ilgili çeşitli saha araştırmaları bulguları, değerlendirmeler, yorumlar, yayımlanmış tezler incelenmiş, yararlanılması

uygun olacak bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Bu çalışmanın bir beceri kazandırmaya yönelik eğitimin daha sağlıklı ve planlı yürütülmesinde yol açıcı olacağı varsayımından hareketle elde edilen bulgular çözümlenerek yorumlanmıştır.

Literatür araştırması ve sinema, televizyon alanında çalışma deneyine sahip bazı yönetmen, yapımcu ve senaristlerin deneyimlerinden yararlanarak film yapımıyla ilgili kısa bir dosya eklenmiştir. Bu deneyim ve literatür ışığında film yapımında kullanılabilecek malzemeler ve yapım süreçleri hakkında bazı pratik bilgiler sunulmuştur. Hem yönetmen ve çekim ekiplerinde yer alanların deneyimlerini yazdıkları kaynaklardan hem de derinlemesine görüşme tekniğiyle film ve belgesel çekimleri yapmış kişilerin deneyimlerinden yararlanılmıştır. Çekimler için gerekli olan temel araç ve yöntemler hakkında bilgiler derlenmiştir.

Ayrıca mesleki ve teknik liselerinin çeşitli bölümlerinde okuyan öğrencilere anket soruları yöneltilerek filmle ders eğitimi hakkında nitel ve nicel araştırma yapılmış ve betimleyici analiz yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma teknikleri arasında en çok kullanılan yöntemlerden olan derinlemesine görüşme tekniğinden yararlanılarak öğrencilerle bire bir görüşülmüş, sorularla düşüncelerini ifade etmeleri sağlanmış ve sadece gözlem yoluyla ulaşamayacağımız bazı detayları saptamamız sağlanmıştır. Anketteki detaylı soruların yanında gözlem ve fikir alış verişinden yararlanma yöntemlerinden biri olan derinlemesine görüşme tekniği bu çalışmada önemli bir yer tutmaktadır.

D. Sayıltılar ve Denenceler

Filmle eğitim ve öğretim kavramıyla kamera ile çekilen ve bireylere bilgi, beceri kazandırmayı hedefleyen her türlü görüntüyü kastediyoruz. Görüntü çekim ve gösterim olanaklarının bunca kolaylaştığı çağımızda filmle eğitim ve öğetim olanaklarının yeterli düzeyde değerlendirilmediği aşikardır.

Filmler veya videolar içerikleri ne olursa olsun mutlaka seyircisine bir mesaj verir, bir alışkanlık kazandır. Seyirciyle özdeşlik kurarak psikolojik dünyası üzerinde hegomonyasını kurar. Bilinçaltına sızarak onu yönlendirir, yaşantısını değiştirir. Böylesi müthiş güce sahip olan bir kitle iletişim aracından daha kapsamlı yararlanmak olanaklı değil mi? Doğru bir planlamayla toplumsal üretimi artırmak, nitelikli işgücünü çoğaltmak filmler ve videolar aracılığıyla gelişen teknolojiyle basit bir şekilde çözümlenebilir mi?

Eğitim ve öğretimin sekteye uğradığı Covid-19 pandemisi sürecinde yeterli video ve filmler olsaydı süreç, öğrencilerin eğitimi bakımından daha kolay geçiştirilebilir miydi? Diğer yandan normal zamanlarda da video veya filmlerle özellikle mesleki eğitim amaçlı çalışmaların çok faydalı ve verimli olacağı araştırılmalı ve sonuçları irdelenmelidir. Mesleki eğitim veren okullarda derslerde video veya filmlerin gösterimiyle konular daha nitelikli ve kalıcı olarak öğretilerek öğrenciler mesleklerine daha yatkın yetiştirilebilir.

E. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmanın evreni olarak ortaöğretim düzeyinde eğitim – öğretim yapan onlarca branştan mesleki ve teknik lise öğrencileri bulunmaktadır. Bu çalışmada örneklem olarak radyo-Tv, bilişim, elektrik - elektronik ve metal işleri bölümlerinde eğitim-öğretim gören öğrencilerle sınırlandırılmıştır. Ayrıca çalışmanın evreni Diyarbakır'dan seçilen Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencileri ile sınırlandırılmıştır. Öğrencilerin ortaöğretimin 9, 10, 11, 12. sınıflarından temsil oranına göre seçilmesine ve yaşlarına dikkat edilmiştir. Özellikle 11. ve 12. sınıf öğrencilerinin oranı fazla tutulmuştur. Örneklem seçilirken öğrencilerin kız ve erkek sayısının eşit olmasına dikkat edilmiştir.

F. Tanımlar

Eğitim: Bireylerde sistemli bir çalışma sonucu amaçlara uygun olarak istendik davranışlar yaratma sürecidir.

Meslek Lisesi: Birinci yılı (9.sınıf) ortak kültür derslerinin işlendiği dört yıllık ortaöğretim kurumu

Teknik Lise: Birinci yılı (9.sınıf) ortak kültür derslerinin işlendiği; ama sonraki üç yılda sayısal ve yabancı dil derslerinin yoğun olduğu ortaöğretim kurumu.

İletişim: Toplumsal uzlaşımlar sonucu belirlenen bazı simgeler aracılığıyla kişi, grup veya bir araç yardımıyla diğerine veya diğerlerine duyguların, düşüncelerin, tutumların ve bilgilerin iletilmesidir.

BÖLÜM 1

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Filmle Eğitimin Gerekliliği

Lumiere Kardeşler'in film makinesini icadı görselliğin tarihinde bir milattır. Bu sayede hareketli görüntüler arşivlenebilir ve uzak diyarlara taşınabilme olanağına kavuşmuştur. Film makinesinin sunduğu bu olanaklar her ne kadar eğlenmeyi öncelese de filmlerin kısa zamanda eğitim amaçlı da kullanılabileceği keşfedilmiştir. Bu noktadan hareketle özellikle ordular askeri eğitimlerde filmden yararlanma yoluna gitmişlerdir. Ülkelerin iktidar politikalarının uygulanması ve istenilen nitelikte bireyler yetiştirmek amacıyla eğitimde filmlerin kullanılabilirliği üzerine çalışmalar yürütülmüştür. Son yıllarda yayıncılık ve internet teknolojisinin gelişmesiyle film ve görüntünün taşınırlığı ve gösterimi kolaylaşmış, Covid-19 pandemisi süresince tüm dünyada bu olanaklardan en geniş biçimde yararlanılmıştır. Türkiye'de de başta EBA TV ve Eba.gov.tr olmak üzere birçok mecradan yayınlar paylaşılarak eğitim-öğretim süreci devam ettirilmeye çalışılmıştır. Türkmen (2010) informal eğitim aracılığıyla, insanın yaşamı boyunca sadece okuldan değil, aile ve arkadaşlarından, televizyondan, sinemadan, tiyatrodan, müzelerden, kitap, gazete ve dergilerden de öğrenmeye devam ettiğini bildirmektedir. Bu çalışmada; film yoluyla eğitim yapmanın önemi, tarihçesi, filmde temsil ve gerçeklik ilkesi, bir film yapmak için gerekli çalışmalar konuları ele alınmıştır.

1.2. Film Yoluyla Eğitim

Eğitimde filmin kullanılması; birçok devletin eğitim politikalarının temel hareket noktaları arasında yer almaktadır. Film makinesi icat edildikten bir yıl sonra Türk topraklarına getirilmiş ve gösterimler yapılmıştır. Film tarihindeki bilinen ilk

görüntüler arasında İstanbul ve Selanik'te padişah gezileri yer almaktadır. Fakat filmin eğitim amaçlı kullanımı ne yazık ki günümüzde dahi istenilen düzeyde önem görülmemektedir.

Film ve sinema sektörünün yapım için devasa bütçelere gereksinim duyması, filmin ekonomik hedefler doğrultusunda kâr amaçlı hazırlanmasını zorunlu kılmaktadır. Bu açıdan eğitim amaçlı hazırlanacak filmlerin devlet destekli olması kaçınılmazdır. Bu yüzden devletin, vatandaşların eğitim politikalarını düzenlerken bütçeden eğitim amaçlı filmlere bütçe ayırması gerekmektedir. Gelişmiş Batı ülkeleri, bu amaçla önemli yapılanmalar kurmuş ve bu tür filmlere yüksek bütçeler ayırmıştır. "Öğretim materyallerinden birisi olarak görülebilen eğitsel filmler, eğitim-öğretimde başarının sağlanmasında kullanılacak öğretim programları içerisinde yer alması gereken önemli öğrenme nesneleri olarak kabul edilebilirler." (Wenger, 1943)

Türkiye'de 2011 yılında başlatılan Fatih projesiyle eğitim ve öğretimde fırsat eşitliğinin sağlanması hedeflenmiştir. Bu projeyle tüm yurt çapında sınıflar internet bağlantısı olan ve yüksek hafızalı akıllı tahtalarla donatılmıştır. Bu sayede sınıflarda anında her tür bilgi ve görüntüye ulaşma olanağı kazanılmıştır. Yenilik ve Eğitim Teknolojileri (YEĞİTEK) tarafından tasarlanan EBA portalı bir diğer güçlü ve doğru proje olarak pandemi sürecindeki eğitim sıkıntılarını gidermede ve öğrencilere bilgi ve görüntü aktarımında çok etkili olmuştur. Her sınıf ve öğrenci grubunun seviyesine uygun içeriklere kolayca ulaşmada EBA büyük bir dijital ve görsel kütüphanedir. Bunun yanında ülkemizde anında EBA TV kurularak hizmete girmiş ve hızla programlar hazırlanmıştır. Film gösterimi yapabileceğimiz araçların sınıflarda temin edilmiş olması, öğrencilerin evlerinde hatta çantalarında iletişim araçları bulundurması eğitimin her yerde yapılabilir olmasını da sağlamıştır.

Filmlerin birden çok duyuya hitap etmesi ve birden çok sanat dalından yararlanabilmesi görselliğin estetik değerinin yanı sıra akılda kalıcılığını da artırmaktadır. İster Amerikan Hollywood sineması gibi ideolojik amaçlarla insanları yönlendirsin, ister kısa bir filmle sıradan bir okulda öğrencileri eğlendirsin, ister uygulamalı bir işi öğretsin filmin ve görselliğin her zaman aurası yüksek görülmektedir. Dolayısıyla filmler bu görsel güç sayesinde bellekte daha hızlı ve kolayca yer edinir. Bu açıdan devletler ve eğitimciler tarafından, insanlara verilmek

istenen konu ve mesajların, kazandırılmak istenen davranışların aktarılması için filmden yararlanma yoluna gidilmiştir. Klasik eğitim sistemindeki öğretmen ve anlatım merkezli müfredatlı yapı gelişen kitle iletişim araçları ve internet teknolojisi karşısında kendini yenilemek durumundadır. Bilişim ve teknolojik gelişmenin eğitim sistemini değişime zorladığını iddia eden Şirin şunları öne sürmektedir:

> Günümüzde iletişim ve bilişim teknolojileri, geleneksel eğitim anlayışına dair bütün yargıları yerinden oynatmıştır. Öğretmen ve okul merkezli eğitimin etkinliği tartışılır duruma gelmiştir. Sözlü, yazılı ve görsel medyanın aracı bir konuma geldiği günümüzde müfredat merkezli eğitimin, eğitim iletişimine göre düzenlenmesi de zorunlu bir hale gelmiştir. Bu nedenle hedef kitleyi yeniden tanımlamak, iletişim araçlarına mesafeli bir tutum sergilemek yerine, bu araçları ve yeni eğitim-öğretim yöntemlerini doğru ve etkin bir şekilde kullanmak açısından daha doğru olacaktır. Çünkü günümüz iletişim çağında çocuğun ve gencin eğitimi tam anlamıyla okula ya da iletişim araçlarına bırakılamayacak kadar önemli bir konudur (Şirin, 1999:106-110).

Bilginin uzun süreli bellekte kodlanmasının en etkili yollarından biri imgelemdir. "İmgelem, bireyin bir yapı ve olayı depolarken zihinsel resmini oluşturmasıdır. Böylece birey zihninde temsili bir imgelem oluşturduğu zaman, olayı bütün hatları ile algılayabilme ve kavrayabilme yeteneğine sahip olmaktadır." (Öztürk ve Kısaç, 2017:312). Eğitimde öğrencinin görsel zekâsını geliştirecek ve mesleki anlamda yeteneklerini ortaya çıkaracak filmler ile bilgi bellekte daha kolay kodlanabilir. Bellekte kodlanan bilginin kalıcılığı daha uzun sürelidir. Mesleki eğitimde imgelem yoluyla kodlanan bilgi, öğrencinin kendi yeteneğini, el becerisini ve kültürel durumunu geliştirdiği gibi toplumsal bilincini de etkileyebilir.

Bilim alanındaki gelişmelerle orantılı olarak ders anlatım yöntem ve tekniklerinde de farklı arayış ve yöntemler denenmiştir. Görüntüyle anlatımın ve eğitimin hafızada kalıcılığının sade anlatım tekniğine göre daha etkili olduğunu belirten Bozkurt (2017) şu düşünceleri öne sürer:

> Yapılan birçok araştırmanın sonucu incelendiğinde insanın öğrenme süreci içerisinde en kolay ve en kalıcı etkiyi yapan kaynakların görsel kaynaklar olduğu belirtilmiştir. Görsel kaynaklar içinde de hem öğreten hem de öğrenen açısından vazgeçilmez anlatım biçimi ise hareketli görüntülerdir (Bozkurt 2017:12).

Eğitimin amacı, veren kişi, kurum veya devletin amaçları doğrultusunda düzenlenir, planlanır. Eğitim sürecinin sanayi toplumunun tarihi gelişimiyle ilişkisine değinen Elitaş (2017) amacın araç ve yöntemlerle bağlantısı hakkında şunları öne sürer:

> Eğitim amaçsal olarak sanayi öncesi toplumlarından günümüz bilgi toplumuna kadar herhangi bir değişime maruz kalmamasına rağmen özellikle kullandığı araçları ve yöntemleri bağlamda birçok değişikliğe maruz kalmıştır. Bu değişikliğin en önemli sebebi ise eğitimin teknoloji ile yakınlaşması ve teknolojinin eğitime entegre edilme zorunluluğundan kaynaklanmaktadır (Elitaş, 2017:169).

Kitle iletişim araçlarının gelişmesi eğitim yöntemlerinin önünde de yeni olanaklar, yeni yollar açmıştır. Yeni iletişin teknolojilerinin hem öğrenen hem öğreten için zaman ve mekân sınırlarını hem de eğitimde karşılaşılabilecek sıkıntıları ortadan kaldırmada etkili olduğunu belirten Elitaş (2017) şu açıklamalarda bulunur:

> Teknoloji üzerinden eğitimde yaşanan yenileşme çalışmaları gelişen iletişim teknolojileri ile evrensel bir düzlemde karşılık bulmakta ve eğitimde yaşanan yenileşme ile birlikte ortaya çıkan sorunlar yeni iletişim teknolojileri ile aşılmaktadır. Bu bağlamda özellikle yeni iletişim teknolojileri eğitim etkinliklerinde bulunan aktörlere zaman ve mekân özgürlüğü tanıyarak özellikle fiziksel sorunların çözümü noktasında etkin bir şekilde eğitime entegre edilmektedir (Elitaş, 2017:42)

1.2.1. Filmle Eğitimden Yararlanma Düşüncesi

1895 yılında Paris Grand Café'de Lumiere Kardeşlerin film makinesiyle çektikleri ilk hareketli görüntülerin gösterimiyle birlikte filmin eğitim amaçlı kullanımı devletlerin başlıca araçları arasında yer almaya başlamıştır. Filmin sade görüntü kaydedici belgesel niteliğinin sinema ve kurmacayla bütünleşmesi sonucu etki alanı genişlemiştir. Sinemanın bünyesinde resim, tiyatro, müzik, bale, dans, mimari, edebiyat gibi sanatları barındırması daha kolay anlaşılır ve eğlenceli bir anlatıya sahip olmasını sağlamıştır.

Eğitim ve öğretimin temel amacı nitelikli ve istenilen hedefler doğrultusunda bireyler yetiştirmektir. Bu noktadan hareketle birçok araştırmacı kolay ve kalıcı bilgi, yeti kazandırmanın çabası içerisine girmiştir. Lumiere kardeşlerin bu sihirli makinesi ilk gösterimde kafedeki seyircileri ürkütmüşse de kısa sürede eğlence ve eğitim çevrelerinin dikkatini çekmiştir. Başlangıçta daha çok askeri eğitim amaçlı kullanılan filmler daha sonraki süreçlerde tarih, coğrafya, edebiyat, tıp, dil öğrenimi ve birçok meslek dersinde de kullanılmıştır. Göstererek öğretmenin işlevini fark eden eğitimciler hem daha çok kişiye ulaşmanın hem zamandan kazanmanın hem de bilgiyi kalıcılaştırmanın etkili yolu olarak filmi kullanmışlardır. Çilenti'ye (1979) göre:

> "Öğretimden istenilen dönütün alınabilmesi için öğrencinin hemen hemen bütün duyu organlarına hitap edilmesi gerekmektedir Texas Üniversitesi'nde yapılan bir araştırmaya göre, zaman tutularak insanlar; okuduklarının % 10'unu, işittiklerinin % 20'sini, gördüklerinin % 30'unu, hem görüp hem işittiklerinin % 50'sini, söylediklerinin % 70'ini, yapıp söylediklerinin % 90'ını hatırlamaktadır." (s.20)

Eğitici amaçlar için filmlerin yararlı olduğunu öne süren C. Emory Burton "Sosyoloji ve Gelecekte Film" adlı eserinde filmlerin öğrencilerin derslere katılımını arttıran bir etkiye sahip olduğunu belirtir. Burton'a göre "Filmler, müfredatın bir parçası olan kitaplar kadar gerekli ve yasaldır. Filmler, yaratıcı yazarlığa ilham vermekte, öğrenci – öğretmen uyumunu inşa etmekte ve okuma, öğrenme motivasyonunu arttırmaktadır." (Burton, 1988:263).

Filmle eğitim düşüncesinin gelişmesi özellikle 1. Dünya Savaşı'ndan itibaren başlamıştır. Devletler askerlerin eğitimi, milli duyguların güçlendirilmesi, coğrafyanın tanıtılması gibi konularda filmden yararlanmıştır. Film sayesinde araç gereçlerin kullanımının öğrenilmesi, anlaşılması güç konuların öğretilmesi, konuların kolayca somutlaştırılıp defalarca tekrar edilebilmesi, mekân ve zaman sorunun ortadan kaldırılabilmesi, görerek öğrenme yöntemi sonucu akılda kalması gibi yararlılıklar sağlanmıştır. Eğitimde öğrencilerin analitik düşünme ve okuduklarını, gördüklerini bütünlüklü ve anlamlı parçalara dönüştürme yetisi kazandırılırken filmle eğitimin önemi konusunda Koçoğlu, Aydemir ve Ekici şu düşünceleri öne sürmektedir:

> Günümüz dünyasında görsellerin insan yaşamındaki etkisinin artması ile birlikte görsel okuryazarlık, eğitim ve öğretim ortamında öğrencilere kazandırılması gereken en önemli becerilerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda görseller, öğrenen açısından değerlendirildiğinde, ön bilgileri harekete geçirme; bilgileri bütünleştirme; anlamayı, zihinde yapılandırmayı ve öğrenilenin hatırlanmasını kolaylaştırma gibi birçok önemli katkı sağlamaktadır (Koçoğlu, Aydemir ve Ekici, 2018: 25).

Görüntünün tarihi filmle eğitimin başlangıç tarihidir denilebilir. Scognamillo'nun tespitlerine göre; "Amerika'da Thomas Edison'un kinetoskop ile yaptığı ilk gösterim 15 Nisan 1894 tarihinde yapılmıştır. Almanya'da ise ilk gösterim 1 Kasım 1895'te Berlin'de Max ve Emil Skladanowsky kardeşler tarafından yapılmıştır." (Scognamillo, 2003). Bu iki çalışma da Lumiere kardeşlerden önce ve onlardan habersiz yapılmıştır. Resmin kaydedilmesi aynı zamanda bilginin, sesin,

mekânın taşınması demektir. Sinematografinin icadı zaman ve mekânda sınırları kaldırmış, ortak bir kültürün ve yaşamın kapılarını aralamıştır. Görüntünün kaydedilmesi öğrenmenin olanaklarını artırmıştır.

1915'te gösterime giren "Bir Ulusun Doğuşu" filmiyle ilgili önemli yorumlarda bulunan ünlü yönetmen Griffith, filmin tarih eğitiminde kullanılabileceği fikrini öne sürerek, öğrencilerin on yıl içinde tarih derslerini, kitaptan çok tarihi olayları konu edinen filmlerle öğreneceğini iddia etmiştir (O'Conner, 1987; akt. Öztaş, 2008). Griffith, bu düşünceleriyle filmin çeşitli alanlarda eğitim amaçlı kullanımının bir yönetmen olarak kapısını açmıştır. "İzleyiciler filmlerdeki pedagojik klipleri kolaylıkla kabul etmektedirler." (Osborne, 2002; akt. Birkök, 2008) savını öne sürerek görmenin bilinçaltına bir göndermede bulunduğunu belirtir.

Filmler, öğretim araçlarını zenginleştiren bir aksesuar olarak algılanmamalıdır. Filmler davranış modelleri sunduğu gibi iş becerileri de kazandıran bir niteliğe sahiptir. Ayrıca geniş kitlelere ulaşmada pratik bir özellik taşımaktadır. "Sinema filmleri; bilim, görsel sanatlar veya tarih gibi en genel konulardan, kriz ortamlarında aile, sosyal dayanışma, uyuşturucu kullanımı veya insan hakları gibi en özgün konulara kadar toplumda gözlenebilen her tür sosyal olguyu içerebilmektedir." (Friden ve Elliot, 2007; akt. Birkök, 2008). Bilim ve teknolojinin gelişimiyle birlikte internet olanaklarıyla filmler günlük hayatımıza girmiş, bilgiye erişme ve bilgiyi paylaşma kolaylaşmıştır. Bu paylaşımda filmin bir eğitim malzemesi olarak kendine ait özgün bir yeri vardır.

Youtube başta olmak üzere bazı internet sitelerinde yayımlanan eğitim filmleri tüm dünyada hem örgün eğitimlerde hem de açık öğretimlerde yararlanılan temel kaynaklardandır. Öğrenmek istenilen herhangi bir uğraşın en azından birkaç videosu internet ortamında rahatlıkla bulanabilir. Aşçılıktan tutun da araba lastiği nasıl değiştirilire kadar, photoshoptan tutun bir kimya deneyine kadar her şeyi filmle öğreten internet siteleri bulunmaktadır. Bu kısa videolar iş öğrenmede veya merak gidermede her gün milyonlarca kez ziyaret edilmektedir. Önemli olan şey ise bu olanakları sistematize ederek sınıf ortamında hayata geçirebilir miyiz sorunsalıdır.

Filmin kitaba göre anlatım olanaklarının zenginliği kabul edilmektedir. Kitaptaki bilginin durağan olması, sadece bilgi ve resim sunabilmesi, öğrenciyi düşünsel açıdan yorması, devamlılığının zorluğu ve uzunluğu ders öğrenme

bakımından filme oranla daha az çekici gelmektedir. Filmde verilen bilgi bir bütünsellik ve devamlılık kurgusu içerisinde sunulmaktadır. Aynı anda göz ve kulağa hitap ettiği için de bilgi aktarımı kesilse dahi hafıza edindiği bilgileri kolay kolay unutmamaktadır. Ayrıca akışı istediği anda ve noktadan sayısız kez keserek dersi veya uygulamayı takip etme, tekrarlama ve deneme şansına da sahiptir. Tek başına görselliğin ya da tek başına anlatımın eğitimde yeterli olmadığını öne süren Adanır (2017) düşüncelerini şöyle ifade eder:

> Bir olay ya da olgunun işit – görsel olabilmesi ve bu şekilde algılanıp anlamlandırılabilmesi için işit – görsel okuma ve çözme sistemine sahip olması gerekmektedir. Yalnızca işitsel ya da yalnızca görsel bir okuma sistemi işit – görsel alanı okuyabilmek ve çözümleyebilmek için yeterli değildir. İşit – görsel alan tek başına görsel ya da işitsel alandan çok daha öte bir şeydir (Adanır, 2017:159).

"Her konudaki interaktif oyunlar, yap-boz oyunları, okuma metinleri, filmler, ders planları, dijital laboratuvarlar, simülasyonlar gibi bilgi işlem araçlarıyla üretilmiş malzemeler bilgi ağı aracılığıyla hedef kitleye yaygınlaştırılmaktadır." (Luch, 2007; akt. Birkök, 2008). Günümüz eğitim dünyasında olanca gücüyle her tür bilgi, iş, beceri eğitiminde internetin ve filmlerin sunduğu eğitim olanaklarından yararlanılmaktadır. ABD Ulusal Bilim Vakfı (NSF) okul öncesi kız öğrencilerin problem çözme becerilerini geliştirmek maksadıyla çizgi filmden yararlanmıştır. "Dizide insan biçimindeki makine parçaları ve mühendislik formülleri birbirleriyle etkileşime girerek mühendislik ekonomisi termodinamik, akışkanlar mekâniği, elektrik devreleri ile bilim ve mühendislik tarihindeki temel problemleri ve çözümlerini anlatmaktadırlar." (Song,2003; akt. Birkök, 2008). Bu çizgi filmler ile daha ilkokul çağındaki çocuklara dahi en zor doğa kanunları, karmaşık bilimsel konular bir bütünlük içerinde verilebilmekte ve problem çözme, yaratıcılık becerileri geliştirilebilmektedir.

Filmlerin eğitimde kullanılmasında en çok yararlanılan alanlardan biri de tartışmasız dil eğitimidir. Dil eğitiminde sadece öğretilmek istenen dil ile konuşmak ve yazmak değil, aynı zamanda dilin kuralları ve sözcüklerin nerelerde, hangi durumlarda, nasıl kullanılacağı da filmler aracılığıyla verilmektedir. Filmler, algısal bir hareketlilik içerisinde bireylere dili öğretmede eğlendirerek ve yaşatarak işlev görmektedir. Filmlerdeki diyaloglar ve sunulan bilgilerin insan hafızasına daha kolay kazınıldığı iddia edilmektedir. Filmlerdeki replikler kültürel örnekler olarak uzun

zaman hatırlanmakta ve kullanılmaktadır (Norton-Meier, 2005; akt. Birkök, 2008). Filmin hafızada kalıcı niteliği ona kültürel bir nitelik kazandırmaktadır. Eğlendirerek öğretme özelliğine sahip olan film, bir eğitim unsur olarak sinematografinin icadından beri kendini var etmeyi başarmıştır.

Filmlerin eğitim alanında kullanılması II. Dünya Savaşı'yla birlikte daha da önem kazanmış ve devletlerin üzerinde çok ciddi durduğu, araştırmalar yaptığı bir mesele olmuştur. Filmler ilk başta askerlere yeni silahları tanıtmak, savaş usullerini öğretmek, yeni stratejileri uygulamak, başka coğrafyaları öğretmek amaçlı kullanılsa da zamanla işlevlerini geliştirerek farklı alanlarda da eğitim sunma olanağı tanımıştır. Devletler, eğitim kurumları ve şirketler belirledikleri hedefler doğrultusunda nitelikli bireyler yetiştirmek maksadıyla çeşitli filmler hazırlamışlardır.

Filmler; vatandaşların milli birlik ve beraberliklerini korumak, kültürel toplumsallıklarını artırmak, yasal yükümlülüklerini yerine getirmek amaçlı kullanıldığı kadar, onlara bir meslek kazandırmak, hobilerini geliştirmek amaçlı da kullanılmıştır. Groce; filmlerin tamamen yabancı gelen ders konuları üzerine "tanıdıklık" kazandırdığını ve öğrencileri yaşadığımız dünya hakkında düşünmeye teşvik ettiğini belirtir. Ayrıca "Film, eleştirel düşünceyi de geliştirmektedir." (Groce, 1992: 80)

Türk sineması ile ilgili önemli çalışmaları bulunan Nijat Özün filmle eğitim konusunda da önemli saptamalarda bulunmuştur: "Sinema, görüntülerin ve sesin taşıdığı özelliklerden, bilgi aktarımındaki yoğunluğu, kestirmeliği ve kıvraklığından dolayı okulda ya da okul dışında en etkili eğitim ve öğretim araçlarından biridir." (Özün, 2008:8).

Görüntünün günümüz koşullarında kolay taşınırlığı ve kopyalama, gösterim olanaklarının gelişmesi filmlerin, videoların eğitim stratejileri arasında yer almasını sağlamıştır. Deflem, filmlerle ders işlemenin, sinema filmlerini kullanan bir sosyolojik eğitim stratejisinin uygun ve yerinde bir karar olduğunu vurgulayarak şunları belirtir:

> Günümüzde sınıflarda video teknolojisinin kurulması da basittir, bu sayede öğrenciler soyut kavramları somutlaştırma yoluyla algılayabilmektedir. Sadece kültürel alanlarda değil, mühendislik, tıp, teknoloji gibi birçok alanda da filmle eğitimin öğrencilerin, izleyicilerin yaşam kültürleri ve becerilerini geliştirdiği bir gerçekliktir. Film, kavramları görüntülere

> çevirerek somutlaştırır ve teoriyi uygulamada tanıma, öğrenme olanağı verir (Deflem, 2007:105).

Derslerde film gösteriminin en etkili sonuçlarından biri de ders akışındaki monotonluğu azaltmasıdır. Öğrenci bu sayede heyecanını ve merakını diri tutmaktadır. Duyguların harekete geçirilmesi sonucu duyular daha işler hale gelmekte ve görsel olanın da desteğiyle bilgi ve beceri kazanımı hafızada daha kolay yer bulmakta, kalıcılaşmaktadır. Öztaş bu konuda şunları öne sürmektedir:

> Dersin konusuna uygun olan bir filmden veya videodan 5-10 dakikalık ilgili bir gösterim, bir ders saatinde elde edilecek dönütten daha fazlasını sağlayabilir. Gösterilecek kısım ne kadar kısa tutulursa öğrencilerin aktif katılım süreleri de o kadar artabilir. Filmin süresi ve derse katılım ile algının hareketi aktif katlımı artırır (Öztaş, 2008:112).

2005 ve 2009 yıllarında yenilenen eğitim ve öğretim müfredatlarında filmlerin ve videoların öğrencilere kazandırdığı bilgi ve beceriler göz önünde bulundurularak öğrencilere filmlerle ilgili proje ödevleri verilmesi gerektiği Milli Eğitim Bakanlığı tarafından önerilmiştir (MEB, 2009) yine aynı şekilde şu an yeni yürürlüğe giren aday öğretmen yetiştirme programında da aday öğretmenlerin eğitimle ilgili en az on film seyrederek bu filmlerden edindiği kazanımları raporlaması istenmektedir (MEB, 2016)

Yıldız ve Ürey (2014) özünde matematik, fakat bütün derslerde geçerli kural olabilecek film veya videoların kullanılmasıyla ilgili yaptıkları değerlendirmede şu esaslara dikkat çekerler:

- Filmler veya videolar dersi ilginç hale getirir.
- Filmler veya videolar, öğrencilere gösterimi yapılan film veya video özeti hakkında kendi el yazılarıyla görüşlerini yazma imkânı sağlar.
- Filmler veya videolar, geçmişi somut, ilginç ve ulaşılabilir kılar.
- Filmler veya videolar, heyecan verici, sürükleyici ve öğreticidir.
- Filmler veya videolar, öğrencilerin motivasyonlarını, ilgilerini ve meraklarını artırır.
- Filmler veya videolar, daha verimli, kalıcı ve uzun süreli bir öğrenme sağlar.
- Filmler veya videolar öğrencilerin problemlere ilgilerini uyandırır ve öğrencileri çözüm yolları üretmeye yönlendirir.
- Filmde veya videoda herhangi bir sahneyi durdurma, ileri ve geri alabilme özelliği, konu üzerinde detayları görebilme ve öğrenmeyi artırıcı etki yapar.
- Filmler veya videolar, öğrencilere filmde veya videoda gördüğü eski ile içinde bulunduğu yeniyi karşılaştırma imkânı sağlar.
- Film veya video etkinlikleri uygulanan bir derste öğrenciler, dersin bir parçası olduklarının farkına varırlar.

- Film veya video değişim, kronoloji, sebep, sonuç, benzerlik, farklılık, motivasyon ve empatik bakış açısıyla ilgili konularda tartışma sağlar.
- Filmler veya videolar, bilgilerin ve kanıtların diğer kaynaklarla karşılaştırılmasını sağlar.
- Filmler veya videolar, öğrencilerin anlamakta zorlandıkları konuları basitleştirip anlamalarına yardımcı olur.
- Filmler veya videolar, öğrencilerin hoş vakit geçirmelerine yardımcı olur.(s.430-431)

Eğitimde filmden yararlanma düşüncesi göz alıcı görünse de bir plan dâhilinde yapılması ve izlenen filmin öğrencilere yarar sağlayacağı düşüncesi göz önünde bulundurulmalıdır. Filmle eğitim yapmanın fiziki ve psikolojik ortamı hazırlanmadan, amaç ve hedef belirlenmeden yapılacak etkinlik istenen verimi sağlamayacaktır. Demircioğlu (2007) tarih öğretiminde filmin nasıl kullanılabileceği ile ilgili bazı öğretim etkinliklerini açıklamıştır. Bu etkinlikler özü itibarıyla mesleki derslere de uygulanabilir:

Tartışma: Film veya video seyretme aşamasında ve filmin bitiminde öğrenciler izlenen film üzerine tartışma yapabilirler.

Not Tutma: Öğrenciler gerek filmi ve videoyu seyrederken, gerekse sunumdan sonra önemli gördükleri veya öğretmenin işaret ettiği yerlerle ilgili not tutabilirler.

Film veya Video Klasörü Oluşturma: Okullarda dersler bünyesinde film veya video klasörleri oluşturulabilir.

Film veya Video Yapma: Öğrenciler kendi senaryo ve kameraları ile film hazırlayabilir.

Drama: Öğrenciler, filmdeki konu bağlamında önemli davranış ve becerilerin kazanılması için drama- taklit yapabilir.

Çalışmaya Dayalı Etkinlikler: Kazanımlar bağlamında filmden sonra kazanılacak bilgi ve beceri çalışması yapılabilir (Yıldız ve Ürey, 2014)

Eğitimde filmden yararlanma düşüncesi, Lumiere kardeşlerin ilk kinetoskopu icadıyla başlayarak bugüne kadar teknolojinin bütün olanaklarından yararlanarak sürdürülmektedir. Devletlerin eğitim politikalarının amaçları doğrultusunda okullarda slaytlar, televizyonlar, projeksiyonlar, bilgisayarlar, akıllı tahtalar kullanılarak tırmanışa geçen bir ivmeyle teknolojiden yararlanılmaktadır. Filmin görsel ve işitsel niteliği hafızada daha kolay yer edinmesini, bilgi ve becerinin kalıcılaşmasını sağlamaktadır. Bu da eğitimde filmden yararlanmanın cazibesini

artırmaktadır. Filmlerin eğitim amaçlı kullanımı Türkiye'de bir sektör olarak gelişime pek açık olmasa da mesleki eğitimde film kullanımı ve filmin meslek seçiminde etkisi kabul edilmektedir. Filmin eğitim amaçlı kullanımıyla ilgili Sinema Televizyon Kültür eserinde Adanır, hiçbir imgenin, görüntünün rastgele kurgulanmadığını öne sürerek şöyle açıklar:

> Fotografik imge esasına dayalı hareketli filmler, mevcut gerçekliği, bir manzarayı ya da bir olayı yeniden resmetmektedir. Görüntü her ne olursa olsun muhakkak bir gerçekliğe gönderme yapmak durumundadır. Bu, tarihsel ve toplumsal özellikler taşıyan bir imge olabileceği gibi; bireysel bir "an"ı, duyguyu hatta bir düşünceyi ifade eden bir imge de olabilir. Bu imgeler rastlantısal değildir. Belirli bir zamanın, kişilerin, nesnelerin ya da olayların dondurulmuş biçimidir (Adanır, 2012:34).

1.2.2. Filmle Eğitimin Tarihsel Gelişimi ve Batı Dünyasında Filmden Yararlanma

28 Aralık 1895'te Paris Grand Cafe'de Augusto ve Louis Lumiere kardeşlerin kinetoskopla yaptıkları ilk gösterimde, sabit görüntülerin-fotoğrafların hareket ettirilmesi sadece sinemanın başlangıç tarihi değil, aynı zamanda bilginin ve hafızanın da taşınma tarihinin başlangıcı olarak kabul edilir. Scognamilo'ya göre kinetoskop aracının mucitlerinin de ne denli önemli bir araç yaptıklarının farkında olmadığı bu yüzden de patentini almadıkları iddia ediliyor (Scognamilo, 2003)

Avrupa'da başlayan görüntü tarihi, kısa süre içerisinde Amerika'nın dikkatini çekmiş ve 1907 yılından itibaren görsellikle eğitimin uygulanabilirliği üzerine çalışmalar yürütülmeye başlanmıştır. İnce Yakar'a göre; "Özellikle I. Dünya Savaşı'ından, II. Dünya Savaşı'na kadar olan dönemde sinema filmleri eğlence ve sosyokültürel tarih aktarıcılığı fonksiyonlarıyla ön plana çıkmıştır." (İnce Yakar, 2013) Eğitimde filmden yararlanma düşüncesi konusunda başı çeken çalışmalardan biri de Augustos Averill Lawrence'e aittir. Educational Review dergisinde 1915'te yayımladığı Sinema Filmlerinin Eğitim Olanakları makalesinde filmlerden eğitimde yararlanılması gerektiğini öne sürmüştür.

Amerika Ohio Üniversitesi'nde filmlerin sosyal becerilere etkisi konusunda uzun süren çalışmalar sonucunda dikkat çekici sonuçlara ulaşılmış ve araştırma Sinema Filmleri ve Gençlik (1933) adıyla kitaplaştırılmıştır. Amerika'da eğitimde filmlerin kullanılması kısa bir sürede yaygınlaşmış ve bu alanlarda çeşitli dernek, akademiler kurulmuştur. Orgeron ve Streible'nin (2012) belirttiğine göre; Görsel

Eğitim Ulusal Akademisi (1919), Amerikan Eğitim Filmleri Birliği (1919), Görsel Eğitim Derneği (1920-1932), Amerikan Ulusal Eğitim Birliği (1920-1932), Amerikan Görsel Eğitim Birliği (1922-1932), Ulusal Eğitim Birliği Görsel Eğitim Bölümü (1923-1946), Ulusal Eğitim Birliği Görsel-İşitsel Eğitim Bölümü (1947-1971) ve Eğitim Teknolojileri Birliği (1971) kurulan bazı ciddi yapılardır (İnce Yakar, 2013). Pattison'un aktarımına göre bu yapılar ilk yıllarında:

> "İlk, orta ve lise seviyesindeki öğrenciler için sınıfta sinema filmleriyle öğretim mümkün müdür? Öğretmenler ve yöneticiler sinema filmlerinin eğitim potansiyelinin farkında mıdır? Sinema filmlerine müfredatta yer verilebilir mi? Okullarda filmlerin seyredilmesi için teknik donanım var mıdır? Okulların ve okul teftiş kurullarının yüksek kaliteli ve işlevsel filmler için bütçeleri yeterli midir? Sinema filmleri çocukların öğrenmelerine ve anlamalarına katkıda bulunur mu?"

gibi sorulara cevaplar bulmaya çalışmışlardır (akt. İnce Yakar, 2013). 1933'te yayımlanan "Bir Öğretim Aracı Olarak Sesli Filmlerin Etkilerinin Ölçülmesi" adlı kitapta Amerika'nın üç ayrı eyaletinde beş büyük kentte 2500 öğrenci ve 64 öğretmen ile yürütülen bir çalışma konu olarak alınmıştır. Bu çalışmada filmle eğitimin 5. ve 7. sınıflarda verilen bilim ve müzik eğitimine etkisi araştırılmıştır.

Avrupa ve Amerika'da eğitimciler, öğretimi uzun zaman alan konuların kavratılmasında görsel olanın gücünü keşfedip uygulamaya koymuşlardır. Özellikle ordu teşkilatlarında yeni teçhizat ve silahların kullanımlarının öğretilmesinde, yeni savaş taktik ve stratejilerinin kavratılmasında klasik anlatımın yerine görüntüyü koyarak daha hızlı, daha kalıcı bir yöntem olarak filmler kullanılmaya başlanmıştır. I. Dünya Savaşı sonrası Amerika ve Avrupa'da değişen sınırlar ve demografik yapı sinema filmlerinde işlenmeye başlamış ve suç, cinsellik, alkol gibi temalar başta beyaz perdeye, sonraki zamanlarda ekranlara taşınmıştır. Bu yıllarda Amerika'da Sinema Filmleri Araştırma Heyeti adıyla kurulan bir oluşum, sinema filmlerinde sosyal değerleri koruma çalışmasını yürütmeye ve filmleri denetlemeye başlar. Heyet, çalışmasında; filmlerin Amerikan gençliğini suça ve sosyal hatalara itip itmediğiyle ilgili değerlendirmelerde bulunur. Bu yıllarda Payne Araştırma ve Deney Fonu filmlerin Amerikan gençliğine zararlı etkileri konusunun araştırılması için psikolog, sosyolog ve eğitimcilerden oluşan bir grupla 1923-1933 yılları arasında yoğun bir çalışma yürütür. İnce Yakar'ın değerlendirmesine göre; "W. W. Chartes'ın yaptığı Sinema Filmleri ve Gençlik (1933) başlıklı çalışması çocukların uyku düzeni,

ahlaki standartları, cinsel ve siyasal suçlar vb. konularda film açısından önemli sonuçlar ortaya koymuştur." (İnce Yakar, 2013:23). Fakat eğitimde film kullanımında nitelikli sonuçlar elde edebilmek için teknik alt yapının hazır olması, amaca uygun filmlerin hazırlanması, eğitimcilerin ilgili konularda öncelikle eğitilmesi gerektiği üzerinde durulmamıştır. Ancak 1930'ların sonlarında Amerika'da Eastman Teaching Films, Erpi Picture Consultans, Erpi Classroom Film gibi okul filmleri hazırlayan ve dağıtan film şirketleri kurulmuştur. Pattison'un (2006) verdiği bilgilere göre; 1936'da Amerika ilk ve ortaokullarında 10.097 film projektörü bulunmaktadır. Öğretmenlerin ödünç eğitim filmleri alabilecekleri büyük film kütüphaneleri oluşturulmuştur (akt. İnce Yakar, 2013:23). 1918'den 1950'ye kadar filmlerin eğitimde kullanılmasıyla ilgili yapılan araştırma ve çalışmalar, Hoban, Ormer ve Edward B. tarafından 1950'de "Öğretici Film Araştırması" adıyla yayımlanmıştır. Bu eserde filmle eğitim konusunda 30 yılda yapılan 296 araştırma ve çalışmaya yer verilmiştir.

"Filmle Öğretme" adlı eserde Hart Wegner; filmlerin sınıfta kullanımı, eğitim filmlerinin başarısız yönleri, filmlerin yapım aşamaları ve öykülü filmlerle öğretim gibi birçok başlığa yer vermektedir. 1977'de yayımlanan bu eserde, filmlerin edebiyata zarar verdiği savına da karşı çıkan Wegner, tam tersine filmlerin edebiyatı desteklediği görüşünü savunmaktadır.

Avrupa'da eğitimde filmlerin kullanılması 1907 yılında başlamıştır. Avusturya Eğitim Bakanlığı desteğiyle Dr.Arche; camcılık, marangozluk, demircilik gibi çeşitli mesleklerle ilgili altı yüz metrelik eğitim filmleri yapmıştır. İngiltere'de İngiliz Film Birliği'nin filmleri, Almanya'da Firma Master'in hayvanlarla ilgili filmleri, Fransa'da Raleigh Robert firmasının hazırladığı filmler eğitim tarihinde yerini almıştır. Ünlü Hannover şirketi seyyar bir film makinesi kültür filmlerini göstermiştir. Yine Hermann Lamke adlı şirket Sinemacılığın Yenilikleri çalışmasıyla bir İngiliz firmasına ortak olmuş ve Okul Filmleri Katalogu oluşturmuştur. 1910'da Brüksel'de uluslararası bir fuar düzenlenmiş ve Dr. Otto Driesen tarafından filmle ders anlatma teknikleri hakkında sunum yapılmıştır. Ayrıca Almanya'da okul filmciliği kurularak çeşitli gösterimler yapılmıştır. 1920'lerin sonlarında Almanya'da Avrupa Eğitim filmleri Birliği kurulmuş ve her okula projeksiyon makinası verilmesi kararlaştırılmış ve Büyük Film Kılavuzu çıkarılmıştır (akt. İnce Yakar, 2013:26).

Viyana'da 1912 yılında ilk kez okul sineması kurulmuş ve Urania stüdyolarında eğitim filmleri yapılmaya başlanmıştır. İsviçre'de 1921'de Okul ve Halk Sinemacılığı Birliği kurulmuş ve yirmi beş yılda otuz bin seans gösterim yapılmıştır. 1937'de de Bern Okul Filmleri Merkezi kurulmuştur. Bu yıllarda hemen bütün Avrupa ülkelerinde öğretmenlere filmle öğretim teknikleri, film projeksiyon makinasının kullanımı gibi konularda eğitim kursları verilmiştir. 1937 yılında Edgar Dale, Fannie Dunn, C. Hoban ve Etta Schneider tarfından yayımlanan "Eğitimde Sinema Filmleri" başlıklı eserde görsel araçların yönetimi, sinema filmleriyle öğretim ve diğer görsel araçlar, eğitim materyallerinin seçimi, okullarda film üretimi, eğitim filmlerinde deneysel araştırma, görsel eğitimde öğretmen hazırlığı başlıkları altında eğitimde filmden yararlanmanın koşulları işlenmiştir. Daha sonraları Dale ve Hoban 1941'de araştırmaları toparlayarak "Eğitim Araştırmaları Ansiklopedisi" adıyla yayımlamışlardır. Bu ansiklopedide ele alınan altmış üç araştırmada filmlerin amaçlarına, istekli-isteksiz ve farklı seviyelerdeki öğrenciler üzerindeki etkisine yer verilmiştir. Yine C. F. Hoban 1947'de "Öğretici Filmler" adlı eserinde öğretmenlere film kullanımı öncesi ve sonrası öğrencilerin motivasyonuyla ilgili bilgiler vermektedir (akt. İnce Yakar, 2013:27).

Eğitimde filmlerin bir ders envanteri olarak kullanımı özellikle II. Dünya Savaşı sürecinde yaygınlaşmıştır. Devletler, özellikle de Almanya askerlerin eğitiminde filmden yararlanmayı ustalıkla başardığı varsayılmaktadır. Ordular filmlerin hazırlanması, yayımlanması ve dağıtımında disiplinli yaklaşımlarıyla bu dönemde dikkat çekmektedir. Pasin'e göre, ordular eğitim filmlerine hem gereken bütçeyi ayırmada hem filmden yararlanmada disiplinli yaklaşımlarıyla yol açıcı olmuştur.

"Orduların eğitim filmleri üretmek amacıyla kurulan film merkezi bölümlerinde reji, film, haber alma, laboratuar, film arşivi grupları oluşturulmuş; filmleri gösterecek olan öğretmenler özel olarak yetiştirilmiştir." (Pasin, 1951). Filmin sadece propaganda amacıyla kullanımı hedeflenmişse de bununla birlikte kültürel paylaşım, teknolojinin paylaşımı ve örnek alınması, görüntünün dolayısıyla sinemanın bir sermaye olarak piyasası başlamıştır. Bu sayede devletler eğitici film yapımına yönelmiştir. Bu konuda Yalanız şu düşünceleri öne sürer:

> Savaş yıllarından sonra hemen hemen bütün dünyada, kitlesel bir eğitim ve propaganda aracı olarak kullanılan sinema filmlerinin eğitim temasını konu edinmesi, çoğunlukla toplumsal

> gerçekliğe ve devletin ideolojik kaygılarına uygunluk göstermektedir. Sinemanın toplum ile karşılıklı etkileşimi, birçok film türündeki eğitim olgusunun, devletler tarafından eğitici film kapsamında ele alınmasını zorunlu kılmıştır (Yalanız, 2018:146).

Avrupa'da okullardaki film eğitimlerini doğru temelde şekillendirmek amacıyla Medya Okuryazarlığı Merkezi kurulmuş ve öğrencilerin medyadan bilinçli yararlanması yolunda araştırma ve önerilerde bulunulmuştur. Bu alanda ilk çalışmaları Belçika'nın Tihange Barış Üniversitesi başlatmış ve sonuçları bir konferansla kamuoyuna sunmuştur. 1993'te Medya Okuryazarlığı ulusal Liderlik Konferansı, 1995'te Massachusetts Medya okuryazarlığı Koalisyonu, 1996'da Ulusal Medya Okuryazarlığı Konferansı toplantıları gerçekleştirilmiştir (RTÜK, 2007).

2000'li yıllarda bilgisayar ve internet teknolojisinin yaygınlaşmasıyla eğitimde filmden yararlanma düşüncesi tüm dünyada yaygınlık kazanmıştır. Popüler olanın öne çıkmasıyla birlikte bu alanda da ciddi çalışmalar başlamıştır. 2009'da yayımlanan Andrew Butler, Franklin Zaromb, Keith Lyle, Henry Roediger'ın "Sınıf Öğretiminin Geliştirilmesinde Popüler Filmlerin Kullanımı" adlı eserde dokuz popüler tarih filmi ve bu filmler için yazılmış sekiz yüz sözcükten oluşan metinler kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre; filmi seyreden öğrencilerde seyretmeyenlere göre konunun akılda kalıcılığı % 50 daha yüksek çıkmıştır.

Hem Amerika hem Avrupa'da gelişen teknolojiye bağlı olarak eğitimde filmden yararlanma çalışmaları sistematik olarak sürdürülmektedir. Diğer taraftan Uzak Asya ülkelerinde de başta Japonya olmak üzere ekonomik kalkınmayla birlikte eğitimde filmden yararlanıldığı bilinmektedir. Batı orijinli kabul edilen teknolojik ve bilimsel gelişmelerde Japonya ve Çin gibi ülkelerin de artık varlığı hissedilmekte ve bu ülkelerin eğitim sistemlerinde filmler geniş ve önemli bir yer tutmaktadır.

1.3. Türkiye'de Eğitim Alanında Filmden Yararlanma ve Günümüzdeki Pratik Uygulamalar

Türkiye sinema ve filmin icadından önce kültürel olarak İstanbul'un Pera semtinde birçok "Diorama"(1843), Cosmorama (1855), Diaphanorama (1855) ve benzeri "Büyülü Fener" ve "Optik Tiyatro" gösterilerine tanık olmuştur (Özön, 1976). Halk arasında bir görsellik kültürünün hazır olduğunu gösterse de bu gösterilerin film olduğu öne sürülemez. Lumiere Kardeşlerin icadı olan ve sinemanın aracı kabul edilen kinetoskop ile gösterim hakkında ise çeşitli rivayetler

bulunmaktadır: Nurullah Tilgen'e (1956) göre sinema ve ilk film gösterimi Sigmund Weinberg tarafından "Film gösterme icadından iki yıl sonra-bir yıl sonra olmalı- yani 1896 yılında memlekete gelmiştir." (Scognamillo, 2003:15).

İlk gösterimlerin sarayda yapıldığı bilinmektedir. Osmanlı devletindeki okullarda da ilk gösterimleri Weinberg başlatmıştır. Pathe sineması kurucusu Weinberg, İstanbul Sultanisi Dahiliye Müdürü Fuat Uzkınay ile tanışır ve okulda film makinesiyle gösterimler yapar (Scognamillo, 2003:17). Enver Paşa 1916'da Almanya'ya gider ve Berlin'de Ordu Film Merkezini görür. Türkiye'ye döner dönmez ordu teşkilatında aynı adla film merkezi kurar. Bu film merkezi Çanakkale'deki askeri harekatlara dair filmler yapmıştır. Başta Almanya olmak üzere müteffik devletlerle askeri alandaki çalışmalar ve yenilikler filmler aracılığıyla karşılıklı paylaşılmıştır. Ordu Sinema Dairesi adıyla sürdürülen faaliyetler bir sure sonra Müdafa-i Milliye Stüdyosu adını almıştır. Yeni Türk devletinin kurulması ve Osmanlı devletinin yıkılmasıyla birlikte ordunun tüm film arşivi ve film malzemeleri Malûl Gaziler Cemiyetine devredilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla birlikte yeniden Ordu Film Merkezi kurulmuş ve teknik personel yetiştirilmesi için Fransa'dan sinema-film eğitmenleri getirilmiştir. 1950 yılında ise Milli Eğitim Bakanlığı desteğiyle "Film ve Öğretim" dergisi yayımlanmaya başlamıştır. Eski bir asker olan Reşit Pasin 1951'de yayımladığı "Modern Eğitimde Film" eserinde Avrupa eğitim filmciliğinin gelişimini değerlendirerek askeri eğitimde filmin nasıl kullanılabileceği üzerine yeni görüşler öne sürmüştür. 1943'te yayımlanan "Çocuklar Gençler Filmler" adlı kitabında Osman Şevki Uludağ; sinemanın rolünü sorgulayarak çocuk ve gençlere yönelik filmlerin eğitim nitelikleri ve topluma uyumları için film önerilerine yer vermiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı, görsel-işitsel eğitim araçlarının üretilmesi ve eğitimde filmin kullanımının yaygınlaştırılması için 1951 yılında Öğretici Film Merkezini kurar. "Öğretici Film Merkezinde 1960 yılında film şeridi yapılmaya ve 1962 yılından itibaren de bu filmler seslendirilmeye başlanmıştır. 1968 yılında televizyonun eğitimde kullanılmaya başlanmasıyla adı, Film Radyo Grafik Merkezi olarak değiştirilmiştir." (İnce Yakar, 2013). Açık Öğretim Lisesi çalışmaları 1992

yılından itibaren TRT bünyesinde devam etmektedir. Bu merkez 1998 yılında Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü adını alarak faaliyetlerine devam etmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı ve Kültür Bakanlığı işbirliğiyle her öğretim kademesindeki öğrenciler için akademik bakış açısıyla filmler hazırlanmaktadır. Filmin okullarda eğitim amaçlı kullanımı için ders içerikleri, filmin uygulama alanı ve gösterim ortamları, gösterim araç-gereçleri son yıllarda her okula ulaştığı söylenebilir. 2007-2008 eğitim-öğretim yılından itibaren 6.7. ve 8. sınıflarda medya-okur yazarlığı dersi Milli Eğitim Bakanlığı tarafından seçmeli ders olarak listeye dahil edilmiştir. Ayrıca birçok okulda öğrencilere tabletler dağıtılmış ve sınıflara ders anlatımı ve film gösterimi için ekranlı akıllı tahtalar monte edilmeye başlanmıştır.

Türkiye'de okullara televizyon verilmesi, sınıflara akıllı tahta ve projeksiyonların takılması film gösterimiyle eğitim yolunda önemli adımlar olmuştur. Özellikle 2000'li yılların başından itibaren okullarda bilgisayar destekli sınıfların kurulması, bilişim bölümlerine ve sınıflarına ağırlık verilmesi, teknolojinin eğitim ortamında ağırlık kazanması filmle eğitim ve öğretimin yapılması bağlamında önemli ve ciddi atılımlar olmuştur. Bu sayede tanınmış bilim adamlarının, yazarların ürettikleri bilgiler, önemli hukuki, kültürel, siyasi belgeler, resimler, haritalar, ses kayıtları, film kayıtları gibi her eğitim malzemesi sınıfta kullanılabilmektedir.

Birçok okulda filmler bu sayede artık ders araç gereçleri arasında yerini almıştır. Özellikle mesleki liselerde uygulamalı derslerin öğretilmesinde filmlerden çokça yararlanılmaktadır. Akıllı tahtaların internete kolayca bağlanabilmesi öğretmenlere istedikleri her filmi internet ortamından bularak anında öğrencilere sunma olanağı sunmuştur.

Filmlerin bir ders envanteri olarak kullanımını sadece okul eğitimiyle sınırlı tutmamak gerekir. Türkiye'de TRT 2 kanalı yıllarca eğitim içerikli programlar yapmıştır. Ayrıca TRT GAP kanalı özellikle çiftçileri bilgilendirmek ve bilinçli tarımı yaygınlaştırmak maksadıyla adeta bir okul işlevi görmüş ve yayımladığı dizilerle birçok çiftçinin, köylünün bilgilenmesini sağlamıştır.

TRT bünyesinde yayın yapan OKUL TV daha çok açık lise öğrenimi gören öğrencilere yönelik yayın yapsa da eğitim veya bilgiye erişme olanağı bulamayan her yaşta insana çeşitli parodiler, skeçler, kısa filmler, animasyonlar ve filmler aracılığıyla bilgi ve kültür aktarımında bulunmaktadır. Bunun dışında Akıllı TV ve

Uzman TV gibi televizyon kanalları yayımladıkları film, kısa film, belgesel ve videolarla meraklıları için adeta bir eğitim okulu işlevi görmektedir. İnternet sitesi Youtube da yayımladığı milyonlarca video ve film ile hemen her mesleki konuda her an istediğiniz bilgiyi sunmakta ve beceriyi kazandırmaktadır. Günümüzde meslek öğretmenlerinden tutun da çeşitli zanaat ustalarına kadar sayısız insan, mesleğinin inceliklerini, sorunlarını, yeni teknolojilerin kullanımını bu siteden öğrenmektedir.

Türkiye'de henüz salt eğitim amaçlı, belirli bir bilimsel konuyu ele alan sinema filmi yaygın olarak çekilmemektedir. Fakat sosyal ve tarihi konularda çekilen film sayısı epey fazladır: Belgesel film olarak hazırlanan ve Mustafa Kemal Atatürk'ü anlatan "Sarı Zeybek" ve "Mustafa" filmleri Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kuruluş yılları ve Mustafa Kemal'in hayatıyla ilgili onlarca kitabın veremeyeceği kolaylıkta öğretici olmuştur. "Çanakkale'yi Öğrenmek", "Son Tanıklar" filmleri derin tarihsel konuları filmin cazip anlatım olanaklarıyla zihnimize kazımaktadır. Çoğu hikâye ve roman uyarlaması olan "Yaban", "Ateşten Günler", "Osmancık" gibi filmler öğrencilerin hem tarih bilgisini artırmış hem de onlara milli kültür bilincini aşılamıştır. "Fetih 1453", "Çanakkale 1915", "Veda", "Gelibolu", "Ertuğrul 1890" filmleri eğitimde kullanılan birkaç örnektir. Yine "Asya'nın Kandilleri" adlı belgesel film kültür, sanat ve düşün dünyasında öne çıkmış şahsiyetleri anlatan eğitim filmlerinden biri olarak tavsiye edilmiştir.

Son yıllarda çizgi animasyon filmler de dikkat çekici biçimde eğitimde kullanılmaktadır. Gerek tarihi ve dini konuların öğretilmesinde gerekse çocuklara davranış modelleri kazandırmada animasyonlar ve çizgi filmlerden yararlanılmaktadır. Çanakkale Savaşı'nı anlatan "Çanakkale Geçilmez" animasyon filmi tüm okullarda eğitim amaçlı gösterilmiştir. "Muhteşem Türkler" çizgi filmi TRT Çocuk ekranlarında her bölümde bir Türk büyüğünü tanıtan eğitim amaçlı filmlerdendir.

1.3.1. Geleceğin Eğitim ve Bilim Dünyasında Filmin Yeri

Avrupa Konseyi, 2001 yılında yayımladığı 15 no'lu tavsiye kararında öğrenimde eleştirel ve analitik yaklaşımların yerleştirilmesinde belgesellerin, kurgu filmlerin ve görsel ürünlerin kullanılmasını önermektedir (Köymen, 2003:207). Çağımız büyük bir hızla teknolojik araçlar üretiyor ve üretilen araçlar arasında görselliği öne çıkaran icatlar dikkat çekiyor. Devasa büyüklükteki film

kameralarından ve gösterim araçlarından günümüzde cep telefonlarına sığabilen, hem çekim yapabilen hem gösterim yapabilen bütünleşik bir teknolojiye ulaşıldığı bilinmektedir. Herkes artık bir yönetmen olabilir ve kendi filmini amaçları doğrultusunda çekebilir.

Filmler; konuların resmedildiği, soyutun somutlaştırıldığı ürünlerdir. Öğrencilerin materyali tanıması bağlamında filmin, öğrenci ile kavram arasında iletişim sağlayarak aşinalık-farkındalık yarattığını söylenebilir. Filmin eğitimde kullanımı giderek yaygınlaşmakta ve eğitimin temel araçlarından biri olmaktadır. Fakat film tek başına yeterli donanıma sahip değildir. Filmle birlikte fiziki ortamın ve teknolojik araçların da hazırlanması gerekmektedir.

Geleceğin eğitim dünyasında filmin nasıl ve ne ortamda kullanılacağı bazı ipuçları sunmaktadır. Amerika ve İngiltere'de Augmented Reality (Zenginleştirilmiş Gerçeklik) tekniği uygulamaya başlanmıştır. Akıllı cep telefonlarının öğrenciler ve gençler arasında yaygınlaşması sonucu yeni mecralar kazanılmıştır. Öğretmenler, bundan faydalanarak bu araçları sınıflarında kullanmaya başlamıştır. Basılı materyallere ve objelere dijital içerik eklemeye yarayan bu uygulamayı akıllı telefonlarda kullanarak her an bilgiye ulaşılabilir, içerik eklenebilir, içerikler değiştirilebilir. Eğlenceli olan bu uygulama için sınıf ortamı gerekmediği gibi, duvarlardaki resimlerden tutun, basılı materyallere kadar bilgiye ulaşım sağlanmaktadır.

WeVideo, herhangi bir yerden tarayıcı veya akıllı telefon aracılığıyla grup çalışması olarak video oluşturma veya düzenleme olanağı sunan yaratıcı bir platformdur. WeVideo ile eklenen videolara yazı yazılabilir, efektler uygulanabilir, müzik eklenebilir. Eğitim amaçlı da kullanılan bu uygulama ile gruptaki tüm öğrenciler, aynı video üzerinde proje çalışmalarını yürütebilirler. Üstelik bu çalışmalarını eş zamanlı ve okul dışı saatlerde yapabilirler (WeVideo.com).

Günümüzde dikkat çeken diğer bir çalışma ise; iBrainstorm uygulamasıdır. Bir ipad uygulaması olarak tasarlanan bu eğitim çalışması sayesinde öğretmenler, öğrencileri ile belirledikleri bir konu hakkında grup aktivitesi yapabilir, soru-cevap tekniğiyle değerlendirmelerde bulunabilir, not ekleyebilir, düzenleyebilir ve beyin fırtınası yapabilirler (Universalmind.com).

Knowmia uygulaması ise, web site ve video derslerini birlikte sunan bir platformdur. Bu uygulama ile ders videoları yayınlanabilir, flipped classroom uygulanabilir. En önemlisi ise ödev sihirbazı ile hazırlanan ödev ve testler eklenebilir.

Eğitim dünyası, teknoloji ve iletişim olanakları geliştikçe film ile eğitimden yararlanma yoluna gitmektedir. İnternet teknolojisinin gelişimi de buna katkı sağlamakta ve öğrencileri sınıf ortamına mahkum olmaktan kurtarmaktadır. Sınıfların görüntü araçlarıyla donanması filmin kullanım olanaklarını artırmıştır; ama internetin sınır tanımazlığı da filmin ve eğitimin sınıf sınırlarına sıkışmışlığını yıkmıştır.

BÖLÜM II

FİLM TEMSİL İLİŞKİSİ

2.1. Film – Temsil ve Gerçeklik İlişkisi

Eğitimde filmin kullanımı objektif bir yönelimle değerlendirilecekse sinemanın, televizyonun, filmin ya da görselliğin taşıdığı anlamların, verdiği mesajların, gösterdiği mecazların irdelenmesi gereklidir. Hiçbir görüntü, sadece bir görsel değildir. "O görselin taşıdığı bir mecaz, iletmek istediği bir mesaj vardır. Görselin alt metni ideolojiktir ve asıl anlatılandır. Althusser'in, hiçbir ideoloji ben ideolijikim demez." (Althusser, 2010), tespitinden de anlaşılacağı üzere "Belirleyici olan şey, görüntünün-filmin vermek istediği mesajın doğru algılanmasıdır." (Akt.Birkök, 2008).

Kitle iletişim araçlarının ve dolayısıyla filmlerin kapitalist toplumlardaki ideolojik rolleriyle ilgili Stuart Hall, medyanın ideolojik rolünün hiçbir şekilde onun tek ya da biricik işlevi olmadığını belirtir. Dolayısıyla eğitim süreçlerinde kullanılan filmlerin de taşıdığı anlamların ideolojik işlevlerinin yanı sıra başka işlevlere de sahip olması gerekir. Hall'e göre, "Medya seçmeci olarak temsil ettiklerini ve sınıflandırdıklarını örgütlemek, düzenlemek ve bir araya getirmek işlevi taşımalıdır." (Hall, 1999). Filmin senaryo aşamasından başlayarak çekim, kurgu ve gösterim süreçlerine kadar bir sınıflandırma, örgütleme ve düzenleme organizasyonu olarak tek işlevi eğitim olarak görülmemelidir. Medyanın kitleleri yönlendirme ve düzenleme, temsil ettiklerinin amaçları doğrultusunda örgütleme işlevine dikkat çekmektedir. Kurtdaş, eğitimde filmlerin kullanılmasının öğrencileri pasif duruma getirebileceğine yönelik eleştirilere şöyle cevap vermektedir:

> Filmler yalnızca bakma ve görme eylemini içeren ve bireyi pasif hale getiren bir eylemden ibaret değildir. Özellikle hareketli görüntüler söz konusu olduğunda bireyin gerçeklik

> hakkındaki algısı da farklı bir boyut kazanmaktadır. Çünkü filmler sayesinde bireyin zihin dünyasında daha uzun ve meşakkatli bir yol oluşmaktadır. Gördüklerini algılaması, kavramlar arasında ilişkiler kurması, anlamlandırması ve beyindeki snaptik bağlantılar aracılığı ile bunları sınıflandırması, birey için hayli yorucu bir etkinliktir. Öte yandan her birey görseller karşısında farklı algılama düzeyine sahiptir. Çünkü her birey onu diğerlerinden ayıran farklı psiko-dinamik faktörlere, deneyimlere ve fiziksel kapasiteye sahiptir. Dolayısıyla birey, algıladığı görselleri kendi deneyimleri ve bu psiko-dinamik unsurları ile birleştirerek kendine özgü yeni öğrenme çıktıları oluşturmaktadır (Kurtdaş, 2021).

Film, gerçek yaşamın temsilidir. Bununla birlikte taşıdığı metonim ve metaforlarla kendinden başka bir anlama gönderme yapan göstergelerin kullanıldığı bir anlatım diline sahiptir. Etkili ve kalıcı bir anlatımla kendini var eden film dilinin kendine ait grameri ve imla işaretleri vardır. Yönetmenin kodladığı bu gramer, seyircinin bilincine yeni anlamlar ve tatlar katarak çözülür. Filmin gerçekliği ile yaşamın gerçekliği benzeşiyorsa da aslında film kurgusal gerçekliktir ve bu yüzden estetiktir. Olayların ve imgelerin kendi başlarına bir anlam bildirmediğini öne süren Hall "İster gerçeklikten alınmış olsun isterse kurmaca olsun toplumsal anlaşılabilirlik süreci simgesel biçime tercüme eden pratiklerden oluşur. Bu, kodlama dediğimiz süreçtir." (Hall, 1999). Hall, filmlerin, bir bilinçli kodlama olarak kitlelerin eğitimi ve yönlendirilmesinde etkili olduğunu iddia eder.

Kamera hareketleri ile insan gözünün hareketleri aynılık gösterir. Geleneksel film, imgesel mekânı kullanarak yaşattığı gerçeklik izlenimini korur. Seyirci dolayısıyla filmin içine girerek bir parçası olur ve filme kendini yabancı hissetmez. Kamera gerçeklik adına ileri geri, sağ sol, zoom girerek hakikat adına varlığını duyumsatır. Bu tür kamera hareketleriyle seyirci gerçeğin içine girerek kahramanın ruhsal ve düşünsel dünyasına ortak olur, hakikate dönüşür ve onları temsil eder.

Film, sanattan beslenen bir disiplin olarak insan doğasında yer edinmiş her duyguyu, düşünceyi, olayı ve olguyu kendine özgü bir metodoloji içerisinde ortaya koyma gücüne sahiptir. Metodolojiyi kuran ve bir sistematiğe oturtan kişi yönetmendir. Yönetmen, senaristin temsiller aracılığıyla vermek istediği mesajı, görselliği estetize ederek gerçeğe dönüştürür, sözcüklere desen, dekor, kostüm giydirir. Böylece gerçek, kurgulanmış olur ya da kurgulananlar gerçekmiş gibi algılanır.

Film, görüntü ve sesin insanda yarattığı yoğunluk, konunun insan aklında daha hızlı ve kolay yer tutması bakımından eğitimde ve öğretimde kullanılabilecek etkili araçların başında gelir. Filmin sadece bir konuyu aktarma veya bir beceriyi kazandırma amaçlı kullanılması onun doğasına aykırıdır. Lumiere Kardeşler'in ilk gösteriminin dahi ücretli ve aristokrat kitleye yönelik olması, filmin ekonomiyle bağının ne kadar sıkı olduğunun göstergesidir. Film yapımı, pahalı bir iştir. Dolayısıyla film, yapımcı ve yönetmenlerinin sermayeyle, iktidarla ilişkilerinin iyi olması ve film için kaynak bulmaları gerekmektedir. Film sektörü devasa bütçelerle dönmektedir. Eğitim amaçlı kullanılacak filmlerin çekilebilmesi için devletin, hükümetlerin, varlıklı kimselerin desteğine ihtiyaç vardır. Bu durumda film, ister istemez o kişi ve kurumların ideolojik amaçları doğrultusunda yapılmak durumundadır. Film bu açıdan da yapımcısının ve destekçilerinin ideolojik bakışını seyirciye duyumsatır.

2.2. Filmde Temsilin Gücü

Film ve belgesellerde yer alan her görüntü ve konu belli bir anlam taşımaktadır. Görüntü kodlanmış bir mesajın iletiminden başka bir şey değildir. Barthes Göstergebilim İlkeleri eserinde, sinema ya da filmin salt gösterilenlerden ibaret olmadığı, göstergelerinin de filmsel metinler aracılığıyla dayatıldığı metinler olduğunu öne sürer. Filmler, görüntüler aracılığıyla başka insanların bizi temsil etmesini, duygu ve düşüncelerimize aracı olmasını, yaşamımıza yeni heyecanlar katmasını, gerçeklik ve düşlerin bir parçası olmamızı ve sunulan imgeleri kabul etmemizi sağlamaya çalışan araçlardır. Bu araçlar doğrudan bir yönelimle değil, metafor ve metonimlerle temsiller kurar ve seyircileri ikna ederler.

Kitle iletişim araçları bağlamında görüntü ve televizyonun simgesel etkileriyle ilgili Stuart Hall (1999) şu düşüncelerini açıklar: "Burada televizyonu paradigmatik örnek olarak alıp medyanın ideolojik etkilerini gerçekleştirdiği mekanizmalardan yalnızca bazılarını ele alabiliriz. Medya mesajların üretilmesi için -simgesel mal- toplumsal, ekonomik ve teknik olarak örgütlenmiş aygıtlardır." (s.236). Televizyonun içeriği (film, reklam, belgesel, yarışma) ve simgesel anlamları her şeyden önce ekonomik bir maliyeti bünyesinde taşır. Dolayısıyla içerik bakımından eğitim amacı taşıması onun ekonomiden bağımsız olduğu anlamını taşımaz. İçerik ilgi çekici ve yararlı olduğu oranda toplumsal yapıda dikkat çeker.

Üretilen mesajların topluma ulaşması ve istenilen hedeflere kavuşmak için doğru kodlama gerekmektedir.

Temsil, kültüre dayanır ve kültürün bilgi, düşünce ve toplumsal örgütlenmesinin görsel yapılanmasıdır. Bu yapılanma kendini kodlar aracılığıyla belli eder. Bu kodlar kültürün birer parçası olarak toplum üyelerinin uzlaşmalarına dayanırlar. Bu davranış ve görsellik dışındaki kodlar, üyeler tarafından yadırganır, kural dışı kabul edilir. Ayrıca kodlar, kişinin kültürel düzeyine göre okunur, açımlanır. Bu açıdan bakıldığında filmler, kültürel öğelerdir ve toplumun temsiline dayanırlar.

Filmler, farklı değişkenlerle okunması gereken süreçleri temsil eder. Bu süreçler kültürel yapıların kodlanması ve temsiline bağlı olarak değişik anlamlar kazanır. Ryan ve Kellner (1997) film ve temsil ile ilgili şu düşüncelere yer verir:

> "Film, temsiller içinde yer alınan kültürlerden devralınır ve içselleştirilerek benliğin bir parçası haline getirilir… Kültürel temsiller de yalnızca psikolojik durumları değerlendirmekle kalmaz, toplumsal gerçekliğin nasıl inşa edileceğine ilişkin olarak da, yani, toplumsal yaşamın ve toplumsal kurumların şekillendirilmesinde hangi figür ve sınırların baskın çıkacağı konusunda da önemli bir rol oynar (s.219).

Filmlerin kültürel temsiller olarak, toplumsal gerçekliği inşâsı, toplumun iktidarına ve dolayısıyla ideolojik yaklaşımına hizmet eder ya da tam tersi idelojik sistem filme katkı sunar. Bu noktadan hareketle bakıldığında eğitimde filmlerin bir ders envanteri olarak kullanılması, var olan temsillerin sınırlılığı içerisinde olanaklı olabilmektedir.

Filmde yer alan görüntüler, kültürel yapılanmanın birer öğesidir. Görsel olan her şey, kültürel bir mesaj taşır ve gerçekliği görmek için birer örüntüden ibarettir. Umberto Eco, Alımlama Göstergebilimi eserinde, en ikonik göstergede bile kültürel kodlar olduğu için anlamın büyük oranda kültüre bağlı olduğunu iddia eder. Görsel algılar, kültüre bağlı olduğundan filmdeki zaman ve bağlam gibi öğelerin algılanması da kültürel kodlara bağlıdır. Anlam, film ve seyirci arasında gerçekleşen etkileşim sürecinde üretilir. Filmin taşıdığı anlam, bağlam içerisinde çözülür. Eğitimde filmin kullanılması anlamın istendik hedefler doğrultusunda üretilmesi, filmin kodlarının, saymacalarının, kültürel örüntülerinin çözülmesi sınıf ortamında daha kolay olmaktadır ve toplumsal uzlaşmanın gelişimine hizmet etmektedir. Film, bir temsiller örüntüsü olarak eğitimde hedeflenen nitelikte bireylerin yetiştirilmesi için güçlü argumanlara sahip bir araç niteliği taşımaktadır.

Hollywood sinemasında kadın temsiline yönelik feminist eleştiriler geliştiren Anneke Smelik (2008), filmlerin eril iktidarın devamını pekiştirdiğini ve yerleşik toplumsal cinsiyeti yeniden üreten güçlü bir araç olduğunu vurgular: "Hollywood'un sakıncalı oluşunun sebebi, yanlış bilinç üretmesi ve bu filmlerin gerçek kadınları değil sadece ideolojik anlam yüklü kadınlığa ait klişe imgeleri göstermesidir. Artık filmlerin anlamları yansıttığı değil, inşa ettiği düşünülmektedir. " (Smelik 2008:6)

Filmde temsil ilişkisi bağlamında anlamlar görüntüler aracılığıyla inşa edilir. Filmler aracılığıyla vatan, bayrak, aile, kadın, çocuk, inançlar, namus vb. kavramlar işlenerek toplumsal kültür yeniden inşa edilir. Bir bütün olarak bakıldığında hem Amerikan sineması hem de Türk sinemasının eril bir yaklaşıma sahip olduğu ve erk iktidarını sürekli bir şekilde inşa ettiği görülür. Toplumsal uzlaşımlara bağlı olarak erk olanın üstünlüğü filmlerin çoğunda dikkati çeker.

Her iki sinemada da göçmenler, kadınlar, yoksullar, ötekiler temsil bağlamında kusurlu ele alınırlar. Muhalif yönelimler varsa da bu filmler egemen film sistematiği içerisinde etkisiz kalmaktadır. Örneğin hâlâ Türkiye'de ötekiler olarak tanımlayabileceğimiz kimliklerin gerçek anlamıyla ve kimliğiyle işleyen bir film çekilememiştir. Ülkede yaşayan gayrimüslimler ve ötekilerin film sektöründe temsiline çok az yer verilmekte ya da toplumsal algının uzlaşımlarına göre yanlış temsillere konu edilmektedir.

Film bir temsiller manzumesi olarak binlerce sayfalık bir kitaptan daha güçlü etkiler uyandıracak ve ezberleri bozacak güce sahiptir. Fakat filmin hem maliyetli yapısı hem gösterim olanaklarının iktidarların yetkisine açık olması yapımcı ve yönetmenleri kısıtlamaktadır. Bir bütün olarak ötekilerin filmde temsili bu açıdan zorlaşmaktadır.

2.2.1. Filmde Gerçeklik

Batı Edebiyatında 19. Yüzyılda romantizm akımına karşı ortaya çıkan gerçekçilik akımı özelde sinemanın genel anlamıyla filmin var oluş gerekçesidir. Kamera bir gerçeklik makinasıdır. Bu makinanın kaydettiği görseller, bir gerçekliği ifade eder. Bu gerçeklik eseri yapaylıktan kurtarmayı, modern ürünler üretmeyi ve konularını toplumsal halk kitlelerinden seçmeyi hedeflemektedir.

Edebiyat ve klasik sanatlarda başlayan gerçekçilik akımı, görseliği kaydeden fotoğraf makinası-kamera aracı sayesinde an'ı yakalama, zamanı dondurma

olanağına kavuşmuştur. Kamera aracının işlevi, gerçeğin kayıt altına alınmasıdır. Film gerçekliği Esen Coşkun'a göre; "Tıpkı diğer sanat dallarında olduğu gibi çeşitli gerçekçilik formları halinde ortaya çıkmıştır. Birçok yönetmen kendi fikirlerini uyguladıkları filmlerle yapmışlardır. Bazıları gerçekliği belgesel, bazıları ise kurmaca filmler aracılığıyla aramışlardır." (Coşkun, 2011:153)

Mikroskopun, dürbünün, röntgen makinalarının, fotoğraf makinalarının icadı sadece görme biçimlerinin ve algısının sınırlarını genişletmedi, aynı zamanda insan bilincinin gerçekliği algılama niteliğini de değiştirdi. Fakat hareketli görüntülerin, sinematografinin icadı bu araçları da aşan bir şekilde gerçekliğin boyut değiştirerek taşınmasını ve zaman ile uzam sınırlarının kaldırılmasını sağladı. Sinematografi icat edilmeden önce bütün görsel sanatlar, gerçekliğin zaman ve uzam içindeki konumunu değişik formlarda yakalamaya ve kendi anlatım olanaklarının sınırları dahilinde sabitleştirmeye çalıştılar. Fakat bütün çabalara karşın heykeltıraş, mimar, ressam gerçeğin donmuş bir anını kopyalayıp sunmanın ötesine geçemediler. Çünkü bu sanatların imge araçları sınırlı yeteneklere sahipti.

Kameranın icadıyla hareketli görüntülerin kaydedilmesi mekânın ve zamanın da kaydedilmesini ve bağlamıyla birlikte taşınmasını olanaklı kılmıştır. Özellikle sesli filmin başlamasıyla seyirciye, kontrolü elden bırakmadan, film yapıtının çerçeveleri içinde, ama onun sunduğu kesin olgular tarafından denetlenmeden dolaşabileceği ve uzaklaşabileceği hayal gücüne ve düşüncelere alan açmıştır. Seyircilerin, filmler aracılığıyla anlatılan öykülerle gerçek yaşam arasında doğrudan özdeşlik kurmaları amaçlanmaktadır… Teknolojinin hızla geliştiği ve artık yaşamımızın her alanına nüfuz ettiği 20. yüzyıldan itibaren, kültür ürünleri, kavranmaları çabukluk, gözlem gücü ve beceri gerektirecek, ama aynı zamanda düşünsel etkinliğe izin vermeyecek biçimde tasarlanmıştır (Adorno, 2007:55)

Gözün görme yetisinin bilinçle bağlantılı olduğunu ve hiçbir görselin toplumsal alandaki algıdan bağımsız değerlendirilemeyeceğini öne süren Ak (2020) bu durumu şöyle açıklar:

> Gözetim her ne kadar gelişen toplumsal yapının bir sonucu gibi görünse de tarihsel olarak belli aşamalardan geçmektedir. Bu aşamalar sonucunda toplumsal alandaki gelişmelerden etkilenerek farklı boyutlara taşınmaktadır. Keza modern toplum, ulus-devlet, endüstriyalizm ve kapitalizm gibi ekonomik politik ve toplumsal dönüşüm dinamikleri ile beraber gözetim nosyonu da farklı anlamlar kazanmaktadır (Ak 2020: 14).

Filmin, gerçekliğin mekânik bir yeniden üretimi olduğu savı birçok film eleştirmeni tarafından dillendirilmektedir. Eisenstein filmi, ikna etmenin güçlü bir aracı ve evreni anlamanın mistik bir ifadesi olarak görür. Ona göre film yapımcısı, filmi gözleri açık seyirciyi araçla karşı karşıya getirerek yapmalıdır. Bu durum Hollywood'un yanılsama gerçekçiliği olarak da ortaya çıkmaktadır (2007:73) fakat film gerçekliğini yanılsamadan daha farklı bir anlayışla değerlendirmek gerekir. Lumiere'in belgesel nitelikli ilk çekimlerinden Porter'in "The Great Train Robbery" (1903) adlı filmine kadar kamera sahneye sabir bir mesafeden ve hareketsiz durmuştur. Hem ilk kameraların ağırlığı hem de çekim yapan kişilerin tiyatrodan gelmiş olması bu sonucu doğuruyordu. Böylesi bir durumda zaman ve mekân ilişkisi bozulmuyordu. Lumiere Kardeşler, ilk filmlerinden biri olan "Bebeğin Kahvaltısı" filmini gösterdiklerinde seyirciyi şaşırtan şey, gerçekliğin zaman ve mekân içindeki taşınabilir hareketliliği olmuştur. Çünkü bu hareketlilik seyircinin günlük doğal algılarına uyuyordu.

Film gerçekliği bağlamında yönetmenlerin, olağan yaşamı farklı tarzda ele almaları ve gerçekçilik anlayışlarının çeşitliliği sinemada kabul edilebilir bir gerçekçilik tanımı yapılmasını güçleştirmektedir. Hollywood gerçekçiliği, İngiliz Belgesel Okulu, İtalyan Yeni Gerçekçiliği gibi akımların hiçbirinin gerçekliğe bakışı diğerleriyle uyuşmamaktadır. Hepsinde temel ortak nokta olarak toplumsal ve güncel olanın işlenmesidir. Fakat bu gerçekliği anlatım şekilleri, aydınlık- karanlık ilişkisi, öyküye yaklaşım, kurgusal zaman ve akış, oyunculuk ve kamera açıları, filmin sekans ve planlarını uygulama, müzik ve seslendirme vb. birçok faktör farklılık göstermektedir.

Film veya sinemanın doğuş hikâyesinde Ruken Öztürk, Platon'un mağara örneğini verir. "Platon, bu metaforundaki gölgeleri ve gölgelerden çıkan sesleri gerçek sanan insanların, arkalarına dönüp bakmaları halinde gerçeği yakalayacaklarını ve büyüleneceklerini söyler." (Öztürk, 2000:13). Mağara ile kastedilen sinema salonu veya bağlamdır. Salonda yüzleri perdeye dönük oturan insanların arkasından gelen ışık, görüntü ve sesleri taşır. Seyirciler bunu gerçek sanır, oysa durum tam bir yanılsamadır. Aslında koltuktan kalkılıp dışarı çıkılsa gerçek ile karşılaşılacak ve içeride olduğundan çok daha fazla büyülenecektir (2000:14). Film,

gerçekliğin bir yansımasıdır ve gerçeklikten kopamaz, ona bağlıdır. Zaten gerçeklik dediğimiz şey de yapılandırılmış kültürel bir olgudan başka bir şey değildir.

İlk filmlerde doğal algının taklit edilmesi ve hareketli görüntülerin gerçekliği ifade eden nitelikler taşıması yanılsamalı bir estetik duygusu yaratmıştır. Klasik film anlatısına uygun çekilen filmlerde senaryonun bilincimizin doğal formu içinde, hayatın olağan akışı gibi temsil edilmesi, kültürel beklentilerimize ve ezberimize uygun davranışlar göstermesi bizi gerçekliğinin kabulüne zorlamaktadır. Filmsel gerçeklik Nijat Özön'e göre; doğadan derlenen malzemelerle filmde yaratılan ve seyircide bulduğu karşılık sonucu gerçek duygusu veren bir durumun anlatılmasıdır. "Sinema, doğadaki gerçeği olduğu gibi aktarmaya elverişli bir araç olmasına rağmen kimi zaman doğadan alınan gerçek aktarılırken aynı sonucu doğurmayabilir. Kısaca filmsel gerçek, görüntüler yardımıyla görüntülükte yaratılan gerçektir." (Özön, 2008:164-165). Bu gerçeklik aslında gerçek yaşamda var olan görünümlerin bir makina aracılığıyla sıralanarak kaydedilmesinden başka bir şey değildir.

Filmsel gerçekliği, anlatılan hikâyenin- senaryonun klasik anlatısından işlenişine kadar bütün yönleriyle değerlendirmek gerekir. Aristo'dan günümüze klasik anlatının kuralları bellidir. Filmdeki kişilerin karakterleri, ilişkileri, çatışmaları, dramatik akışa uygun olarak inişli çıkışlı bir aksiyonla katharsisi yaşatır ve film düğümleri çözülerek sonuçlanır. Fakat Fransız Yeni Dalga akımı, Sovyet sineması, İran sineması ve bazı durumlarda yeni Türk sinemasında bu klasik anlatının dışında anlatımlara başvurulmuştur. Klasik gerçekçi anlatım filmlerinde seyirci kendini öykünün kahramanıyla özdeşleştirir. Filmin tema'sının ilgi çekiciliği bu özdeşleşmede mantıklılık ve nedensellik ilkesine uygun ve doğrusal biçimde kurgulanması sonucu özdeşlik hissi uyandırıyor. Özdeşleştirmenin gerçekliği, yönetmenin başarısını belirliyor. Dolayısıyla bu durum, filmdeki gerçekliğin gerçek yaşamdaki gerçekliği yakaladığının kanıtı oluyor. Özdeşleşme sayesinde seyirci, kurgusal evrenin içine çekilmiştir. Kurmaca gerçekliğin inandırıcılığı, sebep-sonuç ilişkisinin art arda sıralanmasında ve rasyonel bir biçimde ilişkilendirilmesinden gelmektedir.

Kurgusal eserin dünyasının ve kişiliklerinin gerçeklik derecesinin ölçülmesinin ampirik bir işlem olmaması gerektiğini öne süren Gönen, kurgusal eserin gerçekliğinin onun kurmaca gücünün rasyonel inandırıcılığında yattığını ifade

eder. Burada gerçeklikten kastedilenin, filmin kendi içindeki tutarlılığı, klasik anlatım tarzının kurallarına uyarak seyirciyi alışkın olduğu formun dışına çıkarmadan bildiği sularda yüzdürmek olduğunu belirtir (Gönen, 2007:99).

Monaco, sinemanın (filmin) politikasının, onun yapısını başka bir deyişle onun dünya ile olan ilişki kurma tarzını belirlediğini öne sürer. Monaco'ya göre; filmi anlar, yaşar ve iki farklı perspektiften tüketiriz. Bunlar; sosyopolitik ve psikopolitik perspektiflerdir. Popüler bir olgu olmasından dolayı sinema sosyopolitik modern kültürde önemli roller edinmiştir. Film, gerçekliği güçlü ve inandırıcı biçimde sunması nedeniyle de psikopolitik olarak seyirciler üzerinde büyük bir etki doğurmuştur (Monaco, 2009:249). Monaco, Holywood sinemasından hareketle filmi değerlendirdiği çalışmasında; büyük stüdyo fabrikalarında çalışan yazarların, yapımcıların, yönetmenlerin ve teknisyenlerin gerçek hayattan topladıkları malzemeleri perdeye taşıdıklarını, ancak bununla birlikte bu malzemeleri politik amaçlarla çarpıtabildiklerini de belirtir (2009:250). Bir başka deyişle filmsel gerçeklik, politik amaçlarla çarpıtılarak "yanlış bilinç" olarak kitlelere gerçeklik olarak empoze edilmektedir.

Bilinç aşılama denilen filmsel gerçeklik, filmin modernizmin yegane kaynağı olan ideal insanı yalana dönüştüren ve bu sayede sanal olanın hakikat olanın önüne geçmesini sağlayan bir araç olarak kullanıldığı söylenebilir. Filmsel gerçeklikte sunulan tip ve karakterler gerçek yaşamdan seçilmiş gibi görünseler de, gerçekte karşılığı olmayan yaşamlara sahiptirler, ama seyircilerin özdeşlik kuracağı nitelikleri taşırlar. Kişilerin ve karakterlerin yeniden üretilmesi, ideal insanın varlığını duyumsatır ve mutlu olmak, deşarj olmak isteyen seyirciye anlık mutluluk fırsatı sunar.

Filmde gerçeklik, seyircinin bilincine ve kültürel aurasının çerçevesine bağlıdır. Filmin bilinci, gerçekliği ve aralarındaki ilişkiyi sorunsallaştırabilme, tanımlayabilme ve çözümleyerek rahatlatabilme gücünün nereden kaynaklandığı anlaşılarak tamamlanabilir. Filmin; sinema, televizyon, bilgisayar, tablet ve nihayetinde cep telefonları aracılığıyla yaşamımızın her alanına girebildiği çağımızda gerçek ve sanal olanın, hayal ile gerçek zamanlı olanın, mantıksal ile akıl dışı olanın, yakınlık ve uzaklığın, iletişimin, bilgilenmenin, müzik ve eğlencenin biricik aracı olduğu hakikattir.

2.2.2. Filmde İdeoloji

Film, bir eğlence aracı olarak görülse dahi ilk icadından bugüne kadar dolaylı veya doğrudan iktidarların ve egemenlerin ideolojik amaçlarına hizmet etmektedir. Film ister sinema ister televizyonlar aracılığıyla olsun erklerin iktidarının devamı için, hedefleri doğrultusunda seyircinin bilincine egemen ideolojiyi empoze eden en güçlü temel araçlardan biridir. Tarihin başlangıcından günümüze hâkim ideolojiler, tahakkümleri altındaki insanlara kendi çıkarları doğrultusunda görüşlerini kabul ettirmeye çalışmışlardır. İktidarların ideolojileri kitle iletişim araçları ile aktarılmaktadır, bunun da en hızlı argumanı filmdir.

İktidarın söylemden beslenen bir güç olduğu iddiasından hareketle toplumların geliştikçe ve karmaşıklaştıkça etkilere daha açık olduğu söylenebilir. Tarih boyunca organize güçler ve devletler, sanatın desteklenmesini bilinçli olarak desteklemiştir. Sanatın insanları eşitlemesi, ortak bir dil yaratabilmesi, duygudaşlık oluşturması, bilgilendirip düşündürmesi, harekete geçirme gücüne sahip olması iktidarın ve güç sahiplerinin ilgisini çekmiştir. Bu ilgi sonucu sanatı desteklemişler ve idolojilerinin imgelere, sembollere bürünerek aktarılmasını istemişlerdir.

Genelde sinema, özelde ticari-popüler filmler bir yanıyla yanlış bilinci üretir; bir tarafıyla bir sınıfın dünya görüşünü savunur ve aktarır; bir tarafıyla toplumu-kültürü bir arada tutan değerleri oluşturur ve toplumsal bir sıva görevi görür ve bir yanıyla da bütün bunları somut ve maddi bir pratik olarak gerçekleştirir tespitinde bulunan Ertan Yılmaz'a göre ideoloji yekpare ve tutarlı bir bütün değildir ve kendi içinde çelişkiler barındırır. Bir toplumda egemen ideolojinin yanı sıra ona muhalif olan ideolojiler de bulunmaktadır (Yılmaz, 2008:63).

İktidarı var eden temel dinamik, güçtür; fakat varlığını sürdürmesini sağlayan en güçlü dayanağı kültürdür. Kültür, filmler aracılığıyla görsel ve işitsel bir şekilde kitlelere daha kolay aktarılmaktadır. Film/sinema kültürün aktarımı için toplumdaki egemen üretim ilişkilerini tanımlayan, yaşanan ilişkileri düzenleyen ve toplumu bir bütün olarak dizayn edip yönlendiren bir etkiye sahiptir. Bu görevi yaparken gerçeği yansıtabildiği gibi, egemen sınıfın maddi çıkarlarını dile getirerek iktidarın ayakta kalması için "yanlış bilinç"i aşılayabilir.

İdeoloji kavramı ele alınacaksa Althusser'i anmadan her değerlendirme eksik olacaktır. Althusser; devletin ordu, polis, adliye ve yargı gibi aygıtlarıyla ideolojiyi

baskı aracılığıyla ayakta tuttuğunu iddia eder. Devletin baskı aygıtlarıyla sadece egemen iktidarın devamının sağlanabileceğini söyler; ama kültürün devamı için devletin ideolojik aygıtlarına ihtiyaç vardır. Bunlar; din, okul, sendika, hukuk, kültür aile ve medya gibi masum görünen kurumlardır. Bu aygıtlarla ideoloji inşâ edilip kültürün devamlılığı sağlanmaktadır. Althusser'e göre; insan ideoloji içinde doğmaktadır (Althusser, 2010:23). Althusser; ideolojiyi, tarihi olmayan, bireylerin gerçek varoluş koşullarıyla aralarındaki hayali ilişkilerin bir tasarımı olarak tanımlar.

İdeolojinin çok çeşitli tanımları yapılmıştır: doğru düşünme bilimidir (Destutt de Tracy), bir takım eksantrik adamların acayip fikirleridir (Napoleon), yanlış bilinçtir (Marx), bir sınıfın dünya görüşüdür (Lenin), toplumu bir arada tutan sıvadır (Gramsci), maddi bir pratiktir (Althusser) (Yılmaz, 2008:63). Bu tanımlardan hareketle bilim, sanat, felsefe, hukuk, kültür, eğitim gibi etkileşimlerin ideolojik işlevlere sahip olduğu görülebilir. Filmler de bütün bu işlevleri taşıyabilen kültürel ürünlerdir ve toplumsal değerler ile inanışların söylemlerini kitlelere taşırlar. Mardin'e göre; "İdeoloji bu söylemleri devletin politikaları doğrultusunda üretebilir; çünkü ideoloji, bir insandaki ahlaki düzeyi ve düşünme kudretini oluşturan eğitim sistemidir ve bu sistemi de saptayan ve uygulamaya koyan, gözetleyen devletin politikasıdır." (Mardin, 1976:10).

Filmlerin teknolojinin gelişimiyle birlikte her an, her yerde izlenebilir oluşu günümüzde ideolojik olarak daha da önem kazanmasını sağlamıştır. Film hem bir gösteri ve eğlence aracıdır hem temsil eder. "Gerçeği, gerçek dışı olanı, bugünü, gerçek yaşamı, hafıza ve rüyayı aynı müşterek zihinsel düzeyde yeniden birleştirir. Sinema/film insan ruhuna paraleldir. Her insanın kafasının içinde bir parça sinema vardır." (Morin, akt. Diken ve Laustsen 2011:28). Filmin kurmaca ya da belgesel gerçekliğinin inandırıcılığı, kitleler üzerindeki kalıcı etkisi, filmi iktidarların ideolojik aygıtı haline getirmiştir. Fakat yine de bir tarafıyla egemen ideolojinin değerlerinin benimsenmesini sağlarken, bir taraftan da egemen ideolojinin dışında olan veya ona karşıt ideolojik yaklaşımlar içinde bulunan kitleler için ideal bir araç işlevi görmüştür.

Filmler, sosyal gerçekliğin şu ya da bu şekilde inşa edilmesine zemin hazırlayan psikolojik duruşları, dünyanın ne olduğu ve ne olması gerektiğine ilişkin ortak düşünceyi yönlendirerek toplumsal kurumları ayakta tutan daha geniş bir

kültürel temsiller sisteminin bir parçasıdır (Ryan ve Kellner, 1997:39). Kültürel temsiller sisteminin güçlü bir elemanı olan film; egemen ideolojinin var olan politik, kültürel, ekonomik, sosyal durumun doğal, gerçek ve değiştirilmemesi gerektiği düşüncesine hizmet etmektedir. Dolayısıyla yerleşik olan ideolojinin ve yaşam tarzının sorgulanmasını engellemekte, sistemi değiştirme girişimlerine yönelik amaçları törpülemektedir. İdeolojik bir sistemin ürünü olan film, siyasi bir form içinde sunulmayabilir. Sıradan bir konuyu ele alan bir filmin bile kahramanlarının özellikleri, diyalogları, mekân seçimleri, sunduğu yaşam standartları belli bir ideolojik yapıyı sezdirmeden destekleyebilir.

Egemen ideolojinin, sinemada seyirciyi rahatsız edecek hiçbir şeyin olmamasını istediğini belirten Yılmaz; biçimsel olarak pürüzsüz bir akışla izleyici aksiyona bağlanmalı, karakterle özdeşleşmeli, kapalı-doğrusal-psikolojik motivasyonun mevcut olduğu bir anlatının içine hapsedilmeli, düşünmemeli, duygulanmalı, beklenilen tepkileri vermeli ve böylece egemen ideolojinin benimsenmesini istediği değerlere onay vermelidir. Yılmaz, bu değerler içinde mülkiyet dokunulmazlığı, serbest girişim özgürlüğü; rekabet ile erkeğin egemen, kadın ve çocukların ise bağımlı olduğu heteroseksüel, tek eşli, çekirdek aileyi örnek gösterir (Yılmaz, 2008:78).

İdeolojinin film aracılığıyla bireyler ve kitleler üzerinde etkili olması "rıza" ile gerçekleşir. Bireylerin rızaya dayalı olarak ideolojileri kabullenip ikna olması baskı, fiziksel güçle olabileceği gibi kültürel enformasyon ve ahlaki dayatmalarla da olabilir. Egemen ideoloji kendini sürekli bir şekilde düzenleyerek rıza üretir ve çıkarları doğrultusunda söylemlerini zamana uydurur. Bu söylemlerin üretilip kabul ettirilmesinde filmler, diziler, belgeseller, reklamlar, eğlence programları ve haberler çok etkilidir. Kitleler, bunları seyrederek ideolojik saldırılara karşı açık konuma düşerler ve rızaya dayalı gerçekleşen bu etkinlikler sonucu istenilen hedefler doğrultusunda etkilenirler.

Bir bütün olarak filmler, reklamlar, haberler egemen ideolojinin kitleleri yönlendirmek için kullandığı söylem araçlarıdır. Filmi yapan bireylerin ideolojileri de filmin yapım süreçlerine yansıdığından her film ideolojiktir. Hatta bunu genelleştirerek belgeseller, diziler, reklamlar ve haberler gibi ekran niteliği olan bütün film organizasyonların ideolojik olduğu öne sürülebilir. Filmler, kollektif

çalışma sonucu ortaya çıkan üretimlerdir. Senarist, senaryoyu yazarken kendi yaşam tarzını ve bakış açısını esere yansıtır. Sonraki süreçlerde işi üstlenen yönetmen, sanat yönetmeni, ışıkçı, müzisyen, oyuncu gibi diğer unsurlar da filme kendi emekleri kadar imajlarını ve bakış açılarını az çok yansıtırlar. "Sanatçı, içinde yaşadığı toplumun bir parçasıdır ve bu toplumun zihniyet yapısıyla yoğrulmaktan kaçınması imkansız gibidir." (Adanır, 2003:16,28) Filmin gerçeklikle kurduğu bağ, imgesel anlatımı, sanatsal yaklaşımı, egemen ideolojilere yönelimi, güncel veya tarihi olana bakışı, eski-yeni çatışmasında tarafgirliği o filmin ideolojisini ve tarafını belirler.

Oskay (1993) popüler kültür ve ideolojiyi değerlendirirken şu tespitlerde bulunur:

> "Gündelik konuşmada şimdi bile süren bir başka anlayış da, "ideolojik" dediğimiz şeylerin bilimsel olmayan, kitlelere seslenen, sanatsal değeri düşük şeyler olduğunu öne süren üstü örtülü bir onamadır (kabul etmedir). Örneğin, TV dizilerinde "hedef kitle" sıradan insanların milyonlarcasından oluşan ve beğeni düzeyi düşük topluntular olduğu için bu tür dizi filmlere "ideolojik" denmekte, ama Suç ve Ceza romanı için böyle düşünülmemekte, onun evrensel insana seslendiği onanmaktadır." (Oskay 1993:198).

Popüler kültür açısından "ideoloji" kavramını değerlendiren Oskay, eski dizi filmlerinde aile kurumu ve bu kurumun içinde yer aldığı toplumsal varoluş alanının ideolojisi yüceltilip toplumsallaştırılırken; son yıllarda bekar ve çalışan kadınların, tek ebeveynli ailelerin yaşamının işlendiğini ve bunların değerlerinin savunulduğunu öne sürmektedir. "Bir kurgulama içerisinde sunulan bu filmlerin ideolojilerinin kitlelerin kabulüne sunulduğu tartışılmazdır." (Oskay, 1993:246).

Eğitim alanında filmin kullanılması da devletin denetimine tabii olduğundan ideolojik bir yaklaşımın olması doğal ve kaçınılmazdır. Devletler kendi amaç ve hedefleri doğrultusunda nitelikli bireyler yetiştirme, kendi iktidarlarının ve ulus çıkarlarının bekası için gerekli önlemleri alma doğrultusunda çalışmalar yürütürler. Dolayısıyla denetimlerine tabii olan her filmin bu amaçlara uygun olmasını isterler. Görsel olanın ideolojik gücünün etkisini kullanmak, kendi iktidarlarının devamı için bir gerekliliktir.

2.3. Görüntünün Mesleki Eğitimde Kullanılması

Mesleki eğitim, dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de usta-çırak ilişkisi içerisinde sürdürülmüştür. Osmanlı devletinde kurulan Ahi teşkilatının

kökenleri Selçuklu öncesine dayanmaktadır. Günümüzde dahi meslek sahibi olmak için herhangi bir işyerinde çıraklık ve kalfalık yapanların sayısı azımsanmayacak oranlardadır. Alaylı denilen bu tarz eğitimin bilinçli bir yapıya kavuşturulması, iş standartlarının belirlenmesi ve kontrollü istihdamın geliştirilmesi için mesleki liselere ağırlık verilmiştir.

Sosyoloji, psikoloji, tarih, tıp, çocuk gelişimi gibi birçok alanda filmlerin eğitim amaçlı kullanıldığı bilinmektedir. Görüntünün eğitimde kullanılmasıyla eğitimde yeni bir ufuk açılmıştır; ama bunun için başka araçlara da ihtiyaç duyulmuştur. İlk başta elektrik ihtiyacı gelmektedir. Bunun dışında filmin hazırlanması, düzenlenmesi ve gösterim ortamının çeşitli araçlara ve güçlü organizasyonlara ihtiyacı vardır.

Mesleki eğitimde filmin ve görüntünün kullanılması son yıllarda okullarda projeksiyon, televizyon, bilgisayar, tablet ve akıllı tahtaların yaygınlaşmasıyla olanaklı olmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı yaptığı tüm projelerde filmle eğitime bütçe ayırmakta, ayrı bir başlık açmaktadır. Bu noktadan bakıldığında mesleki liselerde bazı eksikliklerin de olduğu aşikardır. Türkiye'de mesleki liselerin genel durumuna bu açıdan bakmakta yarar vardır.

2.3.1. Meslek Liselerinde Eğitimin Durumu

Türkiye'de eğitim sistemi; örgün eğitim ve yaygın eğitim olarak iki başlık altında toplanmaktadır. Örgün eğitim; belirli yaş gruplarında ve aynı seviyedeki öğrencilere, amaca göre hazırlanmış programlarla, devlet veya özel öğretim kurumlarında düzenli olarak yapılan eğitimdir. Örgün eğitim kapsamında; okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim, liseler ve yükseköğretimler bulunmaktadır. Yaygın eğitim ise; örgün eğitim sisteminde hiç ders görmeyen, örgün eğitimin herhangi bir aşamasında bulunan ya da terk eden bireyler için okul dışında düzenlenen eğitim, öğretim, uygulama faaliyetleri ve rehberlik çalışmalarının tamamını kapsamaktadır.

Tüm dünyada özellikle eğitim-istihdam ilişkisi, yetkilendirme sistemi ve mesleklerin standartlara kavuşturulması çalışmaları hızla devam etmektedir. Serbest piyasada işleyen şartların gerektirdiği istihdam şekilleri ve olanakları, doğru ve yararlı bir eğitimin nasıl olması gerektiği hakkında birçok ipuçları sunmaktadır. Eğitim ve istihdam şekillenmesinde; meslek odaları, şirketler, işletmeler ve tüm

eğitim kurumları arasında sıkı bir işbirliğinin sağlanması gereklidir. Ülkedeki gelişmişlik seviyesinin arttırılması; insan gücünün doğru değerlendirilmesi, katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesi, ileri teknolojinin kullanımı ve geliştirilmesi, verimliliğin sistematik yükselişine bağlıdır. Eğitim-öğretim faaliyetlerinin, bilim ve teknolojiyi geliştiren ve sanayileşmeyi öne çıkaran bir yapı kazanması çok önemlidir. Bu açıdan bakıldığında; bilim ve teknolojilerdeki değişimlerin ve gelişmelerin ülkemizin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak piyasa şartlarına uydurulması, gelişmelerin mal ve hizmet üretimine yansıması için eğitimin yeterli sayıda nitelikli işgücü yetiştirmesi bir zorunluluktur.

Bireyleri mutlu ve toplumu gönül birliği içinde huzurlu kılmanın aracı olan eğitim, aynı zamanda ülkelerin ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan kalkınmaları için bir amaç niteliği de taşımaktadır. Üretkenliğin arttırılması, kalitenin yükseltilmesinde, değişimin ve sürekliliğin dengelenmesinde eğitim başat sektördür. Bu açıdan eğitimin meslek edindirmede etkisi önemlidir. Dünya genelinde artan rekabet koşulları, toplumun üretim niteliğinin, istihdam ve üretim oranının ve ihracatın arttırılması ile refah düzeyinin yükseltilmesi isteği, buna karşın işgücünün ortalama niteliğinin düşüklüğü Türkiye'de meslek okullarına yönelik bir ilginin ortaya konmasını zorunlu kılmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı "Neden Mesleki ve Teknik Eğitim Okulları?" başlığı altında amaçlarını şöyle açıklamaktadır:

> Bilim, sanayi ve teknolojinin sürekli geliştiği bir dünyada bireylerin hayal ettikleri meslekte çalışmaları için; yeniliğe açık, girişimci ve yaratıcı olmaları beklenmektedir. Bu yolda amaçlarına ulaşıp, mesleklerinde yetkin bireyler olabilmeleri için öğrencilerimize mesleki ve teknik eğitim okullarında tercih ettikleri alan ve dalda eğitim alma şansı sağlanmaktadır. Bu kapsamda, 53 alan ve 205 dalda eğitim verilmekte ve öğrencilerimizin tercih seçeneğinin oldukça fazla olduğu görülmektedir (MEB-MEGEP).

Mesleki ve teknik ortaöğretim okullarında eğitim gören öğrencilere, mezun oldukları alan ve dalda diplomalarıyla birlikte işyeri açma belgesi ve teknisyenlik ünvanı verilmektedir. Bu öğrenciler ayrıca yurtdışı iş başvuruları için EUROPASS sertifika eklerine sahip olmaktadır. MEB'e göre; yüzbinlerce üniversite mezununun işsiz olması, işverenlerin meslek lisesi mezunlarını tercih etmesi mesleki ve teknik eğitim kurumlarının önemini ortaya koymaktadır (MEB-MEGEP).

Mesleki ve teknik liselerde ders programları da farklılık göstermektedir. Şimdilerde adı LGS (Liselere Geçiş Sınavı) olan sınavlardan öğrencilerin aldıkları puanlara göre öğrenciler bu mesleki ve teknik okullara seçilmektedir. 9. sınıfların tümünde ortak programda aynı dersler ve meslek dersleri birlikte verilir. İki çeşit okul bulunmaktadır: Anadolu Meslek Programları ve Anadolu teknik Programları. Anadolu Meslek Programlarının müfredatında; seçilen mesleğe yönelik bilgi ve becerilerin yanında genel bilgi-kültür dersleri de bulunmaktadır. Anadolu Teknik Programlarının müfredatında ise; seçilen mesleğe yönelik bilgi ve becerilerin yanında matematik, fizik, kimya ve biyoloji gibi sayısal dersleri dört yıl boyunca ağırlıklı olarak öğrenciler tarafından görülmektedir. Her iki programda da; 9. ve 10. sınıfta mesleki alan eğitimi, 11. ve 12. sınıflarda meslek alanına bağlı olarak dal eğitimi verilmektedir. Mesleki ve teknik eğitim okullarında öğrenim gören her öğrenci, meslek eğitimine 9.sınıfta başlayıp meslek dersleri dışında genel kültür dersleri de almaya devam eder. Ortaöğretimdeyken mesleki eğitim uygulamaları yapmakta, meslek kazaları ve iş hastalıkları konusunda MEB tarafından sigortalanmaktadır. Anadolu Meslek programı öğrencilerine, işletmelerde beceri eğitimini yaparken 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu gereğince asgari ücretin %30'u oranında ücret ödenmektedir.

Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında öğrencilere mesleki derslerin kitapları henüz dağıtılılmaya başlanmıştır. Uygulama ve görselliğin ön planda olduğu bu okullarda öğrenciler ders kaynaklarını kısa adı MEGEP olan Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Geliştirilmesi Projesi internet sitesinden kolayca almaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı, Avrupa Birliği işbirliği ile geliştirilen bu projede hedef, mesleki eğitim ve öğretim sisteminin ülkenin sosyo-ekonomik ihtiyaçlarına ve hayat boyu öğrenme ilkelerine göre modernizasyonu ve uyarlanması sürecinde Türk hükümetine yardımcı olarak nitelikli işgücünün yetiştirilmesidir. Bu projeye göre öğrenciler mesleki alan seçimlerini 9.sınıf itibarıyle (yönlendirme sınıfı) yapabilmektedir.

Son yıllarda hükümetin uyguladığı eğitim politikalarının da etkisiyle mesleki eğitime yoğun bir ilgi ve öğrenci akışı olmaktadır. Bu artışın temel faktörleri olarak şu görüşler öne sürülmektedir:

a. Büyüyen ekonominin meslekli işgücüne talabinin artması

b. AYT/TYT sınavını kazanıp bir fakülteye yerleşemeyen lise mezunu sayısındaki artış

c. Meslek yüksek okullarına sınavsız geçiş olanağı bulunması (Şimdi yok).

d. Hükümetin başta imam hatip liseleri olmak üzere meslek liselerini desteklemesi

e. Mesleki eğitimdeki reformlar ve okulların teknik açıdan iyileştirilmesi.

Mesleki eğitimde bir talep artışı var gibi görünse de hala birçok öğrencinin, velinin ve öğretmenin bu liselere bakışında olumsuzluklar bulunmaktadır. Türkiye'de eğitimin veliler ve öğrenciler açısından temel hedefi bir üniversiteye yerleşmektir. Meslek lisesi mezunları artık üniversite mezunu birine göre daha çok iş bulma şansına sahiptir. Bu okulları tercih eden öğrencilerin öğrenim düzeyi ise düşüktür. Temel bilgilerden yoksun olarak ortaöğretime gelen öğrenciler yoğun mesleki derslerden ötürü bu eksikliklerini gideremekte ve yetersiz bilgilerle mezun olmaktadır. Bu da öğrencinin hem bir üniversiteye yerleşme şansını azaltmakta hem de işgücünde nitelik sorunlarına yol açmaktadır.

Mesleki ve teknik liselerde eğitim gören öğrencilerin mezun olduktan sonra istihdamlarında sorunlar bulunmaktadır. Piyasanın talep ettiği işgücü ile okulların sunduğu arz arasında uyumsuzluk bulunmaktadır. Okullarda açılan bölümler, ders müfredatları, işgücü piyasasının ihtiyaçları analiz edilmeden belirlenmektedir. Ayrıca öğrenciler, ne okulunda ne de işletmelerde yeterli oranda uygulama stajı yapmaktadır. Eğitici öğretmenlerin farklı branşlardan atanması, çağı ve yenilikleri takip etmemesi, makine, teçhizat ve ekipmanları tanımaması da eğitimdeki diğer bir sorundur. Ayrıca öğrencilerin büyük çoğunluğunun mesleki ve teknik liselere rehberlik edilmeden kaydedilmesi, fen ve Anadolu liselerine yerleşemedikleri için bu liselerde okuduklarının bilincinde olmaları da başka bir sorundur. Nitekim meslek liselerinden toplumda popüler ve itibarlı kabul edilen tıp, eczacılık, diş hekimliği, hukuk gibi bölümlere girebilme oranı yok denecek kadar azdır.

Son yıllarda mesleki ve teknik liselere büyük yatırımlar yapılmış, mesleki niteliklere uygun okullar inşa edilmiş, okullardaki ders araç gereçleri ve sınıflar modernize edilmiş, okullar dersin gerektirdiği teknoloji malzemeleriyle donatılmıştır. Bu sebeple 2005-2006 eğitim öğretim yılından itibaren mesleki liselere öğrenci ve velilerin bir yönelimi söz konusu olmuş ve bu eğitim öğretim yılına kadar bu

yönelim artarak devam etmiştir. MEB'in istatistik açıklamalarına göre; 2021-2022 eğitim öğretim yılında mesleki ve teknik liselerde öğrenim gören öğrenci sayısı 1 milyon 920 bin 674 kişi ve oran olarak % 39.3 diye belirtilmiştir (MEB). Bunun yanında 666 bin 963 öğrenci de imam hatip meslek liselerinde okumaktadır. Bu sayılara MESEM (Mesleki Eğitim) merkezlerindeki öğrenciler dâhil değildir.

21. yüzyılda eğitimli ve becerileri gelişmiş bireyler yanında mesleki işgücünün önemi daha da artmaktadır. Akademik ve kültürel eğitimin yanında her ülke, kendi vatandaşlarına mesleki bir beceri ve yeterlilik kazandırmayı amaçlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında Türkiye'de mesleki eğitime son yıllarda büyük bütçeler ayrılmakta, büyük yatırımlar yapılmaktadır. Fakat bu liselerden mezun olan öğrencilerin çoğu eğitim gördüğü alanda iş sahibi olmaktan ziyade herhangi bir fakülteye girmeye çalışmaktadır ya da başka iş alanlarına yönelmektedir. Bu da öğrenciye yapılan bunca yatırımın heba olduğu anlamına gelmektedir.

Mesleki eğitimde köklü bir değişime ve istihdam planlamasına ihtiyaç duyulmaktadır. Öncelikle istihdam olanakları kısıtlı olan ve çağımızda geçerliliği olmayan bölümlere öğrenci alımının sınırlandırılması şarttır. Temel becerileri geliştirmek ve çağın ihtiyaç duyduğu alanlarda insan yetiştirmek temel hedef olmalıdır. En basitinden Türkiye'de cep telefonu teknolojisi bölümünün olmaması hem ekonomiyi hem piyasayı hem çağı ıskalamaktır. Artık, işgücü daha iyi bir eğitim almak, daha yüksek becerilere sahip olmak, birden fazla çalışma alanında yetkin olmak ve yaşam boyu öğrenme sürecinde bulunmak zorundadır.

2.3.2. Hangi Meslek Alanlarında Film Kullanılabilir?

Görsel dünyanın baskın dili günümüzde eğitimde çok etkilidir. "Hareketli görüntülerle beraber kitle iletişim araçların yaygınlığına bakıldığında yaşam üzerinde önemli tesirleri olduğu görülmektedir." (Temizel, 2012:15). Eğitim – öğretimde hedeflenen başarıyı tutturmak isteyen her öğretmen, planlı ve sistematik bir çalışma yöntemiyle hareket etmek ister. Bundan dolayı eğitimde öğretmenler, çeşitli ders anlatma yöntem ve teknikleri uygulayarak öğrencilerine yararlı olmaya çalışmaktadır. Klasik ders anlatımı her dönem önemini korusa da ders araç gereçleri ve materyallerinden yararlanan öğretmenlerin, okullarında ve öğrenciler arasında daha dikkat çektikleri, başarılı bulundukları bilinmektedir.

Bilginin çok çeşitli kaynaktan ve çok değişik kanallardan göz kamaştırıcı bir hızla üretilip yaşamın her alanına iletildiği bir dönemden geçilmektedir. Günlük yaşamda bile etkisini dayatan medya ve kitle iletişim araçlarıyla bilgilenme olanağı, geleneksel öğretim modellerinin eğitimde önem kaybetmesine yol açmıştır. İnsanların görsel olana daha çok rağbet etmesi, öğrenmede filmin, videonun ya da bir bütün olarak görsel olanın yadsınamaz önemini ortaya koymuştur. Film sayesinde sınıf ortamında güçlü bir öğrenme ortamı oluşur. Ayrıca sınıfa getirilemeyecek nesneler ya da sınıfta uygulanamayacak olaylar da öğrenciye kolayca sunulmuş olur.

Milli Eğitim Bakanlığının şimdi kaldırılmış olan Film Radyo Televizyonla Eğitim Başkanlığı (2006) sınıf ortamında öğretmenlerin filmden nasıl yararlanması gerektiği konusunda şu önerilerde bulunmaktadır:

a) Programı İzlemeden Önce:
1- Anlatım ve bilgi yönünden amaca ve düzeye uygun araç seçimi yapılır (film, video kaset, projeksiyon, televizyon, bilgisayar)
2- Program önce öğretmen tarafından izlenir.
3- İzleme ortamı hazırlanır.
4- Araç gösterime hazır hale getirilir.
5- Programın amaçları saptanarak öğrencilere aktarılır.
6- Öğrencilerin kafalarında soru işaretleri yaratılarak etkinliğe ilgi çekilir.
7- Programın ana başlıkları söylenir.
8- Program kısaca özetlenir.
9- Programı izlerken öğrencilerin nelere dikkat etmeleri gerektiği belirtilir.
10- Programda yeni karşılaşılacak kavram ya da terimler varsa öğrenciye açıklanır.
11- Programı izledikten sonra öğrencilerin test edilebilmesi için öğretmen tarafından ön hazırlık yapılır.

b) Programı İzlerken:
1- Materyaller bütün olarak izletilebileceği gibi içinden gerekli bölümler de izlettirilebilir.
2- Uzun süreli materyaller, öğretmenin açıklamaları ile desteklenerek bölümler halinde izlettirilebilir.
3- Filmler, fikir bütünlüğünü ve fikirler arasındaki ilişkiyi bozmayacak bir ahenk içinde gösterilmelidir.

c) Programı İzledikten Sonra:
1- Hedeflenen davranışları, hedef kitlenin, kazanıp kazanmadığı test edilir.
2- Hedef kitlenin programı kısaca özetlemesi istenebilir.
3- Özetlerin birkaçı değerlendirilerek kavranmayan bölümler varsa o bölümler tekrar izlettirilir.

4- Varsa, araçla ilgili değerlendirme formu doldurularak ilgili yerlere ulaştırılır (s.VI-VII).

Türkiye toplumu genel olarak film seyretmeyi seven bir toplumdur. Televizyonların evlerde erkenden açılıp geç vakitlere kadar seyredilen bir araç olması, görsellik zevkini geliştirmiştir. Fakat bu zevkin, bilinçle tamamlanması gerekmektedir. Bilinçle tamamlanan bir görselliğin, toplumun sosyal ve kültürel gelişmişliğine katkısı büyük olacaktır. Filmin kendi mecrasında üstlendiği bu anlam onu diğer sanatlardan ayrıcalıklı kılmaktadır.

Filmin, mesleki eğitimde kullanılması son zamanlarda beklenilenden de fazla ilgi görmüştür. Özellikle mesleki ve teknik liselerde ders öğretmenlerinin vazgeçilmez kaynaklarının başında artık film gelmektedir. Özellikle internetin yaşamımıza girmesi, bilgiye ve görüntüye kolay erişim olanağı sağlaması bir ders envanteri olarak filmin, ders araç gereçleri arasında başköşeye kurulmasına vesile olmuştur. Son yıllarda okullarımızda akıllı tahtaların yaygınlaşması, öğretmen ve öğrencilere tabletler dağıtılması, görselliğe erişimi sağlayan cihazların ve internet bağlantısının ucuzlaması, 3G ve 4.5G iletişiminin başlaması da bunda etkili olmuştur.

Radyo-Televizyon ve Sinema bölümünün eğitiminde zaten mesleğinin gereği olarak görsellik ve film ön plandadır. Fakat yine de mesleğin birçok inceliği filmlerden yararlanarak verilebilmektedir. Habercilik, kamera kullanımı, iletişim hukuku, etkili iletişim, film yapımı dersleri gibi birçok konuyu filmlerden öğrenerek kendini geliştirmiş ve sektöre aktarmış bireyler bulunmaktadır. Günümüzde film montajı ve photoshop eğitimini birçok insan internet ortamındaki video ve filmlerden öğrenmektedir. Mobilya montajından yemek tariflerine kadar hemen her alanda eğitim videoları bulunmaktadır.

Bu çalışmada metal işleri bölümü, bilişim bölümü, elektrik ve elektronik bölümü gibi Türkiye'de çok yaygın bulunan branşların tamamında filmler bir ders envanteri olarak uzun yıllardan beri kullanılmaktadır. Soğuk demir işlemeciliği modellerinin uygulanması, elektrik işleri, her tür elektronik onarımı ve kurulumu, bilgisayar programcılığı ve grafik animasyonculuğu ile ilgili Milli Eğitim Bakanlığı MEGEP sisteminde ve eba sisteminde birçok film ve video gösterilmekte ve bunlar derslerde yoğun kullanılmaktadır. Bunların yanında tornacılık, tesviyecilik, bakır ve

maden işlemeciliği, mobilya ve dekorasyon, biyokimya gibi bölümlerde de film ile eğitim yapılmaktadır.

"Sosyal Ağ" filmi paylaşım sitesi facebook'un kuruluş sürecini bize filmle anlatmaktadır. Bilişim derslerinde "Hacker", "Silikon Vadisi Korsanları" filmleri derslerde yoğun olarak gösterilmektedir. İtfaiyecilik derslerinde "İtfaiyeci Sam" ve " Ekip 49" filmleri bu mesleği özendirmede kullanılmaktadır.

Türkiye ve dünyadaki birçok televizyon kanalında yemek programları gösterilmektedir. Mesleki okullardaki Aşçılık, Yiyecek ve İçecek Hizmetleri bölümlerinde bu programların yanısıra filmlerle eğitim yapılmaktadır. Bu bölüm öğrencilerine "Gurme Dedektifi", "Çok Pişmiş", "Sefer Tası" filmleri derslerde gösterilmektedir. Yine mesleki okullarda Güzellik ve Saç Bakım Hizmetleri bölümü öğrencileri hem saç tasarım modellerini hem de estetik ile ilgili birçok konuyu filmlerle eğitim yaparak görmektedir. Derslerde filmden yararlanan diğer bir bölüm de El Sanatları bölümüdür. Bu bölümde öğrencilere takı ve tasarım gibi derslerde film gösterimiyle adım adım işlemler gösterilmektedir. Çocuk Gelişimi bölümünde de öğrencilerin çocuklara yaklaşımı, oyun çeşitleri, çocuklara kazandırılacak el becerileri ve yapılacak işler film gösterimiyle sunulmaktadır.

Tıp sektöründe öğrencilerin eğitiminde filmden çok sık yararlanılmaktadır. Hekimlerin hem mesleki bilgilerinin geliştirilmesi hem de hastalarıyla diyaloglarının daha iyi olması için filmlerin kullanıldığı bilinmektedir. Patch Adams, The Doctor, Witt, Gross Anatomy gibi filmler, tıp öğrenci ve öğretmenlerine farklı bakış açıları kazandıran ve hayatı yeniden sorgulatan filmler arasındadır. Tıp eğitiminde hastalıkların teşhisi ve tedavisi önce filmlerle gösterilmekte sonra uygulamaya geçilmektedir.

Genel anlamıyla toplumun inşâsında en önemli rolü üstlenen film-sinema alanında Türk sinemasında eğitim içerikli birçok film vardır. Ülkü Erakalın'ın Paydos (1968), Osman F. Seden'in Çalıkuşu (1966), Ümit Efekan'ın Öğretmen Zeynep (1989), Mustafa Tanrısever'in Sürgün (1992), Sadullah Şentürk'ün Elde Var Hayat (2010), Orhan Eskiköy ve Özgür Doğan'ın İki Dil Bir Bavul (2011) filmleri ilk akla gelenler arasındadır. Fakat bu filmler eğitim veren filmler kategorisinde sayılamaz; ancak eğitim sorunlarını dile getiren ve yol gösteren filmler olarak tanımlanabilir.

Filmin görselliği, müzik ve estetikten yararlanması, aydınlık karanlık ilişkisini kurarak çarpıcı renk ve görüntüleri ortaya çıkarması öğretmenleri, birçok meslek dalının eğitiminde filmden yararlanmaya zorlamıştır. Görsel ve hareketli olanın senaryolaştırılarak verilmesi öğrencilerde daha fazla dikkat yoğunlaşmasını sağlamakta ve bilgi, becerinin kalıcılaşmasını desteklemektedir.

2.3.3. Filmle Eğitimin Yönlendirici Etkisi

Eğitimde film gösterimi, sadece mesleğin inceliklerini ve ustalıklarını öğretmek ya da bir gerçekliği aktarmak amacıyla kullanılmamaktadır. Film her ne kadar ideolojik ve politik bir göndermede bulunuyorsa da meslek edindirmede veya beceri kazandırmada somut bir veriye hizmet etmektedir. Görselliğin taşıdığı gerçeklik, bireylere ve topluma inanma ya da kâni olma hissi aşılamaktadır. Bu his hem görüntünün gücünden hem de bireylerin ya da toplumun inanma, talep etme isteminden kaynaklanmaktadır. Kolker (2009) film hakkında şu görüşleri öne sürer:

> "Diğer sanayi ürünlerinden ayrı olarak genelde sanat dâhilinde değerlendirildiğinde, filmlerin bize daha uygun, duygusal ve ahlaki etkileri vardır. Üstelik karşılaşılan duruma göre içinde bulunduğumuz dünya ekseninde, davranışımızın nasıl olacağı sorununa dair çözüm önerileri sunarlar." (Kolker 2009:215).

Filmin gerçeklikle olan ilişkisi, toplum tarafından kabul gören bir olgudur. Bu kabulleniş özellikle reklam ve tanıtım hizmetlerinde kendisini açıkça ortaya koymaktadır. Günümüzde reklamlar sadece ürün ve hizmeti tanıtmakla yetinmemekte, aynı zamanda ürünün vereceği hazzı pazarlamaktadır. Reklamın daha etkili olması için tanıtım videoları ile yetinilmemektedir. Ürünün veya hizmetin daha çok müşteriye ulaşabilmesi ve daha çok kazanç sağlaması için kısa filmler kullanılmaktadır. Bankalar, telefon şirketleri, araba firmaları başta olmak üzere birçok sektör kısa film tarzında hazırlanmış reklam ve tanıtımlardan yararlanmaktadır.

Tüm üretimler gibi film ve sinema da toplumdan doğar ve yaşamlarından izler taşır. Bu iz yine topluma feedback ile geri döner. İçinde insan geçen, insanı konu edinen her şey, diğer canlı varlıklar gibi kaynaklandığı doğanın yapısına uymak ve onu besleyip geliştirmekle yükümlüdür. Tabiî ki sanatların tümü insanı ve yaşadıklarını konu edindiği sürece ilgi çekecek ve kitleleri konu edinecek kudrete sahip olacaktır. Fakat film ya da sinema bünyesinde bulundurduğu görselliğin

desteklediği resim, mimari, heykel, tiyatro, müzik gibi öğelerin de katkısı sayesinde bilinçaltıyla direk iletişime geçerek gücünü diğer tüm sanatların üstüne çıkarmayı başarmıştır. Sinema ve filmin gelişim tarihine bakıldığında birey ve toplumları bu etkileme gücünün, dünyanın önemli tarihsel süreçlerinde, ülkelerin ve devletlerin kaderini belirleyecek birçok konu için politik güçler tarafından kullanıldığı görülecektir.

İkinci Dünya Savaşı sürecinde ideolojik cephede kendi insanlarını ikna etmek ve bir arada tutmak için filmlerin Hitler ve propaganda bakanı Gobbels tarafından nasıl kullanıldığı bilinmektedir. Savaşan taraflar, geniş halk yığınlarını savaşa dâhil etmek amacıyla kendi ideolojilerini yücelten ve bireyleri etki altında bırakabilecek film çalışmaları yapmıştır (Goebbels, 2021). Almanlar Bismark üzerinden kahramanlık filmleri ile halkı yönlendirirken, Sovyetler de Rus tarihinin kahramanlarını yücelten ve vatan bilincini güçlendiren filmler hazırlamışlardır. Filmler sayesinde liderler, halkı hem savaşa ikna etmiş hem de iktidarlarını sürdürmeye çalışmışlardır. Günümüzde Hollywood sineması Amerika kültürü ve değerlerini aynı yöntemle neredeyse tüm dünyaya pazarlamakta ve ideolojik amaçlarına uygun kullanmaktadır.

Budak'a göre filmlerin kişilerin ve toplumların bilinci üzerinde etkili ve kalıcı olduğunu keşfeden yöneticiler ve yapımcılar bunu hem ideolojik hem ekonomik bir kazanca çevirmeye çalışmıştır. Filmler, böyle bir durumda yaşamını ve düşüncelerini kontrol edebilecektir. "Sinema sayesinde insan mantığı beslenebilir. Hareketli resimlerin neler anlattığını merak eder kişi. Genel anlatımı itibarıyla etkileyici bir film, uzun yıllar boyunca insan belleğinden ve tininden silinmez." (Budak, 1986:15).

Filmler, duygu birliği yaratarak özdeşleşmeyi sağlar. Zaten filmin etkileyici olmasının en büyük nedeni de film ve seyirci arasında özdeşleşlik sağlamasıdır. Bunun sonucu olarak eğitim içerikli film ve kültür filmleri kavramı ortaya atılımıştır.

Eğitim içerikli film ile içeriğinde bilgi vermeyi veya alışkanlık kazandırmayı amaçlayan filmler kastedilmektedir. Bu filmler sanatsal bir anlatım veya akışı fazla önemsemezler. Daha çok öğretmen, öğrenci, veli ve diğer paydaşların ilişkilerini, ortamlarını, eğitime dair sorunlarını ele alarak bilgi ve beceri kazandırabilen nitelikler taşıyan filmlerdir. Eğitimciler açısından, sadece bilgi ve beceri kazandırmak tek başına yeterli değildir. Öğretmenin ilgisini çekmek, öğretmeni

motive etmek için bilgi sağlanacak konuya yönlendirilmesi gerekir. İşte bunun da değişik yolları vardır. "Özellikle eğlenerek bilgi sağlanmasına vesile olacak araçlardan biri de kitle iletişim araçlarıdır." (Tezcan, 1998:45).

"Sinema ve diğer kitle iletişimini sağlayan araçlar, 1930'lu yılların başı itibarı ile eğitici ve öğretici değeriyle, ideolojik amaçla iktidarın hizmetinde kullanılmıştır." (Öztürk, 2005:180). Bu nedenle filmler, devlet tarafından desteklenerek ideolojik hedefler doğrultusunda bireylerin yetiştirilmesi amacıyla kullanılmıştır. Şimdilerde MEB tarafından yürülüğe konulan Aday Öğretmenleri Yetiştirme Programında aday öğretmenlerden eğitimle ilgili en az on film izleyip dğerlendirmeleri talep edilmektedir.

Filmle eğitimin değerlendirmesi yapılırken daha çok öğrenci merkezli düşünülmektedir. Oysa eğitim diğer paydaşları öğretmenler, yöneticiler ve velilerde etkilerinin değerlendirilmesi gerekir. Zira film seçiminde ve ortamın hazırlanmasında, eğitim politikalarının belirlenmesinde eğitimciler ve veliler belirleyicidir. Filmler, öğrencilerde farklılıklar geliştirdiği gibi eğitimcilerde de yönlendirici nitelikler geliştirir.

Filmin taşıdığı görsellik ve estetik nitelikleri seyircinin filmle özdeşleşmesine olanak vermektedir. Filmin inandırıcılık taşıması ve şeyleri göstermesi eğitimde yönlendirici olma etkisini arttırmıştır. Çevremizde seyrettiği bir filmin etkisinde kalarak meslek seçiminde bulunmuş nice insan vardır. Aynı şekilde filmler aracılığıyla herhangi bir işi yapmayı, bir araç gereci kullanmayı öğrenmiş birçok insanın olduğu bilinmektedir. Yine birçok insanın gündelik yaşamda kullandığı ideolojik, sosyal ve kültürel söylemlerin çoğunun televizyon, sinema, bilgisayar ve son zamanlarda sosyal medya paylaşımlarından izler taşıdığı bilinmektedir.

2.4. Film Nedir ve Nasıl Hazırlanır?

İlk görüntülerin kinetoskop aracıyla çekilip gösteriminin üzerinden yüz otuz yıla yakın bir zaman geçti ama bu süreçte icat edilen binlerce şey eskirken film büyüleyici cazibesini katlayarak sürdürdü ve sanat dalları arasına adını silinmez bir şekilde yazmayı başardı. Filmin bu kalıcı başarısında bünyesinde barındırdığı tiyatro, resim, mimari, heykel, müzik, bale gibi klasik sanatların bileşimlerinin etkisi inkar edilemez. Birçok sanat disiplinini aynı anda sunabilen ve bununla birlikte eğlendiren, bilgi veren başka bir sanat ya da bilim disiplini de yoktur.

Lumiere Kardeşlerin görüntülerini çektiği "Trenin Gara Girişi" birkaç dakikalık bir gösterimden ibaretti. Zamanla kameraların çapı küçüldü, bununla birlikte görüntülerin süresi uzadı. Uzun metrajlı senaryolar yazıldı ve filme çekilerek seyircilerin duygu ve düşünce dünyasına sunuldular. Bu durum filmin vermek istediği mesajın arada kaybolması veya seyircinin sıkılması ihtimalini ortaya çıkardı. Ayrıca uzun senaryoların çekilmesi, ekonomik açıdan da pahalı bir uğraş olan sinema-film açısından yapımcıları zorlamaktadır.

Film çekmeye yeni başlayanlar daha çok ekonomik sorunlardan ve ilk aşamada işin denenmesinden dolayı kısa filme yönelmişlerdir. Öğrenciler, memurlar, genç yönetmenler ve sinema-film meraklıları kısa filme hem bu nedenle hem de adını kolay duyurabilme maksadıyla yöneldiler. Fakat bu genellemenin dışında, eğitim amaçlı ya da hedefleri doğrultusunda mesajını kısaca vermek amacıyla kısa filme yönelenler de vardır. Kısa filmi şiir, uzun metraj romana benzetilebilir. Etkisi bakımından kısa film iyi çekilirse uzun metrajdan daha etkili olabilmektedir. Diğer taraftan kısa film, sinema dünyasına adım atmanın ilk basamağı, çıraklık aşaması olarak da görülmektedir.

2.4.1. Yapım Öncesi

Kısa filmde yapım öncesi çalışmalar, uzun metraj filmde olduğu gibi yapımcı, yönetmen ve yönetmen yardımcılarının birlikte projeyi çekime hazırlamak için yürüttükleri çalışmalardır. Yapım öncesi ilk basamak, filme çekilecek bir senaryonun hazır olması veya konusu belli olan bir senaryonun yazılmasına başlanmasıdır. Yapım öncesi kesinlikle bir hazırlanma süreci gereklidir. Bu süreçte; senaryonun gerektirdiği biçimde mekân seçimleri, oyuncu seçimleri gibi çalışmalar ilk planda belirlenmelidir.

İyi bir hazırlık süreci, yapım sürecinde yapımcının ve yönetmenin işini kolaylaştırdığı gibi ek maliyetleri ve düşünülemeyen riskleri de azaltır. Film yapımında her saatin bir maliyeti vardır ve zaman değerlidir. Kötü bir ön hazırlık mekânların kullanımında, malzemelerin kiralanmasında, oyuncuların zamanlamasında aksaklıklara yol açar ve film yapımcısını-yönetmenini zor duruma düşürür. Çekim sırasında bir oyuncunun erken ayrılmak zorunda kalması, mekân sahibinin izin verdiği sürenin aşılması, kostüm veya aksesuarların eksik çıkması gibi aksaklıklar yapımı zora sokar.

Kısa film yapımında yönetmen tek başına her şeyi yapabilir; ama ciddi anlamda bir film projesinden söz edilecekse yönetmen dışında senaryo yazarı, kameraman, görüntü yönetmeni, sanat yönetmeni, ışıkçı, sesçi, boom operatörü, malzemeci ve de yapımcı bulunmalıdır. Kısa film yönetmeni Lütfi İrdem "Film çekimi öncesinde senaryo birinci adım ise doğru organizasyon ikinci adımdır ve doğru, donanımlı ekiple çalışırsanız film çekim sürecinde rahat edersiniz!" diyerek filmi ortaya çıkaracak ekibin önemini vurguladı.

Yapım yönetim ekibi dışında kısa film yapımında en önemli şıklardan biri de sponsorlardır. Yapım maliyetlerinin yüksek olması yönetmenleri ekonomik açıdan sponsor arayışına zorlamaktadır. Ulaşımdan konaklamaya, yemekten malzemeye kadar birçok kalemde kısa filmciler, sponsorların desteğine başvurmaktadır.

Bir film için yapım öncesi yapılması gerekenleri Leyla Özalp (2008) şöyle açıklamaktadır:

1- Senaryo dökümleri
2- Çalışma(iş) programı
3- Oyuncu seçimi
4- Çekim mekânlarını bulma ve bunlara ilişkin izinleri alma
5- Teknik ekip oluşturma
6- Teknik malzeme seçimi
7- Laboratuar ve stüdyo seçimi
8- Sözleşmelerin yapımı ve imzalanması
9- Sigorta işlemleri
10- Mekân ve kostümlerin hazırlanması
11- Kamera ve çekim malzemesi testleri
12- Çekim planlarının ve resimli taslakların hazırlanması
13- Konaklama, ulaşım ve yemek işlerinin düzenlenişi
14- Oyuncuların ezberleri ve provaları

Yapılmalıdır (s.46).

Film yapımında geçerli olan yapım öncesi hazırlıkların tamamanın kısa film yapımlarda uygulanması şüphesiz mümkün olmamaktadır; fakat yine de yukarıda sıralananların bilinmesinde yarar vardır.

2.4.1.1. Senaryo Yazımı ve Yapım Dosyası

Film yapımının ilk basamağı senaryo yazımıdır. Senaryo film yapma düşüncesidir. Bu filmde anlatılacak, gösterilecek olaylar ve durumlar senaryoyu oluşturur. Yapımcı veya yönetmen filme çekilecek senaryoyu belirledikten sonra diğer aşamalara geçilir. Senaryo, sözcüklerle görüntüleri zihinde canlandırma, betimlemedir. Görüşlerine başvurduğum kısa film ve reklam yönetmeni Mehmet İsmail Çeçen senaryo yazımı hakkında şu görüşleri öne sürüyor:

> "Senaryo, aslında filmin akılda oynatılmasıdır. Gözünüzü kapatır ve olayları, kahramanları, mekânları, renkleri hatta müziği hafızanızda canlandırırsınız. Bu bir rüyadır. Sonra bunları kâğıda dökersiniz. Harfleri canlandırmaya başlarsınız. Harfler mekânlara, kahramanlara, olaylara dönüşür. Kurgusal bir evren yaratırsınız."

Senaryo üç aşamadan oluşur: sinopsis, tretman ve ayrımlama. Sinopsis; filmin kısa özetidir. Bu özet bir iki paragraftan oluşur ve geniş zaman kipiyle yazılır. Sinopsiste detaylara inilmez, diyoglara yer verilmez. Filmde ana kahramanlar dışındaki tip ve karakterler sinopsiste bulunmaz. Birçok ödüllü filmi olan Ali Kemal Çınar yaptığımız görüşmede "Sinopsis filmin ana caddesidir. O caddede sadece önemli olan ana hatlar bulunur, olay, ana karakterler ve mekân gibi. Bunları bir iki paragrafta anlatarak yapımcıyı, yönetmeni hatta seyirciyi-logline gibi- iknâ etmelisiniz." diyerek sinopsisin nasıl olması gerektiğini açıkladı. Tretman, çekilecek filmin hikâyesidir. Bu hikâyede, filmde işlenecek her olay ve duruma yer verilmelidir. İki sayfadan yüzlerce sayfaya kadar uzun olabilir; ama kısa filmde daha çok beş on sayfayı geçmeyecek şekilde yazılmalıdır. Tretmanda filmdeki her tip ve karaktere yer verilir, ayrıca diyaloglar açık biçimde yazılır. Tretman, senaryodan farklı olarak edebi metin şeklinde olabilir. Ayrımlama senaryosu ise, senaryo dediğimiz bölümdür. Bu bölümde, görsellik ön planda olmalıdır. Filmde ne göreceksek onun yazılması gerekir. Edebi anlatıma yer verilmez. Diyaloglar bulunur. Filmde yer alacak figüran, tip, karakter, mekân, aksesuar, kostüm, müzik vb tüm öğeler senaryoda belirtilir. Senarist ve yönetmen Ömer Leventoğlu ile yaptığımız görüşmede senaryo yazımının teknik boyutlarının olduğunu belirterek mekân ve oyuncu seçimi yanında şunları vurguladı:

> "Senaryo duygulara hitap edebilir ama edebi bir metin gibi düşünülerek yazılamaz. Senaryo tamamen teknik bir konudur. Bunu ayrımlama senaryosu için söylüyorum. Fransız ve Amerikan formatlar var, birini seçeceksiniz, öyle yazacaksınız. Hem biçim hem içerik

niteliklerine dikkat edeceksiniz. Seçtiğiniz konunun gerçeklikle bağını ve hayatın olağan akışına uygunluğunu güçlü biçimde kuracaksınız. Yoksa senaryonuz başarılı olmaz!"

Yapım öncesi işlemler arasında senaryo dökümü önemli bir unsurdur. Yapım yönetim ekibi birlikte senaryoyu okuyarak filmde kullanılacak araç-gereçleri, aksesuarları, oyuncu ve mekân özelliklerini not alarak yapım dosyasını hazırlarlar. Büyük bütçeli filmlerde yapım ekipleri bu işleri yaparak yönetmen ve yapımcıya sunar. Senaryo dökümleri her sahne için ayrı ayrı yapılarak listelenir.

Feridun Özyürek'e (2012) göre yapım dosyasında bulunması gereken döküm listeleri şunlardır:

-Özet senaryo sahne sıralaması
-Mekân listesi iç/dış
-Oyuncu listesi
-Figürasyon listesi
-Kostüm listesi
-Aksesuar listesi
-Özel araç gereç listesi
-Teknik ekip listesi
-Teknik malzeme listesi
-Senaryo döküm formu (s.56-58)

2.4.1.2. Çekim programı

Film yapımında en önemli sıkıntılardan birisi çekim programının yapılmamasıdır. Türk sinemasında yönetmenlerin yaşadığı en büyük sıkıntı, çalışma programı hazırlamadan çekimlerin başlamasıdır. Yılmaz Güney tarzı sinemacılık denen bu tarz, eskiden olanaklıysa da günümüzde şehir yaşamının keşmekeşliği, trafik sorunu, maliyetlerin yüksekliği gibi sebeplerle çekim yapabilme ihtimalini zora sokmaktadır.

Çekim programı yapılmışsa hangi mekânda ne kadar süre kalınacağı, hangi sahnelerin çekileceği, hangi oyuncuların çalışacağı, hangi araç gerecin ve malzemenin kullanılacağı önceden bellidir. Film yapımında kullanılan araçların çeşitliliği, mekâna uydurmanın ve taşımanın zorluğu iyi bir zamanlamayla aşılabilir.

Çekim programları; günlük, haftalık ve genel program olarak hazırlanır. Günlük çalışma programı; o gün çekimi yapılacak sahnelerin, sırası gelen

oyuncuların, kullanılacak teknik malzemenin, araç gereç ve aksesuarların, çekimin yapılacağı mekânın özelliklerinin çalışma saatlerinin birer sayfayla gösterildiği programdır. Günün sonunda yardımcı yönetmen, ertesi günün çalışma programını gerekli düzenlemeleri yaparak yapım ekibine verir. Bu program bir hatırlatma, disipline etme ve işleri düzene sokma aracıdır.

Haftalık çekim programı; her hafta çekimi yapılacak sahneleri ve mekânları bütün ayrıntılarıyla tek sayfada gösteren programdır. Filmin çekileceği hafta sayısı kadar çalışma programı yapılır. Programı parçalı değerlendirme ve eksiklikleri erken tespit edebilme şansı verir. Filmle ilgili görüşlerini sorduğumuz Yapımcı Zeynep Atakan "Film demek bir endüstri alanı demektir. Her saniye para, her saniye masraf ve gider demektir. Hiçbir yapımcı parasını kötü bir senaryoya, ölü bir projeye vermek istemez. Film çekimi öncesinde çok iyi bir planlama yapılarak domino taşları gibi peş peşe yapılacaklar sıralanmalıdır." diyerek deneyimlerini aktardı.

Genel çekim programı ise; filmin tamamının kaç günde, kaç mekânda, ne zaman çekileceğinin; hangi mekânlarda hangi oyuncuların oynayacağı, hangi teknik malzeme ve araçların kullanılacağı gösterilir.

2.4.1.3. Oyuncu Seçimi

Filmde oyuncu seçimi, senaryonun amaçladığı duygu ve düşünceyi vermede çok önemlidir. İyi bir oyuncu filme çok büyük özellikler katabilir. Hollywood sinemasında "Star Sistemi" adı verilen uygulamada ünlü oyunculara göre senaryo yazılır. Yine bir dönem Türk sinemasında bölge işletmeleri film yapımcılarına maliyetleri üstlenerek Yılmaz Güney, Türkan Şoray vb oyunculara film yaptırılmasını istemişlerdir.

Kısa film yapımında ise önemli olan şey, senaryonun verdiği niteliklere uygun oyuncunun bulunması ve rolünü istenen biçimde oynayarak duyguyu vermesi önemlidir. Profesyonel film yapımlarında casting director (kasting yönetmeni) bulunmaktadır. Ayrıca oyuncu ajanslarının da oyuncu seçiminde etkili olduğu bilinmelidir. Yönetmenler, oyuncu seçiminde deneyimli oyunculardan yararlanmayı tercih etse de son yıllarda hiçbir deneyimi olmayan manken ajanslarından da oyuncular seçtikleri bilinmektedir. Kısa film yapımcı veya yönetmenleri ise kendi çevrelerinden bulabildikleri yetenekli ya da fiziği uygun kişileri filmlerinde

oynatmaktadır. Türk sinemasının son dönemlerindeki en parlak yönetmeni Nuri Bilge Ceylan da ilk filmlerinde ailesini ve yakın çevresini oynatmıştır.

2.4.1.4. Mekân Seçimi

Film yapımında yapım öncesi en uğraştırıcı ve filmin en can alıcı öğesi mekân seçimidir. Filmi çekebilmek için konunun geçeceği mekânları bulmak sanırım film yapmanın en yorucu işidir. Büyük bütçeli filmlerde mekânlar senaryoya uygun biçimde tasarlanarak platolar haline getirilir ve hazırlanır. Fakat düşük bütçeli filmlerde bu olanak yoktur. Senaryoda anlatılan mekânlar gerçek hayattan verilmişse yönetmen, oraları gidip inceler ya da uygun mekânlar bulunur. Mekânların filmin senaryosuna uygun olması kadar, ulaşım, kamera, ışık, ses, malzemenin taşınıp kullanılabilmesi gibi şartlara da uygun olması yapımı kolaylaştıracaktır.

Yönetmenin onayladığı çekim mekânları için gerekli izinleri almak gerekir. Resmi kurumlara ait mekânlar için filmin senaryosuyla beraber müracaat edilir. Uygun görüldüğünde belli bir ücret karşılığı izin verilir. Özel mekânlar için ise bazen dostluk ilişkileriyle mekân sorunu çözülürken, bazen de kiralama yoluna gidilir.

Mekân seçiminde diğer önemli bir detay ise; yapım öncesi mutlaka belediye, emniyet, valilik onaylı çekim izinlerinin alınmasıdır. İzinler alındıktan sonra mekânların düzenlenmesi gerekiyorsa senaryonun vermek istediği dramatik duyguya hazır hale getirilmelidir. Doğu'daki bir okulda okuyan çocukları ve onların öğretmenleri etrafında kurguladığı "Okul Tıraşı" filmiyle birçok ulusal ve uluslararası ödül alan senarist ve yönetmen Ferit Karahan mekân seçimi konusunda şu açıklamalarda bulunmaktadır: "Okul Tıraşı filminde Doğu'daki bir okul anlatılıyor. Ama nihayetinde yaşamının bir döneminde okula, hastaneye veya fabrikaya gitmiş her kesimden insanın hikâyesini anlatıyoruz." Mekân seçimi, atmosfer bazı anlar hikâyenizin önüne geçebiliyor. Hikâye mekânla anlam kazanır." 58. Antalya Altın Portakal Film festivalinde En İyi Film, En İyi Senaryo, En İyi Kurgu ödüllerini alan Okul Tıraşı filminin başarısını doğru planlama, doğru mekân seçimi ve doğru ekiple çalışmanın önemine bağlamaktadır.

2.4.1.5. Teknik Ekibi Seçmek

Bir filmin yapımında senaryonun görselliğe kavuşup can bulması teknik ekip sayesinde gerçekleşir. Kamera önünde var olan ve ekranlarda, beyaz perdede görülen

her şeyi teknik elemanlar sunar. Yönetmenin direktifleri doğrultusunda çalışan uyumlu bir teknik ekip, senaryonun amaçladığı yorumu seyirciye iletmede çok önemli rol oynar. Film projesinin büyüklüğüne göre teknik ekip kurulur. Çekim öncesi hazırlıklarda teknik ekibin iyi seçilmesi birçok işi kolaylaştıracaktır. Daha önce birlikte çalışmış, birbirini tanıyan, özelliklerini bilen elemanları tercih etmek, yönetmenin planlı çalışmasına katkı sağlar.

Teknik ekipte aşağıdaki kişiler bulunur:

1-Yapım grubu

a-Yapım yönetmeni

b-Yapım yardımcıları

2-Yönetim grubu

a-Yönetmen

b-Yardımcı Yönetmen

c-Birinci-ikinci yönetmen yardımcısı

d-Devamlılık yazmanı

3-Kamera grubu

a-Görüntü yönetmeni

b-Kamera operatörü

c-Birinci kamera asistanı(focus puller)

d-İkinci kamera asistanı(Loader)

4-Işık grubu

a-Işık şefi

b-Işık asistanları

5-Ses grubu

a-Ses kayıt şefi

b-Ses asistanı

c-Bum operatörü

6-Set grubu

a-Set amiri

b-Set asistanları

c-Doly/vinç/Jimyjib operatörü

7-Sanat grubu

a-Sanat yönetmeni

b-Sanat yönetmeni asistanı

c-Dekor sorumlusu

d-Aksesuar sorumlusu

e-Kostüm tasarım sorumlusu

f-Makyajcı

g-Kuaför

Bunlar dışında cast sorumlusu, mekân sorumlusu, özel efekt sorumluları, basın ilişkiler sorumlusu ve elbette filmin triolarından kurgucu da ekipte yer almaktadır. Kısa film çekimlerinde de en azından kameraman, ışıkçı, sesçi ve malzemecinin bulunması ve işe hâkim olması şarttır.

2.4.2. Yapım Süreci

Film yapımlarında çekim öncesinin iyi planlanması, çekim sürecinde çıkabilecek aksaklıkların engellenmesini, dolayısıyla işlerin planlanan biçimde yürütülmesini sağlar. Programa göre sürdürülen çekimler, zamanında uygulandığında büyük bütçeli filmlerde öngörülemeyen giderlerin azalmasını sağladığı gibi çekimlerin zamanında tamamlanmasına da yardımcı olur. Bu tür yapımlarda teknik ekibin, konaklama ve ulaşımın, malzemenin, mekân kiralarının vb birçok şeyin ücreti ödenmek zorunda olduğundan sözleşmeler gereği, yapım sürecinde her çalışmanın tam vaktinde başlayıp bitmesi bir zorunluluktur. Diyarbakır TRT Bölge Müdürlüğü program yapımcısı Remziye Yorat yapım sürecinin çok yönlü ve titiz bir çalışmayı gerektirdiğini belirterek şunları açıkladı:

> İster film ister televizyon programı olsun hiçbir hataya ve eksikliğe yer vermeyecek biçimde bir planlama yapılmalıdır. Çekim ekibi, çekim mekânları, çekim araçları, oyuncular, ulaşım, iletişim, yemek aklınıza ne gelirse hiçbir eksiklik olamaz, olmamalıdır. Tabi bu da tecrübe ve dikkat gerektirir.

İç ve dış mekân listeleri ve çekim planları her zaman yapım ekibinin yanında bulunmalıdır. İklim, ulaşım, anlaşmazlık gibi durumlarda o günkü çekimi iptal etmek yerine hemen yedek planı uygulamaya koymak en akıllıca iştir. Günlük programda bu sebeplerle aksaklık ortaya çıktığında hazırlığı kolay başka sahnelerin çekimi yapılarak zamandan ve maliyetten kazanılmış olur.

Yapım sürecinde yapımcı, yönetmen ve teknik ekibin uyumu çok önemlidir. Planlanan sahnelerin çekimi, koordinasyon, oyuncuların yönetimi, malzemenin temini, mekânların düzenlenmesi tam bir ahenkle sağlanmak zorundadır. Mutlu bir film seti, başarılı bir yapımı sağlar ve bu da kaliteli film demektir. Özellikle film çekiminde kullanılan mekânların sözleşmelere uygun olarak zamanında ve temiz biçimde teslim edilmesi çok önemlidir. Kullanılan mekânların hem demirbaşları, hem özel eşyaları hem de düzeni korunmalıdır.

Filmin çekim sürecinde genel çalışma programı ekibe ve oyunculara dağıtılır. Her gün çekimlerden sonra bir sonraki günün çalışma programı verilmelidir. Ayrıca haftalık program da herkeste bulunmalıdır. İşlerin düzenli yürümesi için programların bilinmesi şarttır. Oyuncular kadar teknik ekibin de senaryoya hâkim olması gerekir. Çekilecek sahnelerin önceden bilinmesi kameramanın, görüntü yönetmeninin, makyözün, kuaförün vb. işini kolaylaştırır, işlerin düzen içinde yürütülmesini sağlar (Özakman, 2007). Yapımcı Remziye Yorat "Program çekiminden önce çekim listeniz hazır olmalı. Yapacaklarınız en küçük detayına kadar sırasıyla listelenerek çekim ekibinin görevleri belirlenerek tüm ekibe verilmelidir. Herkes ne zaman, ne yapacağını bilmek zorundadır." diyerek programlı çalışmanın önemini vurguladı.

Çekimlere başlamak, herkesin yaptığı hazırlıkların sonuçlarını görmeye başlaması demektir. Eskiden film gösterime girmeden hiçbir eleman yaptığı işin sonucunu göremiyordu. Şimdi video asist sayesinde, film setinde herkes anında yaptığı işin sonucunu görebiliyor. Oyuncu rolünü nasıl oynadığını, ışıkçı aydınlatmayı, kostümcü giyilen giysilerin mizansende nasıl durduğunu, sanat yönetmeni mekânın görüntüye nasıl yansıdığını, kameraman kamera hareketlerinin nasıl olduğunu, yönetmen hem oyunculukları hem görüntülerin senaryoya ve aklındaki filme uygunluğunu seyrederek sonucu görebiliyor.

Çekim sürecinde birliğin sağlanması ve ekibin zamana uyması için çekim yerine servis yapılır. Önceden belirlenen noktalarda hareket saati belirlenerek oyuncu ve teknik ekip toplanır. Böylece sette bütünlük sağlanır. Ayrıca herkesin özel arabasıyla geldiğinde oluşan park sorunu, trafik sorunu gibi aksaklıklar da önlenmiş olur.

Yönetmenin ve teknik ekibin çekim mekânlarını önceden görmesi ve çekimlerde kullanılacak teknik malzemenin önceden kurulması gerekir. Mekânın elektrik bağlantıları, konumu, ulaşım olanakları bilinmelidir. Malzemeleri taşıyan araçların park yerleri tespit edilmelidir. Sırası gelen malzemeyi almak için mümkün olan en yakın yer tercih edilmelidir.

Mekânın düzenlenmesinde sanat grubu önceden hazırlığını yapmış olmalıdır; ama çekim esnasında kullanılacak yemek sahnesi, çay gibi anlık işler için hazır olmalıdır. Kamera asistanları kamerayı temizler ve hazırlar, gerekli objektifleri hazır hale getirir. Kameraların yedek bataryalarını, tripodlarını, steadicamları vb. malzemeyi hazır hale getirir. Işık ekibi, filmin gerektirdiği dramatik yapıya uygun ışıkları kurar, filtreleri hazırlayıp takar, gereksiz ışıklandırmayı, aydınlatmayı keser. Ses ekipleri mikrofonlar, bum, kayıt cihazları gibi araçları hazırlar.

Oyuncular filmin temel öğeleridir. Yapım sürecinde ilk sahnenin hazırlanmasıyla o sahnede rol alacak oyuncular sete alınır. Makyaj, saç, kostümleri hazırlanırken bir yandan da diyalog ezberleri kontrol edilir.

Filmin teknik hazırlıkları, mekân ve oyuncu hazırlıkları tamamlanınca provalar başlar. İlk sırada mizansen provaları yapılarak ışıkların ayarları yapılır. Sonra kamera hareketleri ve netlik ayarları için prova yapılır. Kamera asistanları kamera uzaklıklarına göre oyuncuların netlik işaretlerini alır ve oyuncuların konumları işaretlenir. Ses kayıtları için bum operatörünün duracağı yer tespit edilir, ses kayıt ayarları yapılır. Çekim planlarına göre mekân hazır hale getirilir. Yönetmene izlettirilen bu ilk çekimlerden sonra yönetmen, değiştirmek istediği bölümler üzerinde düzenlemeler yapar. Her çekimin başında görüntü ve ses kayıtları için çekilen planın adı, sahnesi ve tekrar numaralarının yazılı olduğu klaket vardır. Günümüzde dijital kameralar kullanıldığı için klaket de artık fazla kullanılmamaktadır.

Çekim esnasında ekibe çay, su, kurabiye gibi atıştırmalıkların servisi mutlaka yapılmalıdır. Mola vakitleri belli olmalıdır, yemek saatleri en yakın noktada verilmeli veya yemekler siparişle sete getirilmelidir. Mola en az bir saatlik olmalıdır. Profesyonel film setlerinde günde en fazla on saat çalışılmaktadır. Fakat mekân sözleşmesine uygun olarak zaman darlığı varsa-örneğin bir bankanın pazar günü kapalı olduğundan kullanılması gibi- sahneleri bitirmek amacıyla çekimler

uzayabilir. İç mekân ve dış mekân çekimlerinde ışığı dikkate alarak gün ışığında dış mekânları öncelikle çekmek gerekir.

Kısa film yapımında küçük ekip ve kısıtlı olanaklarla çalışıldığı için kısa film yapımcılarının en azından işleyişi bilmeleri gerektiği düşüncesinden hareketle yukarıdaki bilgileri bilmek önemlidir. Fakat temel kuralların tüm film yapımcıları ve yönetmenleri için aynı olduğu bir gerçekliktir. Mekân seçimleri ve düzenlemeleri, kostüm ve aksesuar düzenlemeleri, oyuncu seçimleri ve provaları, senaryo ve çekim süreçleri, kamera ve çekim araçlarının hazırlanması her filmin çekim sürecinde benzer hazırlıklardır. Senaryonun gerektirdiği düzenlemeleri, yönetmenin karar verdiği seçimleri uygulama bakımından bu temel kurallara ne kadar uyulursa filmin çekim süreci de o kadar sağlıklı işlemiş olur.

2.4.2.1. Teknik Malzeme Seçimi

Film çekim sürecinde önemli işlerden biri de teknik malzemenin seçimidir. Yönetmenin; senaryonun dramatik yapısına ve mekânın kullanışlılığına uygun olarak teknik malzemeleri belirler. Filmin çekiminde kamera, ses kayıt cihazları, ışık sistemleri, kamera hareketleri için gerekli araçlar gibi birçok teknik malzeme kullanılmaktadır. Bunların bir kısmı satınalma yoluyla, bir kısmı da kiralama yöntemiyle temin edilir. Fakat değeri yüksek teknik malzemenin kirası yüksek olduğından satın almak daha çok tercih edilir. Birçok film artık dijital olarak çekilmektedir, bu da maliyetleri düşürmüştür; ama negatif film kullanan yönetmenler de hâlâ vardır.

Film kayıt işlemlerinde çekim süreçlerinde; film, videobant ve dijital kaydediciler kullanılmaktadır. Film peliküller hâlâ kullanılırken videobant teknolojisi günümüzde hemen hemen ortadan kalkmıştır. Film yapım süreçlerinin her aşaması çoğunlukla dijital formatlarla kaydedilmekte ve kurgulanmaktadır. Dolayısıyla malzeme seçiminde kolay, ucuz ve hataya daha az yer veren bu sistem, yönetmenler tarafından tercih edilmektedir.

Teknik malzeme seçiminde kamera seçimi en önemli tercihlerden biridir. Sinema filmlerinde; film kameraları (8mm, 16mm, 35 mm), video kameralar ve dijital kameralar kullanılmaktadır. Teknolojinin ilerleyişine paralel olarak son yıllarda film kamerasını aşan çözünürlükte 2K ve 4K çekim yapabilen kameralar kullanılmaktadır. Çekimlerde bu dijital kamera kayıtlarını yine bilgisayara dijital

kurgu programlarına aktararak kurguya hazır hale getirilmektedir. Dijital kameraların gelişimi ve ucuz olması kısa filmciler için de tasarladıkları filmleri kolayca ve ucuza mal etme olanağı sunmuştur. İnternet ortamındaki video paylaşma siteleri de kısa filmciler için seslerini duyurma ortamı sunmaktadır.

Teknik malzeme seçiminin çok önemli olduğunu belirten TRT eğitim programları kameramanı ve yönetmen Engin Dalgıç şunları belirtti:

> Objektiflerin seçimi, kamera akülerinin temini, ışıkölçerler ve ışık jeneratörleri, filtreler, parasoleyler, videoasistler, klaket, tripod, şaryo, dolly, vinç, steadycam, flying cam, car mount, römork taşıyıcı, ses kayıt cihazları, mikrofonlar gibi temel çekim araçları dikkatle ve senaryonun gereklerine göre seçilmektedir. Yönetmen ve yapımcı, maliyetleri düşünerek filmin ihtiyacı olan bu malzemelerden seçtiklerini filmlerde etki uyandırabilmek amacıyla kullanmaktadır.

2.4.3. Provalar ve Gerçek Çekim Aşaması

Yönetmenlerin çoğu senaryoya karar verdikten sonra önce teknik ekiple sonra da anlaştığı oyuncularla senaryo üzerinde tartışarak hem çekim planları, mekânlar, sahneler hem de değiştirilecek diyaloglar, hareketler hakkında görüş alış verişinde bulunurlar. Böylece oyuncuların senaryoyu önceden görüp kendilerini motive etmelerini, filmin bir parçası hissetmelerini baştan sağlamış olur. Teknik ekip de senaryoya uygun hazırlıklarını yapmaya başlar.

Filmin çekimleri başlamadan oyuncuların mutlaka senaryoyu okumaları ve ezber çalışmaları yapmaları şarttır. Ezber çalışmaları bittikten sonra soğuk prova ve sıcak provalar yapılır. Oyuncu bu provalarını yaparken büyük bir ciddiyetle davranmalıdır. Oyunculuk üzerine önemli tespitlerde bulunan Stanislavski, oyunculardan oyun ve yazarın anlayışı üzerinde titiz bir çalışma yütütmelerini talep etmiştir. Moore'nin (2011) aktardığına göre Stanislavski oyunculukla ilgili düşüncelerini şöyle açıklamaktadır: "Oyuncu, oyunun ana fikrini anlamalıdır; kendisini bütünün bir parçası olarak görmelidir. Rol üzerinde çalışmak, oyunun tinsel içeriğini araştırmak ve onu doğuran özü kavramak anlamına gelir. İşte bu öz, oyunun esasını belirler." (Moore, 2011: 98).

Stanislavski'ye göre; bir karakter, oyuncunun bedeni ve ruhudur. Role ve oyuncuya ait tüm tinsel ve fiziksel öğelerin birleşmesiyle ortaya çıkar. Oyuncu bir karakter inşa ederken, senaristten, yönetmenden, diğer oyuncularla etkileşimden ve karakterle ilgili senaryoda yer alan ipuçlarından etkilenmelidir.

Pudovkin'e göre oyuncu, prova sırasında vakit darlığından ve kompozisyona bağlı kesintilerden uzak bir biçimde rolünün bölümlerini homejen bir bütün halinde birbirine ekleyebilir, somut bir biçimde rolüne alışabilir ve oyuna ait olmayan, ama karakterin organik gelişmesine katkıda bulunan ön çalışmalarda kendini gözden geçirip denetleyebilir (Pudovkin, 2004).

Oyuncunun prova yaparak kamera karşısına çıkması gerektiğini ısrarla savunan Amerikalı yönetmen ve kurgu ustası DMYTRYK (1984), prova hakkında şunları ifade etmektedir:

> Prova, hareketin bütün boyutlarını ele alır. Zaten provanın asıl amacı da budur. Hareket provası her zaman yönetmen tarafından yönetilir. Büyük olasılıkla yönetmenin kafasında temel kamera pozisyonları oluşmuş ve hareket provasını da, en azından ilk provalarda buna göre belirler. Ama yaratıcı bir yönetmen, provalar ilerledikçe yorumun ve hareketin daha da gelişmesi için her zaman açık kapı bırakırlar. Kural olarak yönetmenin yorumu geçerlidir, gerekirse birkaç değişiklik yapılır. Ama oyuncular sahneye kendilerini de katar ve tüm boyutlarıyla orayı kendilerinin bilirlerse, sahnenin akışını veya etkinliğini geliştirme olanağı önemli ölçüde artar. Bu bakımdan genellikle oyuncunun önerileri hemen geri çevrilmez (DMYTRYK 1984:31).

Filmin çekim aşamasına geçince, programın hazırlandığı ve bütçelendirildiği gibi uygulanması önemlidir. Sinema ve TV yapımlarında her saatin bir maliyeti vardır ve bu maliyet epey yüksektir. Birçok filmin yapımında görev alan Leyla Özalp'e göre; "Tüm teknik ekibin, teknik malzemenin, ulaşım araçlarının ücretleri, konaklama ve yiyecek içecek giderleri, çeşitli mekân, aksesuar ve kostüm kiraları günlük ve haftalık ödenmek zorundadır." (Özalp, 2008:48).

Gerçek çekimlerin vaktinde başlayıp vaktinde sona ermesi iyi bir programlamayı gerektirir. Gerçek çekim sürecinde yönetmen, sahneleri mekânları göz önünde bulundurarak çekim senaryosuna göre düzenler. Bir mekâna ait tüm çekimler bittikten sonra başka mekânlara geçilir. Bu yüzden sekanslar ve sahneler arasında bütünlük ve devamlılık çok önemlidir. Buna aykırı bir çekim, seyirci tarafından hemen fark edilir ve bu durum yönetmen ya da film açısından hiç de olumlu bir gelişme sayılmaz. Çekim senaryosunda düzenleme yapılırken sadece çekim planları, dekupajlar ve storyboardlar belirlenmez, aynı zamanda sahne önceliği olan oyuncuların çekim sıraları da belirlenir. Böylece çekimleri erken biten oyuncu setten ayrıldığı için hem yönetmenin işi kolaylaşır hem de bütçe giderleri azalır.

Çekim sürecinde kullanılan kamera, tripod, jimyjib, ışıklar ve diğer malzemelerin unutulmaması, sete zamanında getirilmesi, malzemenin kontrol edilerek kurulması çok önemlidir. Elektriğin olmadığı yerlerde jeneratör mutlaka gereklidir. Birçok yönetmenin anılarında çekim esnasında ışık filtreleri unutulması gibi basit sebepler yüzünden bazı çekimlerinin aksadığı anlatılır. Film çekimi bir ekip işidir, herkes görevini hakkıyla yerine getirirse başarılı ve amaca uygun bir film ortaya çıkar, zaten aksi durumda bir filmden söz edilemez.

2.4.4. Yapım Sonrası

Post-production denilen çekim sonrası işlemler, sahada yapılan tüm çalışmaların ofis, büro, stüdyoda bilgisayar aracılığıyla kurgulandığı süreci ifade eder. Bu süreç; görüntünün kaydedildiği malzemenin işlenmesinden gösterime sunulduğu ana kadar geçen zamandır. Leyla Özalp'e göre (2008: 65) genel olarak bu süreçte dört ana işlem yapılır:

1- Laboratuvar işlemleri veya video, ses transferleri
2- Kurgu işlemleri
3- Ses işlemleri (müzik, dublaj, miksaj)
4- Kopyalama - çoğaltma işlemleri

Profesyonel kurgu süreçlerinde teknik araçların ve stüdyoların kirası yüksek olduğundan filmin vaktinde gösterime girebilmesi için dikkat ve çaba gerektiren bir dönemi kapsar. Bu dönemde yönetmen, yapımcı ve kurgucu tüm görüntüleri seyrederek eksiklik varsa oyuncu ve mekânların hazırlanarak telafi yoluna giderler. Eksiklik yoksa çekim ekibi ve oyuncularla sözleşme sona erdirilir ve kiralanan malzeme iade edilir, hesaplar görülür. Yapım firmasına ait malzemeler depolara kaldırılır.

2.4.4.1. Laboratuvar İşlemleri veya Video, Ses Transferleri

Film çekimleri günümüzde daha çok dijital kayıt sistemleriyle çekiliyorsa da negatif film kullanan yönetmenlerin varlığı da devam etmektedir. Laboratuar işlemlerinde negatiflerin yıkanması ilk çekimlerle birlikte başlar. Kurgu için video formatına ya da iş kopyası baskısına yani telesineye çekilir. Ses kayıtları da bant veya dijital ortamda aktarıldıktan sonra kurgu süreci başlar. Burada görüntüler capture yapılarak kurguya hazır hale getirilir.

2.4.4.2. Kurgu İşlemleri

Kurgu; resim, ses ve müziğin birleştirilerek görsel-işitsel bir malzeme olan filmin üretilmesi sürecidir. Kurgu sürecinde yönetmen, devamlılık yazmanı, kurgucu ve asistanı bazen de senarist bulunmaktadır. Kurgucu yönetmenin kendisine verdiği çekim senaryosuna ve çekim notlarına uygun olarak planları arka arkaya dizerek kaba kurguyu yapar. Kurguda kötü veya beğenilmeyen çekimler ayıklanır. Çekim senaryosunda belirtilen plan ve ölçeklerde yapılan çekimlerin kurgulanması rahattır; fakat bazen kameramanın çektiği bir görüntü kurgucu ile yönetmen arasında uyumsuzluk yaratabilir. Kurgu aslında sözden oluşan senaryonun çekimler sırasında ete kemiğe büründürülmesinin masada can ve ruha kavuşturulmasıdır. TRT Programlar Sorumlusu ve kurgucu Abdullah Öztürk kurgunun bir programın, bir filmin üretim sürecinin en hassas ve can alıcı işi olduğunu belirterek şu düşüncelerini paylaştı:

> Kurgu, üçlü yaratımın son halkasıdır. İlki senaryo kâğıt üzerinde yaratımdır; ikincisi çekim sürecinde mekânlarda, oyuncular ve yönetmenin yaratımıdır; üçüncüsü de kurgu masasında yaratımdır. Çok iyi yapılmış bir işi kurguda berbat edebilirsiniz. Bu yüzden kurgu senaristin ve yönetmenin kafasındaki dünyayı yaratabilmelidir. Bunun için de ben, senarist ve yönetmenin de kurgu aşamalarında bulunmasını öneriyorum. Tek film için değil, eğitici nitelikteki programlar ve videolarda bile yönetmenin kurguya dâhil olması elzemdir. Çekim sürecinde değer verdiğiniz bazı görüntülere kurgu sürecinde yer vermeyebilirsiniz. Kurguyla yeni bir dünya yaratırsınız.

"Filmin hazırlık aşamasında yönetmen özellikle anlam katma ve dikkat çekme konularında kurgu aşamasından faydalanır. Kurgunun bu aşamada vazifesini tamamlayacak, destek olacak, yarar sağlayacak pek çok unsur bulunmaktadır." (Ak 2020: 62) Kurgu kavramından sadece teknik bir konu olarak bahsedemeyiz. Kurgu teknikle toplanmış malzemenin yönetmenin bakış açısıyla kurgucunun yeteneğiyle masada anlamlı bir ruh kazanmasıdır.

Çekim senaryosunda belirlenen plana göre ve yönetmenin kurgu masasında belirlediği tercihlerine göre film, kurguda yeniden üretilir ve bir bütünlüklü hikâyeye dönüşür. Planlar arasında ne tür geçiş efektlerinin kullanılacağı (cut, mix, dissolve, wipe, page…) karar verilir. Yönetmen, filme emek veren kişi olduğundan genellikle her çekimini korumaya çalışır, bazı planların kesilmesini istemez; ama iyi bir kurgucu ikna edici olmalıdır. Kurgucu, filmin birinci seyircisidir. Yönetmenin,

senaryonun anlatmak istediği duygu ve düşüncenin ilk etkilenenidir. Filmin ritmini kuran kişidir. Sanılanın aksine kurgucu, parçaları birleştiren bir puzzle uzmanı değildir, filmin yönetmenden sonra ikinci yaratıcısıdır.

Önceleri kurgu işlemleri 35 mm, 16 mm veya 8 mm filmlerin makasla kesilip uygun karelerin birleştirilmesiyle yapılırdı. Film kurgusu denilen bu işlemlerden başka, pozitif film kurgusu, negatif film kurgusu, analog video kurgu da yapılmaktadır; ama artık kurgu işlemleri artık non- linear dijital ile yapılmaktadır.

Dijital kayıt ile yapılan çekimlerde durum daha kolaydır. Kameranın veya datavideonun hafızasına kaydedilen görüntüler hafıza kartları, flshbellekler, harddiskler aracılığıyla bilgisayarlara aktarılır. Bilgisayarlara aktarılan görüntülere daha önce aynı şekilde aktarılmış müzik, ses gibi unsurlar eklenerek önce kaba kurgu sonra da efektlerin kullanıldığı ince kurguyla film hazır hale getirilir. Günümüzde Avid, Adobe pro-premiere, Edius, Sony Vegas gibi video kurgu programları kullanılmaktadır.

2.4.4.3. Ses İşlemleri

Filmin kurgu aşamasının aslında en önemli işlemlerinden biri ses ekleme aşamasıdır. İster ses, çekim esnasında kaydedilmiş olsun ister sessiz çekim olsun filme dublaj, müzik ekleme ve miksaj yapma filmin en önemli işlemlerindendir. Dublaj; ses eklenmeden çekilen filmlerin tüm oyuncularının diyaloglarının, monologlarının, iç seslerinin ve filmin tüm efektlerinin, sesli çekilen filmlerde de sorunlu bölümlerin kayıt stüdyolarında çekilerek filme eklenmesi işlemidir (Özalp 2008: 71)

2.4.4.4. Kopyalama-Çoğaltma İşlemleri

Kurguda filmin tamamlanmasından sonraki süreç, filmin kopyalanarak çoğaltılmasıdır. Kopya basma işlemi, negatif kopya ve ses filminin film baskı makinesine birlikte takılarak, görüntü ve sesin aynı anda pozitif film üstüne pozlanması ve bu filmin kimyasal yıkamaya sokulmasıyla elde edilir. Böylece film, DVD, video gibi formatlara aktarılabilir.

Dijital ortamda yapılan çalışmalarda ise kurgu bittikten sonra, bilgisayar ortamında film kayıt işlemi yapılır ve istenilen her anda kopyalama yapılabilir. Film

kayıtları formatına uygun olarak CD, DVD, WEB, MEMORY CARD, SD-HD CARD vb kaydedilmektedir.

2.4.5. Eğitim Amaçlı Hazırlanacak Filmlerde Dikkat Edilecek Konular

Kinetoskopun icadından sonra hiçbir araç kamera kadar insan yaşamı üzerinde etkili olmamıştır. Kamera ya da bir başka deyişle film, toplum üzerinde sosyolojik, ekonomik, politik ve psikolojik etkiler yaratabilmiştir. Filmin gösterim araçları olan sinema, televizyon, bilgisayarlar, tabletler ve hatta cep telefonları filmin yarattığı olumlu-olumsuz etkilerin sadece yardımcı gereçleridir. Bireylerde veya toplumda bu araçlar vasıtasıyla gerçekleşen her değişimin ana unsuru filmdir. Filmin bu değiştirici, yönlendirici gücünün evrensel değerlere ve barışa hizmet edecek tarzda kullanılması insan olmanın gereğidir. Fakat filmin eğitim amaçlı kullanılması, istenilen bireyi ve toplumu yaratabilme kapasitesi çeşitli biçimlerde değerlendirilmesi sonucunu doğurmuştur. Bundan hareketle, eğitim amaçlı hazırlanan bir filmde nelere dikkat edilmelidir?

1-Senaryo, hedeflenen eğitimin amacına ulaşmasını sağlayacak biçimde yazılmalıdır. Verilmek istenen mesajın, öğretilmek istenen konunun, kazandırılmak istenen becerinin en kısa ve en etkili biçimde kavratılması yönünde senaryonun titizlikle yazılması şarttır. Konusuna göre senaryoda metafor ve metonimlere yer verilebilir; ama mesleki eğitime yönelik filmlerde görselliği ön plana çıkaran, eğitmeyi amaçlayan ve yetenek, beceri kazandıracak çalışmaları vermek öncelikli olmalıdır.

2- Eğitim amaçlı filmlerde dikkat edilecek diğer bir özellik de filmin görselliğidir. Eğitim filmlerinde ekrana yansıyan görüntülerin net olması bu anlamda şarttır. Bulanık, karanlık ve karmaşık görüntüler hem filmin amaçlanan hedefe ulaşmasını engeller hem de seyircilerin sıkılmasına neden olur. Yeterli aydınlatmanın yapılması, amaca uygun ışıkların kullanılması filmin anlaşılmasını sağlar. Ayrıca filmde kullanılan görüntülerin anlam bütünlüğü taşıması, film dilinin gramerine uygun kurgulanması gerekir. Filmde seyirciyi temadan uzaklaştıracak görselliklere yer verilmemelidir. Görüntülerin çekim ve kurgulanmasında aks çizgisine dikkat edilmeli, görüntülerin devamlılığı esas alınmalıdır.

3- Seyirci ya da özelde öğrenci bir eğitim filminden alabileceği azami bilgiyi, beceriyi kapmak ister. Derste film ile eğitim yapan öğretmen de aynı amaçla

öğrencilerine en iyi biçimde en çok bilgiyi vermeyi veya beceriyi kazandırmayı hedefler. Bu açıdan bir ders envanteri olarak gösterilecek filmin amaçlara uygun olması beklenir. Yapımcılar ve yönetmenler filmleri tasarlarken konuları hangi yaş grubuna, hangi sınıfa uygun çekeceklerinin bilincinde olmalıdır. İlköğretim ile ortaöğretim düzeyindeki bir öğrencinin algılama kapasitesi aynı değildir. Öğrencinin algılayamadığı, görselliğin hedeflenen amacı vermediği bir filmin eğitimde kullanılması zaten beklenemez.

4- Diğer önemli bir şık da film ve ekran ilişkisidir. Yönetmen, ne anlatırsa anlatsın sihirli bir kutuya, küçük bir ekrana ya da yıldızlı beyaz perdeye yansıyacağının bilincinde olmalıdır. Yansıyan görüntünün estetik ve etkileyici olması bir zorunluluktur. Filmin tabiatında ilk doğduğu andan beri cazibe vardır. Görüntüye yansıyan mekân, oyuncu, araçlar, aksesuarlar, renk, desen ve diğer tüm görseller seyircinin beğeni süzgecinden geçebilmeli ve onları etkilemelidir. Kameranın doğru açıdan doğru planla ve çarpıcı bir kurguyla görüntülerinin verilmesi, filmle kazandırılmak istenen becerinin, bilginin amaca ulaştırılması anlamına gelir.

5- Filmde ele alınan konunun kalıcılığının sağlanması da yönetmenin sorumluluğundadır. Eğitim filmlerinde bazen işlenen konu miadını doldurabilir; ama bilim, sanat ve kültür hayatında hiçbir bilgi yok olmaz. Bir yerde meraklısını bekler. Örneğin günümüzde VHS ve Beta filmler artık hemen hiçbir özel kurumda kullanılmamaktadır, ama TRT kurumu hâlâ birçok kaydını bu kasetlere yapmakta ve elemanlarına VTR kullanımını, captureyi öğretmektedir. Yönetmen, görsellik kazandırdığı en sıradan konuyu bile estetize ederek konuyu unutulmaz kılabilir. Mesleki eğitimde kullanılan filmler, kuru ve sıkıcı bir akışa sahip olmak zorunda değildir. Belgesel havası içerisinde, öyküleştirerek, aksiyon katarak, merak öğelerini kışkırtarak, müzikle destekleyerek konu hem daha iyi kavratılabilir hem de konunun kalıcılığı sağlanabilir.

6- Türkiye'de tüm resmi ve özel okullarda ders süresi 40 dakikadır. Mesleki okullarda atölye dersi olduğu için blok ders işlenmektedir, yani dersler 80 dakikadır. Bu sürenin ilk birkaç dakikası öğrenci yoklamalarıyla geçmektedir. Derste gösterilecek filmlerin bu süreye uygun bir zaman dilimini kapsayacak uzunlukta olması gerekmektedir. Eğitim amaçlı filmlerde görüntülerin sıralanmasında kopukluğa kapılmamak gerektiği gibi tekrara da düşülmemelidir. Verilmek istenen

konu, en kısa ve en etkili biçimde, görüntüler savsaklanmadan aktarılmalıdır. Filmde doğrusal zamanın kullanılması, eğitim amaçlı filmlerde öğrencilerin daha kolay motivasyonunu sağlayacaktır.

Öğretmen de ders işleyişinde filmin gerekli yerlerinde duraklamalar yaparak dikkati çekmeli, öğrencilere sorular sorarak ya da fikirlerini alarak filme ve konuya yoğunlaşmalarını sağlamalıdır.

7- İnternet ortamında, çeşitli web sitelerinde gösterilen eğitim filmlerinde çoğu zaman konu bütünlüğü bozulmaktadır. Belgesel tarzındaysa anlatıcının metni görüntülerle uyumlu olmalıdır. Eğitim amaçlı filmlerde, konu tek olmalıdır. Sinema filmleri gibi birden fazla konu işlenmemelidir. Filmde oyuncu sayısı da konu bütünlüğünü zorlayacak kadar çok olmamalıdır. Oyuncuların diyalogları anlaşılır olmalı ve konuşmaları hızlı olmamalıdır. Hızlı konuşma hem öğrencinin yoğunlaşmasını engeller hem de acelecilik hissi uyandırarak gülüşmelere neden olur.

BÖLÜM III

BULGULAR VE TARTIŞMA

Mesleki ve teknik liselerde bir ders envanteri olarak filmin eğitimde kullanılması ve meslek seçiminde etkisini tespit etmeye çalışan anket incelemesinde elde edilen bulgulara bakıldığında; filmin derslerde gösteriminin hem derslerin akıcılığını sağladığı hem mesleki beceri kazandırdığı hem de meslek seçiminde belirleyici olduğu görülmektedir. Öğrencilerin cevapları göz önünde bulundurularak yapılan araştırmada ortaöğretim seviyesindeki 15-18 yaş aralığı öğrencilerin filmle ders işlenmesini onayladıkları ve bu tarz bir dersin öğrenmeyi kolaylaştırıp pekiştirdiği sonucuna varılmıştır. Derslerin yoğun olarak filmlerle işlendiği Radyo-TV bölümü öğrencilerinin bu konuda daha titiz ve hazırlıklı olduğu saptanmışsa da diğer bölümlerin öğrencilerinin de filmle eğitim ve öğretim yapılması konusunda istekli ve bu tarz dersi yararlı gördükleri belirlenmiştir.

Ortaöğretim öğrencilerinin gerek ankette verdikleri cevaplara gerek yüz yüze yapılan görüşmelerde yaptıkları açıklamalara bakıldığında sınıf, okul ortamının filmle ders işlemeye uygun olduğu tespiti yapılmıştır. Özellikle sınıflarda akıllı tahtaların ve projeksiyonların bulunması meslek liselerinde filmlerin gösterimine olanak sağlamıştır. Diğer yandan internete erişimin kolaylığı ve akıllı tahtalar sayesinde sınıftan bağlanıp film indirme, izleme olanağının bulunduğu sonucuna varılmıştır. Eldeki bulgular karşılaştırıldığında elverişli ortam bulunduğu halde eğitimcilerin bu durumdan yeterli derecede yararlanarak öğrencilere filmle eğitim konusunda sınırları zorlamadığı görülmektedir. Seçilen filmlerde diyalogların, müziğin öğrenciler üzerindeki etkisinin sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Animasyon filmlerin ise yaş grubu dikkate alındığında mesleki eğitimde etkisinin pek olmadığı sonucuna varılmıştır.

Araştırmanın diğer bir problemi de film gösteriminin öğrencilerin toplumsal yapıya uyumları ve farklı bakış açıları kazandırmada etkisini ölçmekti. Bu bağlamda sonuçlara bakıldığında, öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun topluma uyum sağlamada filmin etkisini onayladıkları görülmektedir. Yine filmlerin, sorunlara farklı bakış açıları kazandırdığı görüşünü destekledikleri sonucuna varılmıştır. Buradan bakıldığında filmlerin ideolojik amaçlı fikir aktarmada ve iktidarı ya da muhalefeti inşâ etmede kullanılabileceği varsayımı desteklenmektedir.

Filmlerin öğrenci davranışları üzerinde etkili olduğu ve mesleki eğitimi özendiren yapımların mesleği sevdirmede etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Öte yandan konulu filmlerin gerçek yaşamla ilintili olduğu ve kendi yaşamlarına dair emareler barındırdığı oranda kabul gördüğü saptanmıştır. İdeolojik içerik taşıyan filmlere karşı bazı öğrenciler sempatiyle yaklaşırken bazı öğrenciler de okul ve eğitim ortamının buna izin vermemesi gerektiğini ifade etmiştir.

Gelişen teknoloji ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması filmi her alanda öne çıkarmıştır. Başlangıcında sadece eğlence, merak öğesi ve ideolojik-askeri amaçlarla değerlendirilen filmlerin eğitim ve öğretimde bir ders envanteri olarak kullanılması bu araştırmada da görüldüğü gibi öğrenciler açısından öğrenmede etkilidir. Sadece mesleki derslerde değil, kültür dersleri alanında da filmlerin kullanımı mümkündür. Öğrencilerin verdikleri cevaplara bakıldığında kültür derslerinde de az da olsa film gösterimiyle öğretim yapıldığı saptanmıştır. Görselliğin öğrenmeyi pekiştirdiği, öğrencilerin bu derslerde eğlence havası içerisinde konuyla özdeşleşerek katılımcı oldukları tespit edilmiştir.

Yapılan görüşmelerde öğrencilerin son zamanlarda vatan, millet ve din gibi konuların filmlerde rencide edici biçimde verilmesinin kendilerini zıt kutuplarda şartlandırdığını, kutsal ve milli değerlerin hassasiyetle işlenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Özellikle televizyon dizilerinde asker, polis ve savaş filmlerinin çoğaldığı ve bunların bir kısım öğrencileri şiddete yönlendirdiği kanaatinin oluştuğu saptandı. Diğer yandan filmler aracılığıyla aile kavramının dejenere edildiğini ve ailenin toplumsal yapısının bozulma riski taşıdığı düşüncesinin öğrencilerde oluştuğu sonuca varılmıştır.

3.1. Katılımcıların Demografik Verilerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde, araştırmaya katılan lise öğrencilerinin cinsiyet, yaş, genel mesleki ve tekniki lise ders ortalamaları, öğrenim gördükleri lise türleri, öğrenim gördükleri bölümler, sosyo-ekonomik düzeyleri gibi bilgileri yer almaktadır. Araştırmaya katılan 103 ortaöğretim öğrencisinin demografik bilgilerini analiz etmek için yüzde (%) ve frekans (f) değerleri hesaplanarak analiz edilmiştir.

Tablo 1-Cinsiyet, Sınıf, Yaş, Bölüm ve Başarı Belgesi İle İlgili Veriler

	Kişisel Bilgiler	F	%
Cinsiyet	Kız	52	50,5
	Erkek	51	49,5
Sınıf	9. Sınıf	11	10,7
	10. Sınıf	30	29,1
	11. Sınıf	43	41,7
	12. Sınıf	19	18,4
Yaş	15	11	10,7
	16	36	35,0
	17	32	31,1
	18	24	23,3
Bölümler	Bölüm Yok	10	9,7
	Bilişim Teknolojileri	26	25,2
	Elektrik Elektronik	26	25,2
	Metal Teknolojileri	13	12,6
	Radyo ve Televizyon	28	27,2
Başarı Belgesi	Takdir	16	15,5
	Teşekkür	40	38,8
	Belge Yok	47	45,6

Tablo incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %50,5'ini kız öğrenciler, %49,5'ini erkek öğrencilerinin oluşturduğu görülmektedir. 9. sınıflardaki öğrenci sayısının 11 (%10,7), 10. sınıflarda 30 (%29,1), 11. sınıflarda 43 (%41,7) ve 12. sınıflarda 19 (%18,4) olmak üzere toplam 103 öğrencinin araştırmaya katıldığı görülmektedir. Yine araştırmaya katılan öğrenciler arasında yaş ortalamasının en küçük 15 ve en büyük 18 yaşında olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin 10 (%9,7)'si 9. sınıf öğrencileri, 26 (%25,2)'si Bilişim Teknolojileri Bölümü öğrencisi, 26 (%25,2)'si Elektrik Elektronik Teknolojileri Bölümü öğrencisi, 13 (%12,6)'sı Metal Teknolojisi Bölümü öğrencisi olduğu görülmektedir.

3.2. Meslek Lisesi Öğrencilerinin Ders Envanteri Olarak Film Kullanılmasına Yönelik Görüşleri

Tablo 2-Meslek Lisesi Öğrencilerinin Ders Envanteri Olarak Film Kullanılmasına Yönelik Görüşleri

Mesleki Liselerde Ders Envanteri Olarak Filmin Etkisi Ölçeği		**Hiçbir zaman**	**Ara sıra**	**Bazen**	**Sık sık**	**Her zaman**	**Madde Ortalaması**
1. Meslek Lisesinde öğretmenleriniz hiç film gösterimiyle ders anlattı mı?	N	17	33	39	9	5	2,53
	%	16,5	32,0	37,9	8,7	4,9	
2. Kültür derslerinde film ile ders anlatır.	N	54	26	25	1	6	2,00
	%	43,7	25,2	24,3	1,0	5,8	
3. Mesleki derslerde film ile ders anlatır.	N	38	23	27	7	8	2,26
	%	36,9	22,3	26,2	6,8	7,8	
4. Film ile anlatılan dersleri daha iyi anlarım.	N	10	14	20	28	31	3,54
	%	9,7	13,6	19,4	27,2	30,1	
5. Film ile anlatılan derslerde eğlenirim.	N	7	11	26	19	40	3,71
	%	6,8	10,7	25,2	18,4	38,8	
6. Film ile anlatılan derslere yoğunlaşamam.	N	51	33	10	5	4	1,81
	%	49,5	32,0	9,7	4,9	3,9	
7. Görsellik konuyu anlamamda etkilidir.	N	8	11	14	23	47	3,87
	%	7,8	10,7	13,6	22,3	45,6	
8. Diyaloglar konuyu anlamamda etkilidir.	N	10	11	27	25	30	3,52
	%	9,7	10,7	26,2	24,3	29,1	
9. Müzik konuyu anlamamda etkilidir.	N	24	15	26	14	24	2,99
	%	23,3	14,6	25,2	13,6	23,3	
10. Animasyon ve Çizgi Film konuyu anlamamda etkilidir.	N	21	25	23	20	14	2,81
	%	20,4	24,3	22,3	19,4	13,6	
11. Belgeseller konuyu anlamamda etkilidir.	N	10	23	29	21	20	3,17
	%	9,7	22,3	28,2	20,4	19,4	
12. Öğretmen sınıfta akıllı tahta kullanır.	N	6	10	23	21	43	3,82
	%	5,8	9,7	22,3	20,4	41,7	
13. Öğretmen sınıfta projeksiyon kullanır.	N	31	12	26	22	12	2,72
	%	30,1	11,7	25,2	21,4	11,7	
14. Öğretmen sınıfa konu ile ilgili film getirir. (cd-dvd-flash bellek)	N	11	31	33	17	11	2,86
	%	10,7	30,1	32,0	16,5	10,7	
15. Öğretmen sınıfa internetten film izletir. (Youtube-EBA)	N	35	31	25	6	6	2,19
	%	34,0	30,1	24,3	5,8	5,8	
16. Sınıf film izlemeye uyumludur.	N	19	14	22	17	31	3,26
	%	18,4	13,6	21,4	16,5	30,1	
17. Filmler mesleğe hazırlanmamda etkilidir.	N	15	17	29	20	22	3,16
	%	14,6	16,5	28,2	19,4	21,4	

Tablo 2 – (Devam)

18. Filmler topluma uyum sağlamamda etkilidir.	N %	7 6,8	19 18,4	39 37,9	21 20,4	17 16,5	3,21
19. Filmler zayıf ve güçlü yönlerimi tanımamda etkilidir.	N %	8 7,8	21 20,4	25 24,3	25 24,3	24 23,3	3,34
20. Filmler sorunlara farklı bakış açıları ile bakmamda etkilidir.	N %	3 2,9	14 13,6	33 32,0	23 22,3	30 29,1	3,61
21. Filmler meslek seçimimde etkilidir.	N %	12 11,7	18 17,5	25 24,3	21 20,4	27 26,2	3,32

Ankete verilen cevaplar bağlamında değerlendirildiğinde; mesleki ve teknik liselerde öğrenim gören öğrencilerin film gösterimine ve ders araç gereci olarak televizyon, projeksiyon, akıllı tahta gibi araçlara aşina olduğu görülmektedir. Bundan hareketle üç ayrı ana başlıkta değerlendirilen cevaplara göre:

1) Mesleki ve teknik liselerde öğretmenleriniz hiç film gösterimiyle ders işledi mi sorusuna verilen cevaplar değerlendirildiğinde; hiçbir zaman cevabını veren öğrencilerin (17 kişi) %16.5 olduğu görülmektedir. Buna karşın ara sıra (33 kişi) % 32 ve bazen (39 kişi) %37.9 olduğu tespit edilmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde film gösterimiyle ders anlatımının tasvip edildiği görülmektedir. Kültür derslerinde film gösteriminin mesleki derslere oranla daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Kültür derslerinde hiçbir zaman cevabını veren (54 kişi) %43.7 oranında öğrenciler ders anlatımında öğretmenlerinin sınıfta konu anlatımında film kullanmadığını belirtmiştir. Bu da filmin daha çok mesleki derslerde kullanıldığını göstermektedir. Mesleki derslerde film gösterimiyle eğitim oranına bakıldığında ara sıra, bazen şıklarının ortalaması (50 kişi) % 47 oranında olduğu görülmektedir; ama buna rağmen 38 kişi % 36.9 oranıyla hiçbir zaman film gösterilmediğini iddia etmektedir.

Filmin derslerde kullanımıyla ilgili dersi daha iyi anladığını ve derste eğlendiğini belirten öğrencilerin oranı ise % 38.8 ile epey yüksek olduğu görülmektedir. Görselliğin konuyu anlamada etkili olduğu, derste müzik, diyalog, animasyon ve çizgi filmlerin gösterilmesiyle eğitimin verilmesinin öğrencileri genel anlamıyla derse motive edip yönlendirdiği verilen cevaplar bazında tespit edilmiştir.

2) Mesleki ve teknik liselerde ders anlatımının film gösterimiyle sunulmasında araçların etkisi incelendiğinde şunlar tespit edilmiştir: Son yıllarda Fatih projesiyle okullara akıllı tahtaların kurulması görselliği taşınabilir ve

sunulabilir yapmıştır. Bu sayede sınıfta projeksiyon ve televizyondan ziyade akıllı tahta kullanılmaktadır. Dolayısıyla sınıfta film gösterme ve internete erişim olanaklarına kavuşulmuştur. Eğitimciler bu olanaklardan yararlanarak öğrencilerine film göstermektedir.

3) Mesleki liselerde film gösteriminin mesleki beceri kazanmada ve meslek seçiminde etkisi hakkında anket sonuçları incelendiğinde şu tespitler yapılabilir:

Filmlerin mesleğe hazırlamada etkisi sorusuna verilen cevaplara göre olumlu bakanların sayısı (66 Kişi) oldukça yüksektir. Bu da filmlerin mesleğe hazırlamada etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Hiçbir zaman şıkkını belirtenlerin sayısı (15 kişi) ise epey düşüktür.

Filmlerin meslek seçiminde etkisi değerlendirildiğinde ise, hiçbir zaman cevabını verenlerin sayısının (12 kişi) çok daha düştüğü tespit edilmiştir. Olumlu cevapların oranı ise epey yüksektir. Her zaman (27 kişi), bazen (25 kişi) olarak cevaplandırılmış, bu da genel olarak filmin meslek seçiminde ve bir mesleğe yönlendirmede etkili olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır.

Filmlerin bireysel veya toplumsal sorunlara bakışı etkilediği ve topluma uyum sağlamada etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Filmlerin sorunlara bakışı hiçbir zaman etkilemediği cevabını verenlerin oranı (3 kişi) % 2.9 olarak tespit edilmiştir. Buna karşın her zaman (30 kişi) ve bazen (33 kişi) cevabını verenlerin oranı ortalamanın üzerindedir. Aynı biçimde filmlerin bireyi topluma uyum sağlamada etkisi konusunda hiçbir zaman cevabını verenlerin sayısı (7 kişi) % 6.8 olarak belirlenirken bazen cevabını verenlerin oranı % 37.9'dur. Bu cevaplar, toplumsal yapının kurulmasında ve devamında filmin ideolojik işlevinin sonuçlarını ortaya koymaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin veri toplama aracına verdikleri cevaplar üzerinden meslek liselerinde ders envanteri olarak film kullanımına ilişkin görüşlerinin cinsiyet değişkenine bağlı olarak değişip değişmediğini ölçmek için yapılan bağımsız örneklem t-testi sonuçları Tablo 3'te görülmektedir.

Tablo 3-Meslek Liselerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Ders Envanteri Olarak Film Kullanımına Ait Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	P
Erkek	51	3,08	0,53	101	0,828	0,41

Kız	52	2,99	0,55

p>0,05

Tablo 3 incelendiğinde Meslek Liselerinde ders envanteri olarak film kullanımının etkisinin cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmadığı görülmektedir (t(101)=0,828 ve p>0,05). Meslek liselerinde öğrenim gören kız ve erkek öğrencilerin Meslek liselerinde ders envanteri olarak film kullanımına yönelik görüşlerinin benzer şekilde olduğu söylenebilir. Mesleki eğitimde kız okullarının farklı yapılanması başka bir değerlendirme konusudur. Bu çalışmada metal teknolojisi hariç diğer üç bölümde cinsiyet farklılığı meslek edinmede bir ayrıcalık, üstünlük niteliği göstermemektedir. Karma eğitim yapan meslek liseleri herhangi bir cinsiyet farkına göre program hazırlamamaktadır. Dolayısıyla cinsiyet değişkenine göre şaşırtıcı bir sonucun çıkması muhtemel değildir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşlarına göre Meslek liselerinde ders envanteri olarak film kullanımına ilişkin görüşleri Tablo 4'te görüldüğü gibidir.

Tablo 4-Lise Öğrencilerinin Yaşlarına Göre Meslek Liselerinde Ders Envanteri Olarak Film Kullanımı Görüşleri

Yaş	N	$\bar{X}$	Ss
15	11	2,88	0,62
16	36	2,94	0,47
17	32	3,14	0,49
18	24	3,09	0,64

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşlarının meslek liselerinde ders envanteri olarak film kullanımına ilişkin görüşlerini etkileyip etkilemediğini belirlemek için varyans analizi yapılmıştır. Bu varyans analizi sonuçları Tablo 5'te görülmektedir.

Tablo 5-Lise Öğrencilerinin Yaşlarına Göre Meslek Liselerinde Ders Envanteri Olarak Film Kullanımı Görüşlerine İlişkin Varyans Analizi (ANOVA)

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	0,98	3	0,32	1,11	0,34	
Gruplar içi	28,98	99	0,29			Yok
Toplam	29,96	102				

p>0,05

Tablo 5 incelendiğinde araştırmaya katılan lise öğrencilerinin meslek liselerinde ders envanteri olarak film kullanımına yönelik görüşlerinin yaşlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir (F=1,11 ve p>0,05). Çeşitli yaşlardaki öğrencilerin meslek liselerinde ders envanteri olarak film kullanımına ilişkin görüşlerinin benzer olduğu söylenebilir. Film gösteriminin bu yaş grubu öğrenciler açısından cazip görüldüğü aşikardır. Dolayısıyla verilen cevapların yaş aralığı dikkate alınarak incelenmesinde çıkan sonuçların yakın olması doğaldır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin öğrenim gördükleri alana göre Meslek liselerinde ders envanteri olarak film kullanımına ilişkin görüşleri Tablo 6'da görüldüğü gibidir.

Tablo 6-Lise Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Alana Göre Meslek Liselerinde Ders Envanteri Olarak Film Kullanımı Görüşleri

Okul Türü	N	$\bar{X}$	Ss
Alan yok (AY)	10	2,88	0,66
Bilişim Teknolojileri Alanı (BT)	26	2,88	0,45
Elektrik Elektronik Teknolojileri Alanı (ET)	26	2,98	0,46
Metal Teknolojileri Alanı (MT)	13	2,89	0,66
Radyo ve Televizyon Teknolojisi Alanı (RT)	28	3,34	0,48

Araştırmaya katılan öğrencilerin öğrenim gördükleri alanın meslek liselerinde ders envanteri olarak film kullanımına ilişkin görüşlerini etkileyip etkilemediğini belirlemek için varyans analizi yapılmıştır. Bu varyans analizi sonuçları Tablo 7'de görülmektedir.

Tablo 7-Lise Öğrencilerinin Yaşlarına Göre Meslek Liselerinde Ders Envanteri Olarak Film Kullanımı Görüşlerine İlişkin Varyans Analizi (ANOVA)

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	3,86	4	0,96	3,63	0,00	RT-AY, RT-BT, RT-ET, RT-MT
Gruplar içi	26,09	98	0,26			
Toplam	29,96	102				

p<0,05

Tablo 7 incelendiğinde araştırmaya katılan lise öğrencilerinin meslek liselerinde ders envanteri olarak film kullanımına yönelik görüşlerinin öğrenim gördükleri alana göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir (f=3,63 ve p<0,05).Bu anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Schefee Testi Sonuçlarına göre anlamlı farkın, Radyo ve Televizyon alanında öğrenim gören meslek lisesi öğrencileri ile Alanı Olmayan (AY), Bilgisayar Teknolojisi Alanında, Elektrik Elektronik Alanında ve Metal alanında öğrenim gören öğrenciler arasında Radyo ve Televizyon alanında öğrenim gören öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Bu bulguya dayanarak Radyo ve Televizyon alanında öğrenim gören öğrencilerin meslek liselerinde ders envanteri olarak film kullanımına ilişkin görüşlerinin olumlu olduğu söylenebilir. Bu bölümde öğrenim gören öğrencilerin hem mesleki yönelimlerinin hem de işin doğası gereği filme yakın durmaları gerekmektedir. Çıkan sonuçlar ölçüt alındığında diğer bölümlere nazaran radyo-TV bölümü öğrencilerinin derslerinde film kullanımının yüksek olması bu durumla açıklanabilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıflara göre Meslek liselerinde ders envanteri olarak film kullanımına ilişkin görüşleri Tablo 8'de görüldüğü gibidir.

Tablo 8-Lise Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Sınıflara Göre Meslek Liselerinde Ders Envanteri Olarak Film Kullanımı Görüşleri

Sınıf	N	$\bar{X}$	Ss
9. Sınıf	11	2,89	0,62
10. Sınıf	30	2,95	0,48
11. Sınıf	43	3,03	0,57
12. Sınıf	19	3,26	0,46

Araştırmaya katılan öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıfların meslek liselerinde ders envanteri olarak film kullanımına ilişkin görüşlerini etkileyip etkilemediğini belirlemek için varyans analizi yapılmıştır. Bu varyans analizi sonuçları Tablo 9'da görülmektedir.

Tablo 9-Lise Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Sınıflaragöre Meslek Liselerinde Ders Envanteri Olarak Film Kullanımı Görüşlerine İlişkin Varyans Analizi (ANOVA)

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	1,41	3	0,47	1,64	0,18	
Gruplar içi	28,54	99	0,28			Yok
Toplam	29,96	102				

p>0,05

Tablo 9 incelendiğinde araştırmaya katılan lise öğrencilerinin meslek liselerinde ders envanteri olarak film kullanımına yönelik görüşlerinin öğrenim gördükleri sınıflara göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir (F=1,64 ve p>0,05). Farklı sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin meslek liselerinde ders envanteri olarak film kullanımına ilişkin görüşlerinin benzer olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin bir önceki dönem aldıkları başarı belgesine göre Meslek liselerinde ders envanteri olarak film kullanımına ilişkin görüşleri Tablo 10'da görüldüğü gibidir.

Tablo 10-Lise Öğrencilerinin Bir Önceki Dönem Aldıkları Başarı Belgesine Göre Meslek Liselerinde Ders Envanteri Olarak Film Kullanımı Görüşleri

Başarı Belgesi	N	$\overline{X}$	Ss
Takdir	16	3,05	0,38
Teşekkür	40	3,06	0,57
Belge Yok	47	3,00	0,56

Araştırmaya katılan öğrencilerin bir önceki dönem aldıkları başarı belgelerinin meslek liselerinde ders envanteri olarak film kullanımına ilişkin görüşlerini etkileyip etkilemediğini belirlemek için varyans analizi yapılmıştır. Bu varyans analizi sonuçları Tablo 11'de görülmektedir.

Tablo 11-Lise Öğrencilerinin Bir Önceki Dönem Aldıkları Başarı Belgelelerinegöre Meslek Liselerinde Ders Envanteri Olarak Film Kullanımı Görüşlerine İlişkin Varyans Analizi (ANOVA)

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	0,08	2	0,43	0,14	0,86	
Gruplar içi	29,87	100	0,29			Yok
Toplam	29,96	102				

p>0,05

Tablo 11 incelendiğinde araştırmaya katılan lise öğrencilerinin meslek liselerinde ders envanteri olarak film kullanımına yönelik görüşlerinin bir önceki dönem aldıkları başarı belgesine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir (F=0,14 ve p>0,05). Farklı başarı belgesi alan ya da hiç başarı belgesi almayan öğrencilerin meslek liselerinde ders envanteri olarak film kullanımına ilişkin görüşlerinin benzer olduğu söylenebilir.

Öğrencilerle yapılan yüz yüze görüşmelerde ve yapılan uzun süreli gözlemlerde öğrencilerin film gösterimi sırasında ve sonrasında duygu ve düşünce dünyalarında önemli değişimlerin olduğu sonucuna varılarak filmlerin temsil ve ideolojik etkileri konusunda yöneltilen "Filmler sizin düşünce ve inanç dünyanızı etkiliyor mu?" ve "Filmler toplumsal yapıyı etkiliyor mu?" sorularına yanıtları arandı:

Elektrik-elektronik bölümü 10. Sınıf öğrencisi S.K "Benim zaten bir inancım, bir düşüncem var ama bunları kötüleyen bir film olunca doğru veya yanlış olduğunu düşünmeden öfkeleniyorum. Eğer överse de çok mutlu oluyorum. Aslında filmler sadece eğlendirmeli bizi." diyerek filmlerin ideolojik, politik alanın dışında temalar işlenmesini savundu. Metal işleri bölümü 10. Sınıf öğrencisi H.D filmlerin politik olayları abartarak insanları öfkeye ve düşmanlığa sevk ettiğini ifade ederek "Aslında filmler gerçek hayatı anlatır. Fakat insanlar hoşuna giden, hesabına gelen şeyler ister. Film izlediğimde konuda siyaset varsa beni ve kişiliğimi çok etkiliyor." dedi.

Radyo-Tv bölümü 10. sınıf öğrencisi M.A. "İzlediğimiz şey bir film olsa da filmi yazıp yönetenler bilinçli olarak sanatı politik hale getiriyor. Filmlerin bir görevi de bizim düşüncelerimizi değiştirmek, etkilemektir. Film izlediğimde hem duygularım hem düşüncelerim konuya, kahramanın hareketlerine göre değişiyor" diyerek filmin etkisini vurguladı. Bilişim teknolojileri 10. Sınıf öğrencisi P.Y. "İnsan zaten bir düşünce sahibidir. Bir karakteri vardır. Filmler de zaman geçirmek, eğlenmek içindir. Film biter her şey biter, her şeyi unutursunuz. Filmler benim duygularımı izlerken etkiler ama düşüncem değişmez." düşüncelerini savunarak filmin etkisinin sınırlı olduğunu belirtti.

Radyo-Tv 11. sınıf öğrencisi N.K. filmlerin aile ve toplum yapısını değişime uğrattığını öne sürerek "Filmlerin çoğu artık bireysel yaşayan, özgür insanları konu alıyor. Sanki herkes kendi kafasında bir dünyada yaşıyor. Baba yok, anne yok, varsa da saygı yok. Bence filmler aile yapısını bozuyor. Dolayısıyla toplum da bozuluyor." düşüncesini ifade etti. Bilişim Teknolojileri 11. sınıf öğrencisi M.C. "Aile yapısı zaten sürekli değişiyor, bu değişimin suçlusu olarak filmleri göstermek doğru değil. Insan sokakta değişir, dünyayı görür değişir. Tam tersine filmler insana hayatı, gerçekleri gösterir. Nasıl davranacağımızı öğretir. Filmlerin insanın siyasi düşüncelerini değiştirmesi de kötü bir şey değildir." düşüncelerini ifade ederek filmlerin aile yapısında da düşünce dünyasında da değişiklik yapmasının olumlu olduğunu, değişimin toplumun doğasında bulunduğunu açıkladı.

Metal işleri 11. sınıf öğrencisi D.A. aile kavramının bir kutsallık taşıdığını ve korunması gerektiğini belirterek "Aile yapısı çökerse ülke çöker. Bilinçli olarak aile çürütülmeye çalışılıyor. bunu da filmlerle yapmaya çalışıyorlar. çünkü filmler eğlendirirken, hoşça zaman geçirtirken siz farkında olmadan size değiştirir. Hem kişiliğinizi, hem düşüncelerinizi, hem aile saygı ve sevginizi bitirir." dedi. Elektrik-elektronik alanı 11. sınıf öğrencisi Ş.D. aile ve toplumun bir bütün olduğunu, ailenin küçük bir yapı olarak korunması halinde daha güçlü ve vatanını seven, fedakâr insanların olacağını ifade ederek "Filmlerde eskiden mutlu ve birbirine bağlı aileler gösterilirdi. şimdi hep fırıldak, sahtekar, çapkın aileler var. filmlerde kadın-erkek ilişkileri çok çarpık bence. Filmleri yazanlar, çekenler biraz dikkatli yazmalı. Bir de filmlerde çok şiddet, kan var, sanki kanun yok, herkes vuruyor, öldürüyor, bize şiddeti tavsiye ediyorlar. Toplumda insanlar birbirinden uzak kaçıyor, herkes birbirine düşman oluyor." düşüncelerini açıkladı.

Filmlerin bireylerin ve toplumun ideolojik dünyasında etkili olduğunu ve kendisinin düşüncelerini yönlendirdiğini ifade eden radyo-TV alanı 12. sınıf öğrencisi M.K. "Sınıfta film gösterilince öğretmenler daha çok öğretici ve kanunlara uygun filmlere yer veriyor. Evde televizyonlar ne gösteriyorsa onları seyrediyoruz. Okulda zararlı filmlerden korunuyoruz. Gerçi bu kez devletin izin verdiği filmlerin etkisinde kalıyoruz ama olsun. Evde öyle değil. Karşımıza çıkan filmler bizi hırsızlığa da, cinayete de, düşmanlığa da bazen de efendiliğe götürüyor. Devlet doğru filmleri desteklemeli, şiddetli filmleri azaltmalı." düşüncelerini açıkladı. Bilişim

teknolojileri alanı 12. sınıf öğrencisi H.S. derslerde film gösterimi sayesinde bilgisayar sektörüyle ilgili çok şey öğrendiğini, internetten video izleyerek grafik, kurgu, photoshop gibi birçok uygulamayı kullanabildiğini ifade ederek filmle, videolarla eğitimin akılda daha çok kalıcı olduğunu vurguladıktan sonra, "Filmler elbette bizim inanç ve düşünce dünyamızı etkiliyor. bazen olumlu bazen de olumsuz etkileyebilir. Bu doğal değil mi? Her filmin amacı, verdiği mesaj farklıdır. Filmler zaten devletlerin denetimine bağlıdır. Onların hesabına gelen şeyleri çekebilirsiniz. Gelmeyeni yönetmen çekse bile televizyonda, sinemada göstermezler. Demek ki, kural budur. İzlediğimiz her film, devletler izin verirse film olur." düşüncelerini açıkladı.

Elektrik-elektronik alanı 12. sınıf öğrencisi B.Ö. bazı elektrik bağlantıları yanında birçok elektronik aracın tamir ve bakımını, montajını videolardan izleyerek öğrendiklerini ifade ederek" Filmler bizim için başka bir alandır. Tabi ki bir film düşüncelerimizi değiştirebilir, etkileyebilir. İnanç ayrı bir konudur. Ama insan mutlaka her filmden bir şey öğrenir. Öğretmenlerimiz bazen öğretici, ibret verici filmler izletiyor. Ben de bilim kurgu filmleri seviyorum. Yeni araçlar, teknolojiler öğreniyorum. Benzerlerini yapmaya çalışıyorum. Toplum da filmlerden etkilenir, farkına varmazsınız ama size değiştirirler." Radyo-Tv alanı 9. sınıf öğrencisi N.A. "Okulda ilk kez bu bölümde film gösterdiler. Derste film gösterilince okulu daha çok seviyorum. Öğretmenlerimiz videolar açıyor, örnek filmler gösteriyor, bazen filmi durdurarak senaryo, ses, ışık, dekor, kamera hareketleri hakkında bilgi veriyor. Görerek öğreniyoruz, sonra benzerini yapmaya çalışıyoruz. çok hoş oluyor. Sorularınıza da şöyle cevap vereyim, filmler beni etkiliyor, ama komedi filmlerini seviyorum." diyerek düşüncelerini ifade etti.

3.3. Tartışma

Ortaöğretim Mesleki Liselerde BirDers Envanteri Olarak Filmin Eğitim ve Öğretimdeki Etkisi'ni araştıran anketimizde çıkan sonuçlar, yukarıdaki bölümlerde gösterildiği gibi sanıldığından da daha etkilidir. Mesleki liselerde film ile ders işlemede hangi derslerde yararlanılmaktadır, sınıf, okul ortamı film gösterimine uygun mudur, hangi araçlarla gösterim yapılmaktadır, gösterilen filmlerin toplumsal

yapıya uyum sağlamada etkisi var mıdır, öğrencilerin meslek seçiminde etkisi nedir gibi soruların cevapları irdelenmiş ve bazı tutarlı bulgulara ulaşılmıştır.

Öğrencilerin 9. sınıf seviyesindeyken ideolojik değişimlerin pek farkında olmadıkları, filmlerin taşıdıkları temsiller ve ideolojik mesajlara karşı daha savunmasız oldukları gözlendi. Buna karşın toplumsal yapının korunmasına duyarlı oldukları saptandı. Yaş ve sınıf seviyesi yükseldikçe öğrencilerin bilinç seviyelerinin filmleri seçme, mesajı algılama ve zararlı mesajlara karşı kendini koruma refleksinin arttığı gözlendi.

Film ile ders anlatmanın öğrencilere daha hızlı ve kalıcı bilgi aktarımında etkili olduğu gözlenerek öğrencilerin henüz köklü bir ideolojik düşünceye sahip olmadığı ve film göstergelerini, temsillerini tam anlamlandıramadığı yaşlarda onlara gösterilecek doğru filmler ve videolarla çeşitli yeteneklerin kazandırılabileceği, vatanına ve milletine bağlı, evrensel değerlere saygılı ve topluma yararlı bireyler olarak yetiştirilebileceği bulgularına ulaşılmıştır.

Görüntünün birden çok duyuya hitap eden niteliklerinin istenilen yetenek, bilgi veya davranışı kazandırmada etkin olduğu savından hareketle derslerde gösterilecek filmlerin öğrencilere eleştirel ve diyalektik düşünme yetisi kazandırması gerektiği bulgusuna ulaşılmıştır. Filmler ezberden uzak bir eğitim yöntemi olabilir mi? Öğrencilerin klasik anlatım ve dinleme tekniğiyle eğitim-öğretim görme sistemine karşı alternatif bir ders işleme yöntemi olabilir mi gibi sorular da irdelenmiş ve yanıtlar aranmıştır.

Mesleki eğitimin önem kazandığı ve gelişen teknoloji ile birlikte kalifiye eleman ihtiyacının arttığı piyasaya nitelikli ve planlı bir görsel eğitimle donanımlı, sorumluluk sahibi öğrenciler yetiştirilebilecektir. Okul donanımlarının geliştirilmesi, meslek öğretmenlerinin film ile eğitim konusunda yetiştirilmesi, gerekli filmlerin acil hazırlanması rekabetçi dünya piyasalarına karşı Türk eğitim sistemini öne çıkaracaktır. Nitekim Covid-19 pandemisi sürecinde acilen faaliyete sokulan EBA TV ve EBA portal üzerinden yapılan görsel eğitimler, uzaktan eğitim çalışmaları görsel eğitimin önemini göz önüne sermiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye'de film makinesinin icadından hemen sonra film gösterimleri başlamış, çekimler yapılmıştır fakat okullarda filmle öğretim bütün çabalara karşın tam anlamıyla uygulamaya konulamamıştır. Filmle eğitim yapabilmek için MEB bünyesinde daire başkanlıkları kurulmuş, okullara televizyon, video oynatıcı, projeksiyon, akıllı tahta vb araçlar yollanmış ama bunlar etkin biçimde kullanılamamıştır. TRT çatısı altında defalarca eğitim ve öğretim birimleri kurulmuş, ne yazık ki yine yeterli verim alınamamıştır. Günümüzde EBA, TRT OKUL, FATİH projesi gibi çalışmalar hâlâ yürürlüktedir.

Filmlerin en derin ve karmaşık konuları yoğun bir sunumla verebilme gücü vardır. Üstelik bu güç kitleleri kolayca sürükleyebilmekte, etkileyip değiştirebilmektedir. Film, kişilere yeni davranışlar kazandırmakta ve tercihlerini yönlendirebilmektedir. Filmin ülkemizde eğitimde sınırlı etkilere sahip olmasının temel nedeni eğitimcilerin bu konuda eğitimsiz olmalarıdır. Amaca uygun filmlerin bulunmayışı, eğitimcilerin filmi zamanı dolduran boş bir uğraş olarak görmeleri, televizyonun "ders aksatan araç" olarak tanımlanması, öğrencilerin sosyal medyaya olan bağımlılıkları ve disiplinsiz yaklaşımları gibi nedenler sıralanabilir.

Amerika'da 1930'larda okul filmleri çeken şirketler kurulmuş ve okul sinemaları açılmıştır. Okullar için film kütüphaneleri kurulmuştur. Öğretmen eğitimi konusunda çok ciddi çalışmalar yapılmıştır. Türkiye'de bu tür bir çalışma maalesef uzun yıllar yapılmamış, sadece öğrencilerin merkeze alındığı ve rastgele materyallerin üretildiği ya da satın alındığı bir sistem yürütülmeye çalışılmıştır. Covid-19 pandemisi sürecinde görsel eğitimin önemi fark edilmiş ve "Uzaktan Eğitim" adıyla çok önemli ve çeşitli ders görselleri çekilmiştir. 2010 yılından beri yürürlüğe konulmaya çalışılan Fatih projesi kapsamında okullara dağıtılması gereken

akıllı tahtalar henüz tam dağıtılamamıştır. Yine bu süreçte öğrencilere söz verilen tabletler sadece küçük bir gruba dağıtılabilmiştir. Akıllı tahta takılan okulların öğretmenleri kullanmayı bilmedikleri için tahtalar sınıfta süs gibi durmaktadır. Bu açıdan öncelikle eğitimcilerin görselliğin önemi konusunda eğitilmesi gerekmektedir.

Filmlerin sosyal becerileri etkilediği, aktardığı konuların kalıcılığını sağladığı ve eğlendirerek öğrettiği için başarıyı arttırdığı bilinmektedir. Bu çalışmada en belirgin sonuçlardan biri, öğrencilerin yüksek bir oranda film ile anlatılan derslerde eğlendiklerini belirterek, böylesi derslerde konuları daha iyi anladıklarını ve kolayca unutmadıklarını ifade etmeleridir. Mesleki derslerde film gösteriminin kültürel derslere oranla daha yaygın olduğu ve öğrencilere farklı bakış açıları kazandırarak topluma uyum sağlamada etkili olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Ortaöğretimde öğrenim gören kişilerin yaş ortalamaları dikkate alındığında 11. ve 12. sınıflarda meslek seçiminde filmlerin etkisini kabul etme oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Karma eğitim veren bir sistemde yapılan bu anket ve derinlemesine görüşme araştırmasında bilinmelidir ki metal teknolojileri alanında öğrenim gören kız öğrenci hiç bulunmamaktadır. Radyo-Tv ile Bilişim Teknolojisi bölümlerinde mesleki açıdan kız öğrencilerin daha çok tercihte bulunduğu tespit edilmiştir. Buna rağmen ankette kız öğrencilerin sayısı erkeklerden daha fazladır.

Meslek liselerinin başarı ortalamasının Fen veya Anadolu liselerine oranla daha düşük olduğu bilinmektedir. Meslek liseleri, daha çok meslek edindirme amacıyla kurulmuş görülse de öğrenci ve velilerin amacı öğrencinin üniversiteye yerleşerek meslek sahibi olmasıdır. Bu açıdan yaklaşıldığında ankette de tespit edildiği üzere takdir, teşekkür belgesi alma oranı epey yüksektir. Kaldı ki meslek liselerinde mesleki derslerin yanısıra diğer liselerde işlenen dersler de bulunmaktadır.

Filmin etkisiyle ilgili diğer dallarda yapılmış birçok çalışma varsa da meslek liselerine yönelik çalışmaların pek bulunmaması dikkate değerdir. Bu çalışmada meslek liselerinde film gösteriminin olanakları ve meslek seçiminde etkisiyle ilgili değerlendirmelerde bulunulmuş ve bir öğretim yöntemi olarak filmlerin yapımı, sunumu, gerçeklik ve temsil sorunu ele alınmıştır.

Mesleki liselerde bir ders envanteri olarak filmin kullanılması ve öğrencilerin herhangi bir mesleğe yönlendirilerek onlara beceriler kazandırılması, MEB'in temel

hedefleri arasında yıllardır yer almakla birlikte, bu çalışma sürecinde görülmüştür ki henüz bu hedefe ulaşılamamıştır. Hedefe ulaşılamamasının temel nedeni olarak öğretmenlerin bu konuda yeterli deneyim ve bilgiye sahip olmaması öne sürülebilir. Bunun yanında ders müfredatına girebilecek konuların belirlenip yapımcılar ve yönetmenler tarafından filme çekilmesi gerekmektedir. Mesleki eğitim veren okullarımızda sistem, hâlâ usta-çırak ilişkisiyle yürütülen bir eğitim modeliyle yürümektedir. Oysa teknolojinin gelişmişliğini sınıflara taşıyacak olanaklardan yararlanılmalıdır.

Konulu filmler, belgeseller, animasyonlar ve videolarla dersin işlenebileceği fiziki ortamlar hazırlanmalıdır. MEB yapım firmalarını bu konuda destekleyerek yönlendirmelidir. Mesleğin gerektirdiği incelikler, kurallar ile iş sağlığı ve güvenliği gibi konularda bilgilendirici çalışmalar yürütülebilir. Konuyla ilgili uzmanların görüşü alınarak pedagoglardan, psikologlardan, yönetmenlerden, yapımcılardan komisyonlar kurularak filmin gerçeklikle ilişkisi ve bireye sunacağı yarar ilkesi göz önünde bulundurulabilir.

Derslerin yıllık müfredatlarına hangi modülde, hangi filmlerin kullanılacağı tespit edilerek yazılmalıdır. Bunun için internetin sunduğu olanaklardan yararlanarak MEGEP ve EBA benzeri bir proje hazırlanabilir. Bu projede derslerde gösterilecek filmler konularına göre tasnif edilerek öğrenci ve öğretmenlerin erişimine sunulabilir.

Mesleki ve teknik liselerde filmle eğitim ve öğretimin etkisini öğrenmek amacıyla değişik türdeki okullarda başka araştırmalar yapılabilir. Bu sayede sınırlılıklarımız içinde ele aldığımız dört bölüm dışındaki alanlarda filmin etkisi daha iyi incelenebilir. Bir öğretim metodu olarak filmlerle öğretim konusunda yapılacak olan eğitim araştırmalarının sayılarının artması, okullardaki uygulamaların kalitesini artıracaktır.

KAYNAKÇA

Adanır, O. (2003). Sinemada Anlam ve Anlatım. İstanbul: Metis Yayınları

Adanır, O. (2012). Sinema televizyon kültür, İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

Adanır, O. (2017). İşitsel ve görsel anlam üretimi, İstanbul: Eylül-Sanat Yayıncılık.

Adorno, T. (2007). Kültür Endüstrisi Kültür Yönetimi (çev: Nihat Ülner ve Mustafa Tüzel), İstanbul: İletişim Yayınları

Akyürek, F. (2012). Senaryo Yazarı Olmak, İstanbul: Mediacat Yayınevi

Althusser, L. (2010). İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları (çev: Alp Tümertekin), İstanbul: İthaki Yayınları

Budak, M. (1986). Sinema Yazıları. İstanbul: Bayrak Yayıncılık

Burton, C. E. (1998). Sociology and The Feature Film, Teaching Sociology, 16(3), 263-271

Çilenti, K. (1979). Eğitim Teknolojisi. Ankara: Kadıoğlu matbaası

Coşkun, E. (2011). Dünya Sinemasında Akımlar. Ankara: Phoenix Yayınları

Deflem, M. (2007). Alfred Hitchook ve Sosyalleşme Sociological Theory: Persons Goes to the Movies

Diken, B. ve Laustsen, C. (2010). Filmlerle Sosyoloji (çev: Sona Ertekin), İstanbul: Metis Yayınları

Dmytryk, E. ve Dmytryk P.J. (1984). Sinemada Oyunculuk (çev: Levent Cinemre), İstanbul: Afa Yayınları

Goebbels, J. (2021) Goebbels'in Hatıraları (Çev. Salim Uzun), İstanbul: Dorlion Yay.

Gönen, M. (2007). Hollywood Sineması. İstanbul: Es Yayınları

Hall, S. (1999). "Kültür, Medya ve İdeolojik Etki" (Çev. M. Küçük) Ankara: Ark yay.

İnce Yakar H. G. (2013). Sinema Filmlerinin Eğitim Amaçlı Kullanımı: Tarihsel Bir Değerlendirme. Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, (19), 263-271

Koçoğlu, E. Aydemir H. ve Ekici, Ö. (2018).Görsel materyallerle sosyal bilgiler öğretimi. R. Sever, M. Aydın ve E. Koçoğlu (Ed.), Alternatif Yaklaşımlarla Sosyal Bilgiler Eğitimi içinde, Ankara: Pegem Akademi.

Kolker, R. (2009). Film Biçim ve Kültür (çev. Fırat Ertınaz, Ali Güney vd.). Ankara: De Ki Basım Yayın

Köymen, O. (2003). Tarih Eğitimine Eleştirel Yaklaşımlar. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı yayınları.

Mardin, Ş. (1976). İdeoloji. Ankara: Sosyal Bilimler Derneği Yayınları

Milli Eğitim Bakanlığı. (2009). İlköğretim Matematik Dersi 6-8. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi

Milli Eğitim Bakanlığı. (2016). Aday Öğretmen Kılavuzu. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.

Monaco, J. (2009). Bir Film Nasıl Okunur: Sinema Dili, Tarihi Ve Kuramı (çev: Ertan Yılmaz), İstanbul: Oğlak Yayınları

Moore, S. (2011). Stanislavski Sistemi (çev: Özgür Çiçek ve Bülent Sezgin…), İstanbul: bgst Yayınları

Oskay, Ü. (1993). Kitle İletişiminin Kültür İşlevleri. İstanbul: Der Yayınları

Özakman, T. (2007). Oyun ve Senaryo Yazma Tekniği. İstanbul: Bilgi yayınları

Özalp, L. (2008). Bir Film Yapmak. İstanbul: Hil Yayın

Özön, N. (1976). Arkın Sinema Ansiklopedisi. İstanbul: İstanbul

Özön, N. (2008). Sinema sanatına Giriş. İstanbul: Agora

Öztürk, R. (2000). Sinemada kadın Olmak. İstanbul: Alan Yayınları

Öztürk, S. (2005). Erken Cumhuriyet Döneminde Sinema, Siyaset, Seyir. Ankara: Elips Kitap

Öztürk, B. & Kısaç İ. (2017). Bilgiyi işleme modeli, Binnur Yeşilyaprak (Ed.), Eğitim psikolojisi içinde, Ankara: Pegem Akademi.

Pasin, R. (1951). Modern Eğitimde Film. İstanbul: İstanbul Basımevi.

Pudovkin, İ. V. (2004). Sinemada Oyuncu (çev: Oğuz Özügül), İstanbul: Pencere Yayınları

Radyo TV Üstkurulu. (2007). İlköğretim medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen El Kitabı. Ankara. (

Ryan, M ve Kellner, D. (1997). Politik Kamera (çev: Elif Özsayar), İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Scognamillo, G. (2003). Türk Sinema Tarihi. İstanbul: Kabalcı Yayınevi

Smelik, A. (2008). Feminist Sinema ve Fim Teorisi (çev: Deniz Koç), İstanbul: Agora yayınları

Şirin, M. R. (1999). Televizyon çocuk ve aile, İstanbul: İz Yayıncılık.

Temizel, G. (2012). Sanat Eğitimi Alan Öğrencilerin Sanat ve Estetik Tutumlarına Görsel Kültürün Etkisi. Konya: Parlet Yayınları

Tezcan, M. (1988). Toplumsal Değişme ve Eğitim. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları

Yalanız, Y. (2018). Sinemaya Konu Olan Eğitim Sistemlerinin Örgütsel ve Yönetsel Sorunları. TRT Akademi, 3

Yılmaz, E. (2008). Sinema ve İdeoloji İlişkileri Üzerine. Ankara: Orient Yayınları

Dergilerde Makale ve Bülten;

Birkök, M. C. (2008). Bir Toplumsallaştırma Aracı Olarak Eğitimde Alternatif Medya Kullanımı: Sinema Filmleri. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, (5)2.

Film Radyo Televizyonla Eğitim Başkanlığı. (1996). Eğitim Medyası Ürün Kullanma Kılavuzu ve Kataloğu. Ankara: MEB Basımevi

Güven Yıldırım, E. Köklükaya, A. N. ve Selvi, M. (2015). Öğretim Materyali Olarak 3 Idiot Filmi ile Öğretmen Adaylarının Günlük Hayatta Fenin Kullanımı ve Eğitimde Aile Rolü Üzerine Görüşlerinin Belirlenmesi. Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5(2), 94-105.

İnce Yakar H. G. (2013). Sinema Filmlerinin Eğitim Amaçlı Kullanımı: Tarihsel Bir Değerlendirme. Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, (19), 263-271

Kurtdaş, E. M. (2021). Eğitimde Film Kullanımının Önemi. M. Akif Ersoy Üni. Eğitim Fak. Dergisi, (60), 222-244

Öztaş, S. (2008). Tarih Öğretimi ve Filmler. Kastamonu Eğitim Dergisi, (16)2, 543-556

Radyo TV Üstkurulu. (2007). İlköğretim medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen El Kitabı. Ankara.

Türkmen, H. (2010). İnformal (Sınıf-Dışı) Fen Bilgisi Eğitimine Tarihsel Bakış Ve Eğitimimize Entegrasyonu. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3(39), 46-59.

Yıldız, C ve Ürey, M. (2014). Matematik Öğretiminde Film ve Videoların Önemi. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi (3)1. ISSN:2146-9199

Tezler;

Ak Y. (2020) "Panoptik Gözetim ve Kampüs mekanının Dönüşen Anlamları: Gaziantep Üniversitesi Örneği" Gaziantep Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim ve Toplumsal Dönüşüm Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi

Bozkurt S. (2017) "Uzaktan Eğitim Yayıncılığında Sinematografik Tasarımın Önemi ve Etkileri: Bülent Ecevit Üniversitesi Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi Örneği" Okan Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sinema televizyon Anasanat Dalı. Yüksek Lisans Tezi

Elitaş T. (2017) "Uzaktan Eğitim Lisans Sürecinde Yeni İletişim Teknolojileri: Atatürk Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi" Marmara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Radyo televizyon ve Sinema Anabilim Dalı. Doktora Tezi.

Elektronik Kaynak;

www.knowmia.com

www.meb.gov.tr

www.megep.meb.gov.tr.

www.universalmind.com

www.wevideo.com

EKLER

EK 1: Anket Örneği

ANKET FORMU

Bu anket, ortaöğretim mesleki liselerde bir ders envanteri olarak filmin etkisini değerlendirme çalışmasında veri oluşturması amacıyla (21) sorudan oluşmuştur. Sorulara eksiksiz, doğru ve içtenlikle cevap vermeniz bu araştırmanın amacına ulaşmasında büyük katkı sağlayacaktır. Değerli katkılarınız için teşekkür ederiz.

1. Yaş : ☐ 15 ☐ 16 ☐ 17 ☐ 18 ☐ 19 ve üstü

2. Cinsiyet : ☐ Erkek ☐ Kız

3. Alan Teknolojileri : ☐ Bilişim Teknolojileri ☐ Elektrik Elektronik ☐ Metal Teknolojileri ☐ Radyo ve Televizyon

4. Sınıf : ☐ 9. Sınıf ☐ 10. Sınıf ☐ 11. Sınıf ☐ 12. Sınıf

5. Son Başarı Durum Belgesi : ☐ Takdir ☐ Teşekkür ☐ Yok

Mesleki Liselerde Ders Envanteri Olarak Filmin Etkisi Ölçeği		**Hiçbir Zaman**	**Ara sıra**	**Bazen**	**Sık Sık**	**Her Zaman**
1.	Meslek Lisesinde öğretmenleriniz hiç film gösterimiyle ders anlattı mı?	1	2	3	4	5
2.	Kültür derslerinde film ile ders anlatır.	1	2	3	4	5
3.	Mesleki derslerde film ile ders anlatır.	1	2	3	4	5
4.	Film ile anlatılan dersleri daha iyi anlarım.	1	2	3	4	5
5.	Film ile anlatılan derslerde eğlenirim.	1	2	3	4	5
6.	Film ile anlatılan derslere yoğunlaşamam.	1	2	3	4	5
7.	Görsellik konuyu anlamamda etkilidir.	1	2	3	4	5
8.	Diyaloglar konuyu anlamamda etkilidir.	1	2	3	4	5
9.	Müzik konuyu anlamamda etkilidir.	1	2	3	4	5
10.	Animasyon ve Çizgi Film konuyu anlamamda etkilidir.	1	2	3	4	5
11.	Belgeseller konuyu anlamamda etkilidir.	1	2	3	4	5
12.	Öğretmen sınıfta akıllı tahta kullanır.	1	2	3	4	5
13.	Öğretmen sınıfta projeksiyon kullanır.	1	2	3	4	5
14.	Öğretmen sınıfa konu ile ilgili film getirir. (cd-dvd-flash bellek)	1	2	3	4	5
15.	Öğretmen sınıfa internetten film izletir. (Youtube-EBA)	1	2	3	4	5
16.	Sınıf film izlemeye uyumludur.	1	2	3	4	5
17.	Filmler mesleğe hazırlanmamda etkilidir.	1	2	3	4	5
18.	Filmler topluma uyum sağlamamda etkilidir.	1	2	3	4	5
19.	Filmler zayıf ve güçlü yönlerimi tanımamda etkilidir.	1	2	3	4	5
20.	Filmler sorunlara farklı bakış açıları ile bakmamda etkilidir.	1	2	3	4	5
21.	Filmler meslek seçimimde etkilidir.	1	2	3	4	5

EK 2: Görüşmeciler Listesi

ÖĞRENCİLER

N.A. Kız öğrenci, 9. Sınıf, 14 yaşında, Radyo Televizyon Bölümü öğrencisi.
S.K. Erkek öğrenci, 10. sınıf, 15 yaşında, Elektrik-Elektronik Bölümü öğrencisi.
H.D. Erkek öğrenci, 10. sınıf, 15 yaşında, Metal Teknolojileri Bölümü öğrencisi.
M.A. Kız öğrenci, 10. sınıf, 15 yaşında, Radyo Televizyon Bölümü öğrencisi.
P.Y. Kız öğrenci, 10. sınıf, 15 yaşında, Bilişim Teknolojileri Bölümü öğrencisi
N.K. Erkek öğrenci, 11. sınıf, 16 yaşında, Radyo Televizyon Bölümü öğrencisi.
M.C. Kız öğrenci,11. sınıf, 17 yaşında, Bilişim Teknolojileri Bölümü öğrencisi.
D.A. Erkek öğrenci, 11. sınıf, 17 yaşında, Metal Teknolojileri Bölümü öğrencisi.
Ş.D. Erkek öğrenci, 11. sınıf, 16 yaşında, Elektrik- Elektronik Bölümü öğrencisi.
M.K. Kız öğrenci, 12. sınıf, 18 yaşında, Radyo Televizyon Bölümü öğrencisi.
H.S. Erkek öğrenci, 12. Sınıf, 17 yaşında, Bilişim Teknolojileri Bölümü öğrencisi.
B.Ö. Kız öğrenci, 12. Sınıf, 18 yaşında, Elektrik-Elektronik Bölümü öğrencisi.

YÖNETMEN VE YAPIMCILAR

1. **Abdullah ÖZTÜRK:** TRT Diyarbakır Eski Bölge Müdürü, Yönetmen ve Programlar Sorumlusu,
2. **Ali Kemal Çınar:** Yönetmen, Senarist, SİYAD Türk Sineması ödülü
3. **Engin Dalgıç:** TRT Kameramanı
4. **Ferit Karahan:** Yönetmen, Senarist. 50. Altın Portakal Film Festivali En iyi Film Ödülü. 58. Altın Portakal Film Festivali En İyi Film Ödülü
5. **Lütfü İrdem:** Yönetmen, Senarist. Uluslararası Duhok Film Festivali Fipresci Ödülü
6. **Mehmet İsmail Çeçen:** Yönetmen, Senarist.
7. **Ömer Leventoğlu:** Yönetmen, Senarist. Altın Portakal Film Festivali Behlül Dal Juri Özel Ödülü
8. **Remziye Yorat:** TRT Diyarbakır Bölge Müdürlüğü, Program Yapımcısı.
9. **Zeynep Atakan:** Yapımcı. Yönetmen Nuri Bilge Ceylan'ın film yapımcısı.